Sonja Kovalevsky

Vera Vorontsov

Bibliotek 1800

Sonja Kovalevsky

Vera Vorontsov

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Sonja Kovalevsky: *Vera Vorontsov* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Sonja Kovalevsky: *Vera Vorontsov* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1

Jeg gjorde hendes bekendtskab i året 1876. Jeg var ganske nylig ankommet til St. Petersborg, efter at have afsluttet mine studier ved et tysk universitet. En skøn dag sad jeg ved mit skrivebord, da det bankede på døren, og et par øjeblikke efter trådte en høj, slank dame ind i mit værelse. Hun var iført en meget tarvelig kåbe og havde på hovedet et af de store, sorte uldne tørklæder, som kvinderne af de lavere klasser i Rusland plejer at bære om vinteren, og som så fuldstændig skjulte hendes ansigt, at jeg i det første øjeblik ikke så mere af det end den lille, af kulden let rødmende næsetip. Men efter at hovedklædet vel var kommet af, så jeg ikke uden en vis forundring, at hun var ganske ung og usædvanlig smuk. Den slanke figur, den mathvide teint, let fremhævet ved en varmere farveafskygning på kinderne, den fuldendte ansigtsoval – alt hos hende fik én til at tænke på en kunstners idealportræt. Men hvad der mest faldt i øjnene, var hendes aristokratisk fine hænder med de smalle negle, og hendes af sorte frynser overskyggede store mørkeblå øjne. Trods den yderlige tarvelighed i hendes dragt, var det umuligt at tage hende for andet end en "barischnja", en adelsfrøken.

"Jeg er Vera Vorontsov," sagde hun. "Måske har De hørt mit navn før?"

Det var mig virkelig ikke ubekendt, og da jeg hørte, hvem hun var, forundrede jeg mig ikke længere over hendes udseende, for familien Vorontsov er bekendt i Rusland for sin usædvanlige skønhed.

Mine og Veras forældre havde en gang været nære omgangsvenner, men senere havde livet skilt dem ad – de var flyttet til hver sin egn af Rusland og havde tabt hinanden af sigte. Jeg mindes dog, at jeg som barn ofte har hørt min fader tale med begejstring om "den smukke fru Vorontsov", Veras moder. Hvad Vera selv angår, var hun omtrent jævnaldrende med mig, og vi havde leget sammen som små piger, men senere havde jeg ikke nærmere hørt tale om hende.

Jeg forsikrede imidlertid, at det glædede mig at se hende, og spurgte, om hendes ærinde, for der var noget i hendes optræden, som tydeligt sagde mig, at hun ikke var kommet for at aflægge et almindeligt besøg, ene og alene for at have den glæde at forny et gammelt bekendtskab.

"Min far er død," svarede hun, "og min mor er gået i kloster. Jeg er altså fuldstændig uafhængig og har en smule formue, som er tilstrækkelig for mine fornødenheder. Nu har jeg kun ét ønske, ét mål – at hellige mit liv til et eller andet stort og velsignelsesrigt værk. Det er derfor, jeg er kommet til St. Petersborg, men jeg har ingen bekendte her. Dem kender jeg af omtale; der har været skrevet meget om Dem i bladene, og jeg ved, at De har studeret mere og er i besiddelse af flere kundskaber end de fleste kvinder. Derfor har jeg opsøgt Dem for at bede Dem om et råd: led mig ind på den rette vej, vis mig et arbejde, jeg kan hellige mig til med legeme og sjæl."

Dette var jo en temmelig original måde at indlede et bekendtskab på, og i en andens mund ville vel hendes ord have forekommet mig besynderlige og måske beregnede på effekt. Men den unge pige havde udtalt dem så simpelt, hendes klangfulde altstemme havde så dybe og bevægede tonefald, og

blikket fra hendes blå øjne var på én gang så alvorligt og klart, at. Jeg ikke engang tænkte på at forundre mig over det ejendommelige i hendes handlemåde – jeg fandt det ganske naturligt, at hun sagde mig alt dette. Imidlertid følte jeg mig en smule forlegen – hvad skulle jeg svare hende? Det er just ikke nogen let sag at råde et menneske, som man har kendt i to minutter, med hensyn til dets valg af en livsopgave. For at vinde tid, bad jeg hende om at tage plads, og ringede på pigen, som jeg befalede at bringe te, for det er en kendt sag i Rusland, at for rigtigt at kunne snakke sammen, må man have en kogende samovar og et par glas duftende te foran sig.

Hvad der særligt slog mig lige fra begyndelsen af vort bekendtskab, var Veras fuldstændige ligegyldighed for alle ydre ting. Hun lignede en af de åndeseere, hvis øjne er så blændede af syner, som kun de selv kan se, at de har mistet evnen til at iagttage, hvad der hænder og sker omkring dem. Jeg spurgte hende, om hun havde været længe i St. Petersborg, og om hun var fornøjet med hotellet, som hun var taget ind på, men hun svarede adspredt, næsten fortrydeligt, på disse hverdagsagtige spørgsmål; det var tydeligt, at livets små ubehageligheder og fortrædeligheder ikke havde den mindste betydning i hendes øjne. Skønt det var første gang, hun var i St. Petersborg, forbavsede intet hende her, interesserede intet hende, med undtagelse af det eneste, som hun var kommet for at søge – et mål, en livsopgave.

Jeg følte mig ejendommelig tiltrukket af denne unge pige, som var så forskellig fra alle, jeg tidligere havde kendt. Derfor gjorde jeg mig også megen umage for at vinde hendes fortrolighed og trænge ind i hendes hemmeligste tanker. Jeg

sagde hende, at det var mig umuligt at give hende noget som helst råd, så længe jeg ikke kendte hende nærmere, og bad hende derfor komme til mig, så ofte hun kunne, og fortælle mig så meget som muligt om sig selv og sit tidligere liv.

Vera ønskede heller ikke noget ivrigere end at tale om sig selv; hun besvarede mine spørgsmål med sjælden oprigtighed og gav mig villigt al den fortrolighed, jeg ønskede. Således varede det ikke mange uger, før jeg følte, at det var lykkedes mig at se så klart ind i Veras sjæl, som det i almindelighed er muligt for en kvinde at se ind i en anden kvindes hjerte.

2

Den grevelige æt Vorontsov er en fornem adelsslægt, skønt den ikke kan siges at være af særlig gammel rod. Dens officielle stamtræ strækker sig vel lige op til Rurik, men ægtheden af dette dokument er underkastet tvivl. Fuldt tilforladeligt er kun, at en vis Saschka Vorontsov tjente som simpel soldat i et af Hendes Majestæt kejserinde Katharina den Andens kompagnier, at han var en smuk fyr, næsten syv fod lang, og at han så godt vidste at gøre sig fortjent til sin høje herskerindes yndest, at han til tak for tro tjeneste forfremmedes til korporal og i len fik et gods med fem hundrede sjæle livegne, samt tusind rubler i kontanter – sjæle var billigere end penge på de tider.

Fra denne stund daterer sig den Vorontsovske æts opblomstring. Grevetitlen skænkedes dem af Alexander I, ved hvis hof den smukke grevinde Vorontsov i nogen tid spillede en meget fremtrædende rolle. For øvrigt har ættens familieannaler i løbet af det sidste par hundredår ikke lutter triumfer at opregne; den måtte også prøve lykkens ustadighed. Alle af navnet Vorontsov udmærker sig ved deres heftighed og deres tøjlesløse lidenskaber, og disse egenskaber har mere end én gang bragt dem i forlegenhed. Mangen en prægtig ejendom, mangt et indbringende distrikt er i løbet af denne tid blevet spillet bort af dem eller bortødslet på heste og smukke kvinder. I den Vorontsovske families skæbne indtrådte i så fald en tilfældig formørkelse, men ved Forsynets nåde splittedes disse lette skyer snart af den kejserlige yndests sol. En eller anden af

slægten vidste altid at udmærke sig i zarens eller fædrelandets tjeneste, og nye prægtige godser kom i stedet for de tabte, så at i det hele taget slægten vedblev at forøges og gøre fremskridt.

Men om også ejendommene hurtigt forødtes og hurtigt erhvervedes i denne familie, så fandtes der dog en kostbar arvelod, som uforanderlig gik over fra led til led, fra fader til søn og fra moder til datter – det var den nysnævnte familieskønhed. Alle af slægten Vorontsov er smukke. Man vil mellem dem ikke træffe et eneste grimt ansigt, endnu mindre nogen vanskabt eller krøbling. Som om de havde følt en naturlig tiltrækning til det skønne eller instinktmæssigt anet Darwins teorier, havde alle greverne Vorontsov valgt sig smukke hustruer og alle deres døtre giftet sig med smukke mænd. Familietypen er nu så udpræget og så vel kendt i det russiske aristokrati, at når man hører om en eller anden: "Han eller hun ser aldeles ud som en Vorontsov", og man ikke straks ser et bestemt billede fremtræde for sin fantasi – en høj, statelig skikkelse, et aflangt ansigt med mathvid teint og en let gennemsigtig rødme på kinderne, en lav, bred pande med et fint blåligt årenet ved tindingerne, ravnsort hår og mørkeblå øjne med sorte frynser – så betyder dette, at man ikke tilhører aristokratiet og ikke er inde i, hvad der vedrører "*the upper thousand*" i Rusland.

Denne Vorontsovske type er så stærk og livskraftig, at den på livegenskabets gode gamle tider endog havde evne til at gå over på bønderne og tyendet på de grevelige ejendomme. Mærkeligt nok behøvede kun nådigherren selv eller de unge herrer at opholde sig hjemme på herregården en tid, for at der kort efter i en eller anden bondehytte – og altid i sådanne, hvor konerne

var unge og smukke – skulle komme et barn til verden, der så ud som en rigtig lille Vorontsov og havde samme fine, ædle træk som børnene oppe på herregården.

Greve Michail Ivanovitch Vorontsov var en værdig ætling af sin familie. Smuk og statelig, havde han den lykke at komme til verden i begyndelsen af Nikolaus' regering, på den tid, da den St. Petersborgske garde stod i sin blomstring. Efter i et par år at have tjent i kyrassérregimentet, knust en mængde kvindehjerter og ærligt gjort sig fortjent til det smigrende øgenavn, han havde fået mellem kammeraterne, "ægtemændenes skræk", blev han i sine unge år lidenskabeligt forelsket i en fjern slægtning, Marja Dmitrijevna Kudrjavtsev, hvis skønne, ligesom af en stor kunstners mejsel formede ansigt også bar de Vorontsovske familietræk. Da hans kærlighed besvaredes fra hendes side, giftede han sig med hende og vedblev fremdeles at tjene ved regimentet. Han ville måske have svunget sig op til de højeste grader, hvis han ikke i begyndelsen af Alexander II's regering var blevet indviklet i en ubehagelig historie, der ligeledes skyldtes det heftige Vorontsovske blod og den skæbnesvangre skønhed. Han blev nemlig skinsyg på en anden gardeofficer for sin smukke hustrus skyld, udfordrede ham og dræbte ham på stedet. Historien blev på en eller anden måde neddysset, men den unge greve fandt det alligevel ubehageligt efter dette at blive stående ved regimentet. Han blev nødt til at forlange sin afsked og flyttede til det gods, han kort i forvejen havde arvet efter sin fader, der var død særdeles belejligt.

Dette var i året 1857. I St. Petersborg gik allerede svævende rygter om den forestående bondefrigørelse, men så langt som

til Borki – det var navnet på greverne Vorontsovs ejendom – var disse rygter endnu ikke nået. Her gik vedblivende alt sin gamle, gode gang.

Hvor stor greve Michail Ivanovitchs formue i virkeligheden var på denne tid, det vidste ingen og allermindst han selv. Godset var stort, om end ikke på langt nær af samme omfang som tidligere. Salig greven – længe leve hans minde! – havde også syntes om at have glade dage, og allerede på hans tid var en stor del af skoven blevet fældet og adskillige desjatiner engjord solgte. Michail Ivanovitch havde selvfølgelig efter en næsten femtenårig tjeneste i kyrassérregimentet ikke forladt St. Petersborg uden gæld, og han begyndte sin regering med at sælge endnu et stykke jord og pantsætte den tilbageværende del af ejendommen. Men indtil videre gik alt fortræffeligt, og greven blev ikke forstyrret. Starosten var en stadskarl, der ordnede alt uden ophævelser og overflødig snak; når nådigherren behøvede flere penge, fandtes de altid ved hånden.

Ved tidspunktet for deres flytning ud på landet var greve Michail Ivanovitch og grevinde Marja Dmitrijevna, trods trende døtre i opvækstårene, endnu begge to ganske unge og anså sig også for at være det. De kendte hverken til bekymringer eller forpligtelser, og ingen bestred deres ret til at leve ganske efter behag. Deres liv vedblev også på landet at løbe videre i de gamle hjulspor, glad og frit som forhen. Hele huset havde allerede på den afdøde greves tid været indrettet på stor fod, med tredive stykker ride- og køreheste i stalden, en engelsk park, orangeri- og drivhuse, samt en mængde ørkesløse og dovne tjenestefolk. Den eneste forandring, som det unge herskab bragte med sig, bestod deri, at de opspædte den gamle herremandsluksus med

forskellige hovedstadsvaner af en mere forfinet art, som man herude på landet ikke engang havde drømt om tidligere. I selskabssalene blev alle møblerne betrukket med silke. Gulvet og vinduerne havde før stået nøgne; over alt blev der nu lagt tæpper på og hængt gardiner op. Tjenerne var før gået i nådigherrens aflagte, tilsmudsede frakker; nu fik de ordentlige livréer. Køkkendepartementet blev overgivet til en kok, der havde lært sin kunst i den engelske klub, og flokken af de i huset opdragne kvindelige tjenende ånder, der fra morgen til aften var beskæftigede med at sy, brodere og kniple, forøgedes med en fiks kammerjomfru, der tilhørte de frigivnes klasse.

Til en vis grad havde det unge herskab en velgørende indflydelse selv på naboerne. Guvernøren sagde ikke for intet i den tale, han holdt ved en middag til de nyankomnes ære, at de havde tilført guvernementet nyt liv. Med deres ankomst begyndte i virkeligheden en periode af festligheder og fornøjelser. Ingen ville vise sig ringere end gæsterne fra hovedstaden. Godsejerne og deres fruer rystede deres landlige ladhed af sig. De gamle uskyldige adspredelser, fødselsdagsgilder, spillepartier og danseassembleer ombyttedes nu med mere forfinede, så at sige intellektuelle fornøjelser. Allerede det første år efter Vorontsovs udflytning på landet arrangeredes der i deres guvernementsby en privatforestilling, en koncert med tableauer og en subskriptionsmaskerade.

Både Michail Ivanovitch og Marja Dmitrijevna var henrykte over det indtryk, de havde gjort i guvernementet, ligesom de begge var dybt gennemtrængte af vigtigheden af deres så at sige civilisatoriske mission. Greven holdt endog ved en officiel middag en tale om den engelske landadels betydning og

ønskeligheden af, at de russiske godsejere omformede sig til engelske "landlords".

Grevinden gjorde sig heller ikke ringe umage for at forbedre de landlige sæder. Hun anså sig forpligtet til at forskrive kostbare toiletter fra St. Petersborg. Det Vorontsovske hus stod altid åbent for gæster. Middagen spistes sent på hovedstadsvis, og alle i huset måtte klæde sig om til middagen, således som det brugtes i England. Til det kolde bord serveredes ikke simpel brændevin, men fine likører.

Den gamle, tunge Vorontsovske hovedbygning med sine to meter tykke stenmure lignede af ydre en uhyre, firkantet lade, på hvilken man hist og her, himlen må vide af hvilken grund, havde klinet forskellige små fantastiske udbygninger og balkoner op. I det hele taget tilhørte bygningen den ganske særlige, skønt som det synes endnu ikke i nogen lærebog for arkitekter optagne stil, som man ville kunne kalde for livegenskabsstilen. Alt var til stede i overflod, det bugnede formeligt af materialer, men det hele var uhøvlet og råt tilhugget. Alting meldte om, at huset var bygget på en tid, da arbejdet ikke kostede noget, og da alt blev lavet hjemme. Murstenene brændtes på gårdens eget teglværk, parketgulvet var forfærdiget af godsets livegne; endog arkitekten, som tegnede planerne, var livegen.

Hvad indretningen og værelsernes beliggenhed angår, adskilte det Vorontsovske hus sig heller ikke fra flertallet af herregårde på denne tid. Ovenpå boede herskabet, i stueetagen børnene, og kælderen husede køkkenet og tjenestefolkenes værelser.

I kælderetagen begav grevinden sig kun én gang om året ned, på påskedag, når hun kom for at uddele de sædvanlige kys til sine tjenestefolk. Men i barnekamrene kiggede hun stundom også ind om hverdagen, når hendes tid tillod det, det vil sige, når hun ikke havde fremmede eller selv stod i begreb med at skulle ud – tiden tillod det i øvrigt ikke særdeles ofte.

I det Vorontsovske hus' barnekamre opvoksede og udviklede sig tre små frøkener under opsyn af to guvernanter, af hvilke den ene, mlle. Julie, var en høj, yderst levende og snakkelysten brunette af ubestemt alder, og den anden, mrs. Night, en ærværdig enke med et strengt, ubevægeligt ansigt, indrammet af stride grå krøller. Foruden disse to guvernanter var også forskellige andre personer særligt ansat for børnenes skyld – den gamle barnepige, "Njanja", tjenestepigen Anisja og en løbetøs.

Med et ord, alt var som det burde være i et ordentligt herremandshus. Alle tre småpiger var renlige og velopdragne, alle tre lange af deres år, alle tre havde de prægtigt tykt hår, som om formiddagen blev båret i en fletning og om middagen udslået ned ad ryggen, og alle tre lovede de at blive skønheder med tiden.

De to ældste, Lena og Lisa, stod netop på barnekammerets tærskel, snart rede til at træde ud i selskabslivet. Den ene af dem var fjorten, den anden tretten år. Begge to lyttede de allerede med lidenskabelig nysgerrighed til ethvert ekko, der nåede dem fra den øverste etage, og begge knurrede bittert over, at man endnu lod dem gå med korte kjoler.

Den tredje, Vera, var endnu en ganske lille pige på otte år, med et rundt, rødmosset ansigt og dette sælsomme, tankefulde

blik, som man næsten altid genfinder i de børns øjne, der lever deres eget afsondrede, barnlige liv. Hun knurrede endnu ikke over noget som helst. Som hos alle børn, hvis liv går sin vanlige rolige gang, var de konservative instinkter stærkt udviklede hos hende. Til alt, som omgav hende, var hun knyttet med den ubevidste, blinde hengivenhed hos et forkælet husdyr, og det var endnu aldrig faldet hende ind at tvivle om nogen af sine nærmestes fortræffelige egenskaber. Hendes moder var den bedste af mødre, hendes barnekammer det bedste i verden.

Og virkelig var alt i huset så godt, det kunne være. Enhver havde sin bestemte plads, passede sin bestemte gerning, ingen trængte ind på den andens område, men alle levede roligt, fredeligt og stille, som altid er tilfældet i et samfund med fast ordnede forhold, hvor intet enkelt individ får lejlighed til at løbe hovedet mod væggen for at søge sin særlige udgang.

I almindelighed både taltes og drømtes der ikke så lidt om kærlighed såvel i den underste som den øverste etage af det Vorontsovske hus. Og hvad andet end kærlighedens glæder og sorger skulle vel kunne afbryde den snorlige, jævne vej, som lå foran de tre frøkener Vorontsov? I alle andre henseender var deres liv på forhånd ordnet og bestemt. Forældrene var fuldstændig på det klare med, at avlsgården Mitino skulle være Lenas medgift, avlsgården Stepino Lisas, samt at Borki skulle gå over til den yngste, Vera. Både greven og grevinden vidste, at til sin tid, om en tre-fire år, ville nødvendigvis en eller anden husar eller dragon indfinde sig og føre Lena hjem som sin brud; så efter et lille ophold ville en anden komme og gøre det samme med Lisa, og til sidst ville det også blive Veras tur. Børnene ville ikke bo på Borki længere, men på et eller andet nyt sted, de ville

ikke længere blive vartet op af Anisja, men af en anden tjenestepige; men på disse små undtagelser nær ville enhver af døtrene fortsætte moderens liv, ligesom hun havde fortsat sin moders. Alt dette var såre simpelt og fuldkomment sikkert og selvindlysende. Man vidste det uden at tænke på det, ligesom man vidste, at man skulle spise til middag både i morgen og i overmorgen.

Men alle disse sikre og uomtvistelige beregninger krydsedes ganske pludseligt af en uventet hændelse – det vil sige, så aldeles uventet var den vel, strengt taget, ikke, eftersom i næsten tyve år hele Rusland havde talt om den og forberedt sig på den. Men ligesom alle store begivenheder havde den det ved sig, at da den endelig indtraf, forekom det alle, som om den var kommet aldeles uforberedt og havde overrumplet dem.

Den første skygge af den kommende begivenhed iagttog Vera ved følgende lejlighed. I slutningen af året 1859 var der hos Vorontsovs en familiemiddag, ved hvilken, foruden de sædvanlige tanter, slægtninge og nærmeste naboer, også en sjælden og agtet gæst var til stede – en farbroder fra St. Petersborg, en højtstående embedsmand i et af departementerne. Han var kommet samme dag om morgenen, og under middagen var det naturligvis egentlig ham alene, der førte ordet, idet han fortalte adskillige nyheder fra de højeste regeringskredse, om hvilke man jo ikke kunne få noget at vide gennem bladene. Men flere gange, netop som fortælleren blev allerlivligst, afbrødes han pludselig af grevinden. "Stepan, *prenez garde!*" sagde hun og gjorde ham med et mystisk nik opmærksom på tjenerne, der vartede op, skønt disse som altid bevarede deres sædvanlige ligegyldige mine. Efter desserten

begav man sig ind i dagligstuen. Greven overtydede sig selv om, at alle dørene til de tilstødende værelser var lukkede. "*A présent vous pouvez parler*, Stepan," sagde han højtideligt.

Vera sad på skødet af den nye farbroder, som det allerede var lykkedes hende at blive gode venner med. Ingen lagde mærke til hende, formodentlig i den tanke, at hun alligevel ikke forstod noget.

"*C'est fait! L'empereur a souscrit le projet, qui lui a été presenté par Milioutine,*" sagde farbroderen højtideligt.

Grevinden, der netop var i færd med at skænke kaffe, lod magtesløs hænderne synke, skeen faldt klingrende ned på bakken, og et par dråber kaffe spildtes ud på den kostbare dug. "*Mon Dieu, mon Dieu!*" udbrød hun, idet hun faldt ned i en lænestol og holdt hænderne for ansigtet. Alle de tilstedeværende sad som lamslåede.

"Er da virkelig alt afgjort?" spurgte greven sagte, med tilkæmpet ro.

"Ja, uigenkaldeligt! I begyndelsen af februar skal manifestet sendes ud over hele landet, for den nittende at blive læst op i kirkerne," svarede farbroderen, idet han tog sig en slurk kaffe.

"Det vil sige, at nu står der os kun tilbage at forlade os på Guds barmhjertighed," sukkede greven.

Et par øjeblikkes almindelig mørk tavshed.

"Men hvad er da dette, mine herrer? Efter min mening er det intet andet end et ran," hørtes pludselig en barsk stemme. Det var den gamle Semjon Ivanovitch, grevens farbroder. Han fo'r heftig op fra stolen og slog den knyttede næve i bordet, med det hvide hår flagrende omkring det blussende, ophidsede ansigt.

"For Guds skyld, skrig ikke sådan, farbro'r! *Les domestiques peuvent l'entendre*," bad grevinden ængstelig.

"Men så forklar mig dog, hvad skal alt dette blive til? Er det meningen, at man ikke skal adlyde os herefter?" blandede den gamle faster Arina Ivanovna sig i samtalen med en forvirret og fornærmet mine.

"Tænk nu ikke på sådanne bagateller, søster;" og greven slog utålmodig ad hende med hånden. "Vi må have rede på hele sammenhængen af Stepan."

Herrerne samlede sig i en klynge omkring Stepan Michailovitch, der ivrigt begyndte at forklare noget for dem. Damerne vedblev at lamentere. "*Comment est-ce que l'empereur, qui a l'air si bon, peut nous faire tant de peine?*" spurgte en af dem forbavset.

En tjener kom ind for at tage kaffetøjet bort. Alle tav øjeblikkelig.

"Frøkenen var jo med inde i stuen efter middagen – hørte De ikke, hvad herskabet talte om?" spurgte Anisja senere ud på aftenen, mens hun klædte Vera af.

Af alt hvad der var blevet bragt på bane i stuen, havde Vera kun forstået, at en eller anden ulykke truede hele deres familie. Ingen havde haft en tanke om at befale hende at tie, men kasteføIelsen var allerede så stærkt udviklet hos den lille adelsætling, at hun med stor værdighed svarede: "Jeg hørte slet ikke noget, Anisja!"

Skønt det allerede var almindeligt kendt, at manifestet ikke alene var blevet underskrevet af kejseren, men også udsendt hele landet over, vedblev herskabet lige til den sidste dag, ja lige

til det sidste øjeblik at ængste sig for, at tjenestefolkene "skulle få noget at høre". Tjenestefolkene lod på deres side, som om de ikke vidste noget, og alle diskussioner i entréen og anretterværelset holdt lige så pludseligt op, når en af herskabet nærmede sig, som samtalen inde i dagligstuen ved en tjeners indtrædelse.

Endelig kom den nittende februar, den så meget frygtede og så længe ventede dag, der bar så mange følger i sit skød.

Hele den Vorontsovske familie vil køre til kirke. Efter højmessen skal præsten læse manifestet op.

Allerede klokken ni om morgenen er alle i huset påklædte og færdige. Alt udrettes på denne dag med feberagtig hast og samtidig med en vis højtidelighed, omtrent som når man skal til begravelse. Enhver er bange for at sige et ord for meget. Også børnene har en instinktmæssig følelse af dagens store vigtighed og betydning; de holder sig tavse og stille og vover ikke at fremsætte noget spørgsmål.

Foran den store indgang holder allerede to kalecher. Vognene er omhyggeligt vasket, hestene bærer det bedste seletøj, og kuskene har nye kaftaner. Greven er også i fuld paradeuniform med ordener; grevinden har en kostbar fløjlsmantille på, og børnene er pyntet som dukker.

I den første kaleche kører herskabet – greven og grevinden forlæns og de tre unge piger på bagsædet. I den anden vogn guvernanterne, husholdersken og forvalteren. Gårdens øvrige folk begiver sig af sted til fods. Ingen bliver hjemme med undtagelse af småbørnene og den gamle alderdomssløve Matvej.

Der er tre verst til kirken. Undervejs fører grevinden en gang imellem det parfumerede lommetørklæde til sine øjne. Greven iagttager en mørk tavshed.

Den åbne plads foran kirken er sort af mennesker. En to-tre tusind bønder og deres kvinder har samlet sig fra de omliggende landsbyer. I afstand ser det ud, som om det var en eneste tæt masse af grå overfrakker, mellem hvilke der hist og her lyser en bondekones pyntelige hovedklæde.

"*Cette vue me fait mal! Je pense involontairement à –89!*" mumler grevinden hysterisk.

"*De grâce, taisez-vous, ma chère!*" svarer greven hviskende.

Ligesom på alle helligdage afventer også i dag klokkeren oppe i tårnet herregårdskalechens ankomst, og først da den kommer til syne ved omdrejningen af vejen, begynder klokkerne at ringe.

Kirken er stoppende fuld af folk, så mange som der kan rummes, men af gammel indgroet vane rykker hele denne uigennemtrængelige masse sig til side for det nådige herskab, at det kan komme frem til sin sædvanlige plads til højre i koret.

"Lad os i fred bede til Herren," begynder præsten, som i fuldt ornat træder frem bag alteret. "Og til den hellige ånd", svarer sangkoret. Højmessen begynder. Hele denne tykke, grå masse beder i dag som én mand, andægtig, fanatisk. En gang imellem korser de sig og gør knæfald. De mørkladne, alvorlige, af tusinder af furer gennempløjede ansigter har konvulsiviske trækninger af spændt forventning og andagt.

Du sorgens og sukkenes tempel,
min fødestavns tempel for Gud,
i ingen kirke på Jorden
er bitrere suk stønnet ud. [Note 1)]

Men i dag hørtes ingen sukke, ingen stønnen i dette tempel. I dag opstiger derfra – og ikke alene fra dette, men fra hundrede tusinder kirker i hele Rusland – bønner så brændende, opfyldte af en så grænseløs tro og et så lidenskabeligt håb, som måske aldrig før, så længe verden har stået, er opsendt mod Himlen på én gang af et helt stort folk. "Herre, du almægtige, vil du dog ikke forbarme dig over os? Vor nød er stor og århundreder gammel! Vil det nu en gang blive bedre?" Hvad vil det kejserlige manifest bringe? Til dato kender ikke engang herremændene andet end af rygter til dets indhold. I virkeligheden ved endnu ingen noget, for manifestet er blevet sendt til præsterne forseglet med det kejserlige segl, og må først brydes efter højmessens slutning.

Den usædvanlige tilstrømning af folk og mængden af de tændte lys har, trods de åbne døre og vinduer, gjort det uudholdelig kvalmt derinde i den lille snævre kirke. Den ubehagelige stank af svedige klæder og indsmurte støvler blander sig med osen fra vokslysene og lugten fra røgelsen. Dampene fra røgelseskarrene boltrer sig opad i blå hvirvler. Det er umuligt at få luft; brystet hæver sig tungt og stønnende, og den fysiske lidelse ved ikke at kunne trække vejret bliver i forening med den almindelige sjælelige spænding til en følelse af ulidelig smerte, af uvis, uforklarlig angst.

"Får det dog ikke en gang ende!" hvisker grevinden hysterisk, idet hun krampagtigt trykker mandens hånd.

Præsten bærer krucifikset frem. Det varer en god halv time, inden alle de tilstedeværende når at kysse det. Endelig er kysseceremonien forbi. Præsten forsvinder et øjeblik i sakristiet og træder derpå atter frem for alteret; i hånden bærer han en papirsrulle, fra hvilken det store statssegl hænger.

Et langt, dybt suk går igennem kirken, som om hele menigheden havde sukket på én gang af ét bryst. Men i samme øjeblik hænder en uventet afbrydelse. Den uhyre menneskemasse, som det ikke er lykkedes at trænge ind i kirken, har roligt ventet ude i våbenhuset, så længe gudstjenesten gik for sig, men nu er det forbi med deres tålmodighed. Gennem den vidtåbne dør gør de et fælles og uventet angreb fremad, der afstedkommer en ubeskrivelig forvirring. De, der står forrest, væltes omkuld på trinnene op til alteret, skrig, eder, jammerråb, grædende barnestemmer.

"*Mon Dieu! Mon Dieu! Prenez pitié de nous!*" hulker næsten grevinden, skønt hun, der sidder i læ af koret, ikke har noget at frygte. Også børnene er ude af sig selv af angst.

Efter en stund er ordenen i kirken genoprettet. På ny indtræder en spændt, lydløs, angstfuld tavshed. Alle lytter begærligt med tilbageholdt åndedrag; kun nu og da trænger en dump, undertrykt stønnen op af brystet fra en astmatisk olding, eller et svøbelsesbarn begynder at græde, men moderen skynder sig straks at vugge det så energisk på sine arme, at det øjeblikkelig tier, ligesom hypnotiseret af hendes vilje.

Præsten læser langsomt, med syngende røst og dvælende på stavelserne, som når han læser evangeliet. Manifestet er affattet på et tungt, indviklet kancellisprog. Bønderne lytter efter uden at vove at trække vejret, men hvor meget de end anstrenger

deres hjerner, opfatter de af dette dokument, der for dem skal afgøre spørgsmålet "være eller ikke være", kun enkelte usammenhængende ord. Meningen af det hele forbliver dem uklar. Alt eftersom oplæsningen lider mod enden, udslukkes lidt efter lidt den lidenskabelige spænding i deres ansigter og forvandles til et udtryk af sløv, opskræmmet rådvildhed.

Præsten har endt oplæsningen. Bønderne ved endnu ikke med sikkerhed, om de er fri eller ikke og, hvad der er det vigtigste – det mest brændende spørgsmål, deres livsspørgsmål – hvis jorden nu er?

Tavse, med sænkede hoveder, begynder mængden at sprede sig. Herregårdskalechen kører skridt for skridt igennem trængslen. Bønderne viger til siden for den og tager huerne af, men gør ikke de sædvanlige dybe bøjninger og iagttager en sælsom, ulykkevarslende tavshed.

"Eders grevelige Nåde, vi eders, I vor!" [Note 2)] høres pludselig midt i den almindelige tavshed en hæs, drukken stemme, og en uhyggeligt udseende bonde, der allerede under gudstjenesten havde kigget lidt for dybt i flasken, styrter i sin pjaltede pels og uldne hue hen til vognen og forsøger på at kysse herskabet på hånden.

"Lad være med det skaberi!" udbryder forbitret en ung mand med barsk og mørk mine og slænger ham til side.

Samme dags aften er hele familien Vorontsov samlet i grevindens lille kabinet. Foruden husets egne beboere og mlle. Julie er også faster Arina Ivanovna og farbroder Semjon Ivanovitch til stede. Ellers plejer de om aftenen at sidde i forskellige værelser, men i dag føler de sig alle beklemte og

ængstelige til mode, og den fælles ulykke får dem til at flokke sig sammen i en snæver kreds. Grevinden ligger på sofaen og har hovedpine, mlle. Julie skifter uophørligt de kolde omslag på hendes pande, og greven går mørk og tankefuld op og ned ad gulvet med hænderne på ryggen. Farbroder er krøbet ind i et hjørne og lader nu og da høre en dybsindig snøften, og faster lægger kabale, mens hun uafbrudt udstøder dybe sukke.

Ude er det hen imod aften blevet en forfærdelig snestorm. Det lyder, som om der sad et levende væsen i skorstenen og gav ængstelige, vedholdende hyl fra sig. Et voldsomt vindstød kommer nu og da farende, rusker i vinduesskodderne, pisker sneen mod ruderne og rasler mellem jernpladerne oppe på taget. Grevinden farer sammen hver gang og styrter op fra sofaen. Inde i værelset bliver det stadig mørkere og mørkere. Lampen på bordet brænder søvnigt og oser, hvor meget man end skruer den op. Det er tydeligt, at den trænger til, at man skulle komme olie på den, men alle lader, som om de ikke mærker det. Tjenestefolkene er i dag som blæst bort, og ingen har lyst til at rejse sig og gå hen og kalde på tjeneren.

"Bønderne på Ljesnovo satte forleden ild på herregården," udbryder faster Arina ganske uventet.

"Og de sætter vel også ild på mer endnu," høres henne fra krogen den gamle farbroders ulykkevarslende snøften.

"Ja, det er en herlig suppe, de har lavet til os," fortsætter han efter et par øjeblikke i en mørk profetisk tone. "Gud ved, hvordan den vil komme til at smage os, når vi skal tage for os af retterne. Hun dér" – han pegede med hånden på mlle. Julie – "kan fortælle os, hvordan det gik til hos dem i –89."

"*Mon Dieu, mon Dieu, comme l'avenir est terrible!*" sukker grevinden.

"Å, så ti dog stille med jeres dumme snak! Den russiske bonde er ingen jakobiner," siger greven spøgende opmuntrende, men man mærker, at tonen er kunstlet, og at han selv er alt andet end rolig.

"Å nej, Michail, vore bønder er vilde dyr, vore bønder er værre end de franske!" Grevinden hæver sig halvt i vejret på albuen i heftig sindsbevægelse. "Du ved selv, at bønderne hader os."

Døren til det næste værelse knirker, på sine hængsler. Alle farer sammen, ser sig ængsteligt omkring, og grevinden udstøder et forfærdet "Ah!"

Det er Stepan, der kommer for at melde, at teen er serveret.

Det er Veras sengetid. Der er ikke et menneske i barnekammeret. Hun åbner døren til korridoren. Nede fra folkestuen, hvor tyendet spiser til aften, høres en utydelig larm af stemmer, raslen med knive og tallerkener, højrøstede lattersalver.

Det er Vera strengt forbudt at gå ned i folkestuen, men i aften har man jo glemt hende. Hun både skælver for og ønsker at se, hvad der går for sig dernede. Et par minutter står hun rådvild. Men hun er ikke bange af sig; nysgerrigheden tager overhånd, og som en pil er hun nede i kælderetagen.

Der er stort gilde. Om formiddagen var tjenestefolkenes sindsstemning en smule dæmpet, endog nedtrykt; de vovede endnu ikke at tro på, hvad der var sket, men nu ud på aftenen er stemningen blevet betydelig højere. På aftensbordet er brændevinsflasken kommet frem; alle har ladet sig den smage

godt – der er ikke tale om nogen som helst holden igen. Over alt ses blussende ansigter, svømmende øjne, forpjuskede hoveder.

En skarp lugt af kålsuppe og ristet brød, blandet med tykke brændevinsdunster og en øjensvidende tobaksrøg – tobak af den allerringeste kvalitet – disharmonisk musik af en håndharmonika, drukne stemmer, som skreg imellem og over hinanden – slog Vera i møde ved indtrædelsen i folkestuen. Ved synet af den unge frøken blev alt pludselig stille. Men kun for et øjeblik – så begyndte uvæsenet på ny.

"Frøken, lille frøken! Kom herhen! Vær ikke bange!" hørtes kuskens lallende stemme. "Sidder herskabet deroppe og græder? Jeg kan tænke, de er kede af, at de ikke får lov til at trampe på os længer."

"Det er ikke sandt! Det er ikke sandt! Ingen har trampet på jer. Fa'r og mo'r er gode, men I er onde og utaknemmelige!" udbryder Vera næsten skrigende og stamper i gulvet i afmægtig vrede. Det Vorontsovske blod er vågnet. Hun kunne have slået, pisket de skamløse trælle. Harmen og den krænkede stolthed har aldeles jaget hendes angst på flugten.

"Ikke trampet på os! Ja så, ikke det? Men frøkenens salig farfa'r da, hvor mange stakler undertrykte og ødelagde han ikke i sine dage? Hvorfor lod han ikke Snedker-Andrjuschka gå ud som soldat, da hans tur kom? Hvorfor forviste han den stakkels Arinja til ladegårdsbygningerne?" råbte flere stemmer imellem hinanden fra forskellige kanter.

Harmonikaen tav. Alle tjenestefolkene samlede sig i en klynge og overøste Vera med historier om den "gode gamle tid" – uhyggelige, oprørende historier, af en art, som hun aldrig engang havde drømt om.

"Men det var farfa'r det – fa'r og mo'r er rare!" Vera skriger ikke længere, tonen er blevet lav, hulkende og skamfuld. Der opstår et øjebliks tavshed.

"Ja, det unge herskab er der ikke noget at sige på!" indrømmer nogle ligesom modstræbende.

"Ja, nu er nådigherren blevet tam, begribeligvis, men den gang han var ungkarl, rendte han efter vore piger, så godt som alle de andre!" indskyder ondskabsfuldt den gamle drukne kokkepige.

"I ugudelige forførere, skammer I jer ikke engang for det uskyldige barn," lyder pludselig Njanjas opbragte stemme. Hun har allerede længe savnet sin yndling og har løbet hele huset rundt efter hende; men det var ikke faldet hende ind at søge hende i folkestuen.

Det varede længe, inden Vera kunne falde i søvn den nat. En mængde nye, forfærdelige, ydmygende tanker hvirvlede rundt i hendes hoved. Hun ville selv ikke have kunnet forklare, hvad hun var så bedrøvet over, hvorfor hun havde denne bitre, pinefulde følelse af skam. Hun ligger kun dér og græder og græder. Men nede fra kælderetagen høres uafbrudt trampen af tunge fødder, håndharmonikaens disharmoniske toner og en utydelig larm af drukne, syngende stemmer.

3

Fra og med livegenskabets ophævelse forandredes alt i det Vorontsovske hus. Indtægterne af ejendommen formindskedes i den grad, at hele husholdningen måtte sættes på en helt anden fod end hidtil. Starosten forvandledes med ét fra en "stadskarl" til en skurk, som bestjal sin husbond, gjorde vanskeligheder over for alt og aldrig kom med pengene til den bestemte tid. Man måtte afskedige ham og tage en ny, men så blev det kun endnu værre. Næsten hver eneste dag dukkede der gamle veksler og gældsbeviser op, som greven havde udstedt for så længe siden, at han igen havde glemt dem. Ved synet af hver ny veksel fik greven et anfald af raseri og skreg, at man bedrog ham, men betale måtte han i alle fald. Det blev uundgåelig nødvendigt at sælge både Mitino og Stepino, tillige med de bedste enge og skoven, og snart stod kun Borki tilbage med en smule ubetydelig strimmel agerland. Men der var kun få købere af godsejendomme, og alt gik for den halve værdi.

Størstedelen af tjenestefolkene måtte afskediges; de, der blev tilbage, var fra barndommen vant til ingen ting at bestille og knurrede fra morgen til aften over det forøgede arbejde. Hvad herskabet angår, så blev det til en vane stadig at være opbragt og i dårligt humør. Også indbyrdes kivedes de uophørligt, men deres nuværende tvistigheder lignede lige så lidt de tidligere som en kold, vedholdende efterårsregn ligner en frisk byge om foråret. Det var ikke af skinsyge, at greven og grevinden nu blev uenige, men før pengenes skyld, aldrig for noget andet end penge. Hver gang grevinden kom og forlangte penge til

husholdningen, overøste greven hende med bebrejdelser for hendes ødselhed, skødesløshed og mangel på orden, og enhver ny kjole, som hun bestilte til sig eller sine døtre, gav anledning til huslige scener. Hun blev for sit vedkommende pirrelig og vranten og fik nerveanfald, så snart hendes mand talte om at køre til købstaden eller en af naboerne – ak, ikke længere fordi hun frygtede noget møde, der kunne være farligt for hans hjertero, men fordi hun var bange for, at han skulle spille kort eller på anden vis sætte penge overstyr.

Tilstanden blev værre dag for dag. Alle små luksusvaner blev ofret, den ene efter den anden, men udgifterne oversteg alligevel indtægterne, og det gjaldt om uophørligt at finde på nye indskrænkninger. Som alle upraktiske mennesker tog greven og grevinden fat i den gale ende, da de skulle begynde at spare. I det daglige livs enkeltheder udviklede de en næsten gnieragtig karrighed, som strakte sig lige til at tælle sukkerstykkerne og lysestumperne, men når det kom til de store udgiftsposter for husholdningen, lod de tyendet stjæle efter gammel vane. Forvalteren, starosten, kusken, kokken, alle stoppede de deres runde summer i lommerne, nu ligesom tidligere, kun med den forskel, at før var det gået roligt og patriarkalsk til. Nu var der scener, bebrejdelser, tårer, trusler om afsked, men alt uden det ringeste resultat; det forbitrede kun sindene, gjorde folkene rasende og drev dem så at sige til nye tyverier, "for at hævne sig på det onde herskab".

Hele huset havde fået et uhyggeligt, småligt præg, og under trykket af alle disse daglige ubehageligheder og fortrædeligheder ældedes Veras forældre hurtigt. Når hun senere i sin erfaring genkaldte sig billedet af sin moder, havde

hun ligesom et indtryk af at have haft to mødre – – den ene, hendes første ungdoms moder, ung, smuk, glad, strålende af livslyst, og den anden, moderen fra et senere stadium, nervøs, pirrelig, sjusket, forgiftede livet for sig selv og sine omgivelser.

Det stod omtrent til på samme vis i alle de andre godsejerfamilier i naboskabet; de følte jorden glide bort under deres fødder og blev derved rådvilde og forvirrede, uden at forstå at sætte sig ind i de nye forhold. Alt selskabsliv var så godt som opløst. Når naboerne samledes hos hinanden, morede de sig ikke længere som før, men stønnede og klagede over bønderne og zarens uretfærdighed. De yngre og kraftigere iblandt dem havde i fortvivlelse opgivet landvæsenet og var rejst til St. Petersborg for at søge en eller anden indbringende post. På ejendommene fandtes ikke andre mænd end oldinge.

Lena og Lisa Vorontsov var nu fuldvoksne unge damer. Begge fortæredes af kedsomhed derude på landet og knurrede bittert over deres skæbne. Unægtelig havde skæbnen også spillet dem et slemt puds. Hvad var der vel blevet af alle deres glimrende forhåbninger? Hele deres barndom, hele deres opdragelse havde jo, så at sige, kun været en forberedelse til den lykkelige dag, da de skulle iføre sig lange kjoler og drage ud i verden. Og så var dagen kommet og havde ikke bragt dem andet end skuffelse!

Ikke heller for Vera var livet særlig muntert. Den første besparelse i det Vorontsovske hus havde været at afskedige hele barnekammerpersonalet. Mrs. Night blev opsagt under et passende påskud; mlle. Julie fandt det kedeligt og gik af sig selv. Veras forældre kom til det resultat, at de ikke havde råd til at holde en guvernante alene for hende. I guvernementsbyen

åbnedes på denne tid det første kvindelige gymnasium, men dér gik mest piger af borgerklassen, døtre af lavere embedsmænd og købmænd, og grevinde Vorontsov havde lige fra begyndelsen af haft uvilje mod denne indretning. Det blev besluttet at sætte Vera i Smolnaklosteret, og sagen drøftedes ivrigt i næsten et år, uden at noget videre skridt blev foretaget. Endelig skrev grevinden til en af sine gamle veninder i St. Petersborg og bad denne skaffe nøje oplysninger om betalingsvilkårene, hvorpå hun modtog det uventede og ærgerlige svar, at Vera allerede havde overskredet den alder, hvor hun kunne blive modtaget i Smolna.

Greven befalede nu Lena og Lisa at tage sig af den yngste søsters undervisning. Men dette hverv faldt aldeles ikke i de unge damers smag. "Er vi måske blevet opdraget til guvernanter?" knurrede de og gik så uvillige som muligt til værket. Vera var efter deres udsagn både dum og doven og ulærvillig. Ikke en eneste time forløb uden tårer, og såvel lærerinder som elev benyttede sig af ethvert påskud til at forkorte undervisningstimerne. Da forældrene på deres side snart syntes at have glemt det usalige spørgsmål om Veras studier, ophørte undervisningen lidt efter lidt aldeles, og ved fjorten års alderen var Vera helt og holdent overladt til sig selv. Om sommeren gik det endda nogenlunde an. Hun tilbragte hele dagen ude i parken eller løb omkring i skov og mark. Bønderbørnene flygtede for hende, og hun var på sin side ikke mindre bange for dem. Når hun tilfældigvis kom til at gå igennem landsbyen, forekom det hende altid, som om alle lo ad hende og foragtede hende; hun begyndte at føle en slags instinktmæssigt fjendskab mod alt, hvad der hed bønder.

Om vinteren havde Vera det meget vanskeligere. Hun kunne drive ørkesløs omkring hele dage fra værelse til værelse i den store tomme bygning, uden at vide, hvad hun skulle tage sig til. I sin kedsomhed prøvede hun på at grave sig ned i bogskabet, men der fandtes kun franske romaner, og Vera havde allerede glemt næsten alt det franske, hun så utvungent havde pludret i fem års alderen.

Det værste var, at alle i huset stadig var i dårligt lune. Hvor Vera end kom, kivedes alle indbyrdes, og over alt fik hun skænd. Kiggede hun ind til søstrene, så var de oppe at trættes om en eller anden bagatel, nogle pjalter, som den ene ikke undte den anden, og var de mod al forventning enige, så beklagede de sig begge over forældrene. "De levede sandelig ikke på den vis, da de var unge. De har sat hele formuen overstyr, og nu må vi sidde herude på landet og kede os ihjel!"

Kom Vera ind til moderen, dumpede hun ind i en eller anden scene med kammerjomfruen eller husholdersken, og løb hun ned i folkestuen, var der endnu værre dér. Med ét ord, det var, som om alle kun var til i verden for gensidigt at plage og fortrædige hinanden. Den eneste i hele huset, som ikke plagede nogen, ikke skændte på nogen og ikke beklagede sig over noget, det var gamle Njanja. Hun havde kun én sorg – at den lille lampe, som brændte foran helgenbilledet i et hjørne af hendes værelse, skulle gå ud. Fik hun blot et par kopek at købe olie for, så var hun lykkelig og tilfreds.

Den gamle, halvblinde kone, som ikke længere kunne udføre noget arbejde, fik lov til at blive i huset, men alle syntes at have glemt, at hun var til. Somme tider gik der hele dage, uden at nogen så ind til hende. Så kunne det hænde, at tjenestepigen

erindrede sig hendes tilværelse og bragte hende en smule mad, eller hendes fordums yndling Vera smuttede ind til hende en aftenstund. Og hver gang hun trådte ind i Njanjas lille kammer med dets mærkelige lugt af røgelse, olie og kamfer, følte Vera en sælsom fred og stilhed dale ned over sig.

"Her er så kedeligt, Njanja," plejede hun at sige, idet hun træt smed sig ned på den lave stol og hældede hovedet mod træbordet.

"Man skal ikke kede sig, min due – man skal bede til Gud!" svarede Njanja med samme rolige, kærtegnende stemme, hun plejede at formane Vera med, da denne var fem år.

Og Vera fulgte virkelig Njanjas råd og begyndte at bede. Hun bad lidenskabeligt, brændende, med en slags fanatisme. Det religiøse sværmeri, religionen, eller rettere dens ydre, sanselige ceremonier, opfyldte lidt efter lidt det ensomme barns ørkesløse, kedelige liv.

Allerede tre uger før jul begyndte Vera at holde streng faste, og på selve juleaften afholdt hun sig fra at smage en bid, lige indtil den første stjerne tindrede på himmelhvælvingen. Da senere ved mørkets frembrud popen kom, for efter gammel skik at læse julemessen foran et provisorisk alter, der var rejst i et hjørne af salen, følte hun en vis behagelig mathed i alle lemmer; det var, som om hun ikke havde noget legeme mere, men i hvilket øjeblik, det skulle være, kunne flyve bort fra Jorden.

Den blå damp fra røgelseskarret indsvøbte hele værelset i en tyk tåge, hist og her gennembrudt af skinnet fra de viftende vokslys. Den gennemtrængende søde duft fra røgelsen frembragte en let svimmelhed. "Milde lys, evige herlighed!"

sang sangerne, og det forekom Vera, at deres stemmer lød langt borte fra.

"Intet, i verden er mig mere fornødent, uden at tjene dig, Herre!" tænkte hun med dyb bevægelse. Hendes sjæl var opfyldt af en sælsom, frydefuld klarhed, og en begejstret hulken arbejdede sig frem fra hendes bryst.

Den samme dag skete et mirakel med Vera – i det mindste anså hun det selv for et mirakel.

Skønt gamle Njanja ikke kunne læse, gemte hun alligevel som en hellig skat nogle bøger af religiøst indhold, som hun af og til bad sin unge frøken læse højt for hende af. Mellem disse bøger var en samling levnedsskildringer af helgener og martyrer, "Helgenlegender". Da Vera først var begyndt at læse i denne bog, blev hun så henrykt over den, at hun bad Njanja om den, og kunne sidde og læse i den i timevis. "Hvorfor var jeg dog ikke født på den tid!" tænkte hun ofte med sorg.

Men den samme juleaften, da hun ved sig selv havde aflagt løftet om at hellige hele sit liv til Gud, sad hun i skumringen alene i den gamle skolestue, og da faldt hendes blik pludselig på et gammelt nummer af "Læsning for Børn", som en gang var blevet holdt for hendes søstres skyld. Af mangel på anden beskæftigelse begyndte hun at blade i hæftet, og det første, hun fik øje på, var en rørende fortælling om tre engelske missionærer i Kina, som var blevet brændt på bålet af de grusomme hedninger. Og dette var kun en fem-seks år siden. I Kina fandtes der endnu hedninger! Dér kunne man endnu vinde martyrkronen.

"Herre! dette har du selv indgivet mig! Du viser mig selv vejen og befaler mig at drage ud i kampen!"

I stærk sindsbevægelse og begejstring kastede Vera sig på knæ. At det gamle blad netop i dag var kommet hende for øje, ligesom et svar på hendes brændende bønner under messen – deri så hun et uomtvisteligt bevis på det guddommelige forsyns indgriben.

Fra denne dag var hendes skæbne afgjort. Alle hendes drømme antog en bestemt form og en bestemt retning. Alt, hvad der vedrørte Kina, interesserede hende levende, og hun rødmede, hvis samtalen ved middagsbordet tilfældigt faldt på dette land. Der var kun én ting, hun var bange for – at hele Kina skulle blive omvendt til kristendommen, inden hun var blevet helt voksen.

4

Den Vorontsovske hovedbygning lå på en bakke, som mod nord skrånede langsomt ned til en stor dam – naturligvis gravet af livegne. Her var der anlagt en park med snorlige, gruslagte gange, med blomsterrabatter af form som sneglehuse og hjerter, samt en mængde jasmin- og syrenlysthuse. I fordums dage havde denne del af terrænet været en øjenlyst for enhver elsker af klippet, beskåret og veloptugtet natur, men nu, da den tidligere gartner, der havde været en kunstner i sit fag, og hele hans stab af medarbejdere var blevet erstattet af en eneste uvidende bonde og to drenge, frembød den et ynkeligt skue. Dammen var fuld af mudder og gjorde tjeneste som udklækningsanstalt for myggenes talløse afkom, lysthusene groede til, og på gangene skød ukrudtet i vejret.

På bagsiden af huset, hvor man havde gjort sig langt mindre umage, og hvor naturen altid havde fået lov til at udvikle sig, som den ville, var der til gengæld sjældent smukt. Umiddelbart op til huset grænsede en klynge egetræer, og på den anden side af disse faldt bakken stejlt af mod en lille å, der ved høj vandstand brusede og sang helt vildt og under tørke forvandledes til en lille hulvej, i hvis midte en smal vandåre piblede frem. Hele skrænten var tæt bevokset med småskov og buske; om foråret stod den hvid af hæggens duftende blomster og genlød af fuglesang. Her vrimlede af fuglekonger, rødkælke, gulspurve og andre småfugle; stundom kom endogså nattergale flyvende dertil. Om efteråret var der overflod på nødder og vilde hindbær, og om vinteren lå der så fuldt med sne, at hele

skrænten dannede et eneste hvidt tæppe, op af hvilket hist og her nogle sorte grene stak frem.

Her endte det Vorontsovske område ad denne kant. Den modsatte åbred tilhørte en anden godsejer, Stepan Michailovitch Vasiltsev, der for øvrigt hidtil kun havde voldt sine naboer liden ulejlighed, eftersom han næsten aldrig opholdt sig på sin ejendom. Det lille enetages træhus stod året rundt med lukkede vinduesskodder, og den forsømte have var lidt efter lidt blevet forvandlet til et grønt, skyggefuldt vildnis, hvor i de gamle lindes skygge hestehoven opnåede fabelagtige proportioner og svaleurtens dunede hoveder stak op over alt mellem de forvildede nelliker, venusvogne og klokkeblomster.

Vasiltsev gjaldt for at være en meget lærd mand. Vinteren tilbragte han i St. Petersborg, hvor han var ansat som professor ved den polytekniske højskole, og i sommerferien rejste han i reglen udenlands, så at det syntes, som om han aldeles havde glemt den lille ejendom, han havde arvet efter sin fader. Men denne mindeværdige vinter standsede ganske uventet en smuk dag en lejeslæde uden for det forladte hus' port; i slæden sad to gendarmer og mellem dem ejendomsbesidderen selv.

Vasiltsev havde allerede i lang tid været mistænkt som lidt for meget "liberal" og været meget ilde anskreven hos adskillige indflydelsesrige personer i St. Petersborg. I anledning af en eller anden årsdag havde nu i denne vinter lærerne og eleverne ved den polytekniske højskole arrangeret en banket, hvor en vis storfyrste, skolens høje protektor, skulle føre forsædet. Hans Højhed lod forstå, at han ikke ønskede at møde Vasiltsev, et ønske, der naturligvis blev forebragt denne. Vasiltsev svarede, at i så fald måtte man officielt forbyde ham at være til stede ved

festen, da han anså sig for en af værterne i lighed med de øvrige professorer. Noget officielt forbud kom naturligvis ikke, og ved festen indtog han roligt sin plads mellem de øvrige lærere i skolens festsal.

Et par dage efter fik han besøg af chefen for det hemmelige politi, som i al venlighed foreslog ham at søge sin afsked og rejse til sit fædrenegods, hvorfra han for fremtiden ikke havde ret til at fjerne sig. Til yderligere sikkerhed under rejsen sendte man to skytsengle i gendarmuniform med ham.

Under sådanne omstændigheder fandt Stepan Michailovitch Vasiltsevs flytning til hans fædrenegård sted.

Man kan let forstå, hvilken opsigt denne begivenhed måtte vække i hele egnen. Om den nysankomne og årsagerne til hans pludselige op dukken spredte sig straks de urimeligste og mest overdrevne rygter. Mange mistænkte ham for at være en farlig konspirator, og dette omgav ham i naboernes øjne med en mystisk, på én gang skræmmende og fængslende glorie. Det er nemlig karakteristisk for Rusland, at selv meget konservative mennesker, såfremt de ikke tilhører selve politiet, altid føler en ufrivillig, instinktmæssig agtelse for politiske forbrydere.

Da Vorontsovs var Vasiltsevs nærmeste naboer, var det ganske naturligt, at frøknerne Lena og Lisa måtte synes at have en slags ejendomsret til den interessante nabo, der var kommet til dem som sendt fra himlen. Han var ugift, og skønt han ikke længere var ung – han var allerede i fyrrerne – og endnu mindre nogen Adonis, kunne han dog i betragtning af den i hele egnen herskende dyrtid på giftelystne unge herrer endnu gå og gælde for et godt parti. Han ville ikke være blevet lidet forbavset, hvis han havde vidst, hvilken vigtig rolle han spillede

i de unge frøkner Vorontsovs samtaler og i ordningen af deres planer for dagen. Ved et eller andet mærkeligt tilfælde traf han i løbet af hele den påfølgende sommer altid snart den ene, snart den anden af dem på sine spadsereture; de havde ved disse lejligheder altid deres fineste kjoler på og blev altid overrasket i de mest ejendommelige og maleriske stillinger. Snart traf han den overgivne Lena siddende som et egern oppe i et gammelt træ, hvorfra hun koket kiggede ned på ham gennem det tætte løvværk, snart fandt han den poetiske Lisa liggende ved bredden af dammen som en ny Ofelia med udslået hår, drømmende blik og en krans af forglemmigejer i hånden. Og hvor de så blev forbavsede, når de fik øje på ham! Hvilke nydelige små skrig som af opskræmte nymfer udstødte de ikke ved hans komme! Men alle disse små kunstgreb nyttede ikke til noget. En kort, kejtet hilsen – og så fortsatte Vasiltsev sin spadseretur, uden nogen sinde at indlade sig i samtale. Begge de unge piger erklærede da også snart, at han var den uhøfligste bjørn under solen.

Men mens bekendtskabet mellem Vasiltsev og de to ældre søstre ikke ville blive til noget, indledtes omgangen med Vera til gengæld på en meget simpel og, sandt at sige, alt andet end poetisk måde.

Sommeren nærmede sig sin ende, efteråret stod for døren, regnfuldt og sludfuldt, med tidlige, mørke aftener. Det nødtvungne, uvante, lige så kedsommelige som ensformige landliv drev bestandig Vasiltsev ud i det fri og tvang ham til at søge adspredelse i lange spadsereture. Men som alle mennesker, der ikke er vant til at leve på landet, mødte han ofte

fortrædeligheder på sin vej og kom, som han mente, i de største farer.

I den lærde kreds, hvor Vasiltsev hidtil havde haft hjemme, ville det mindst af alt være faldet nogen ind at mistænke ham for fejhed; tværtimod levede hans kolleger i stadig angst for, at han ved sin umulige hensynsløshed skulle bringe også dem i forlegenhed. Og da hans professorbane fik en så uventet afslutning, sukkede selv de modigste blandt hans venner: "Det kunne ikke gå på anden måde. Med et så uroligt hoved som Vasiltsevs har man ikke noget blivende sted i Rusland!"

Selv anså også Stepan Michailovitch sig i sjæl og sind for at være en meget dristig mand. I sine hemmeligste drømme – sådanne, som man ikke engang betror til sin nærmeste ven – yndede han at hensætte sig i de mest farlige stillinger, og mere end én gang havde han inde i sit stille arbejdsværelse deltaget i forsvaret af stormede barrikader. Men ikke des mindre, trods sin af alle anerkendte tapperhed, nærede Vasiltsev stor respekt for landsbyens hunde, som der gik det rygte om, at de engang sidste forår havde revet en omkringvandrende tiggerske itu, og selv byens tyr, der allerede to gange havde taget vogterdrengen på hornene, undgik Vasiltsev omhyggeligt at stifte noget bekendtskab med.

En gang havde han imidlertid fjernet sig temmelig langt hjemmefra. Han var bøjet af fra den store landevej og gik efter sin vane fordybet i tanker, med hænderne på ryggen og sænket hoved, uden at se sig omkring. Pludselig så han op og fandt sig i en meget vanskelig stilling; rundt omkring ham en sumpet eng, hvor man ved det ringeste skridt uden for den smalle gangsti sank ned i flydende mudder; foran ham en temmelig bred bæk,

og bagved hørtes trampen og brølen af hele landsbyens kvæghjord.

"Halløj, dreng, pas på dine kreaturer!" råbte Vasiltsev.

Men hyrdedrengen, en femten års lille fyr, der hverken havde mange kræfter eller stor forstand, mumlede kun noget utydeligt noget til svar og fnisede idiotisk.

Vasiltsev stod rådvild.

"Spring over bækken! Den er ikke dyb!" lød pludselig fra den modsatte side en ungdommelig, næsten hånlig røst, i hvilken der klang ligesom en undertrykt latter.

Vasiltsev så ad den kant til, hvorfra det gode råd var kommet, og fik på en høj på den anden side af bækken, omtrent tyve skridt fra ham, øje på en femtenårig ung pige midt imellem barn og jomfru, klædt i en stråhat med falmede bånd og en tarvelig kattunskjole, der var for snæver over brystet og for kort både for hænderne og forneden.

Vera, der også var forslået herhen af kedsomheden, havde allerede en lang stund, i mangel på anden beskæftigelse, iagttaget denne komiske, spinkle herre, der lod sig bringe ud af fatning af sådanne bagateller.

"Skynd Dem og spring!" råbte hun endnu en gang, men Vasiltsev kunne alligevel ikke beslutte sig.

Da gjorde Vera et sæt ned fra højen, plaskede uforfærdet med de gamle slidte snørestøvler i mudderet og kom slæbende med et bræt, som hun derpå med et rask kast smed tværs over bækken, så at snavset stænkede højt op både på hendes hvide skørter og naboens grå benklæder.

Da Vasiltsev vel var kommet i sikkerhed, skammede han sig over sin fejhed. Efter hastigt og forlegent at have takket sin

frelserinde, stod han dér over for hende, uden at vide, hvad han skulle sige, og med et tvungent smil på læberne. Til ufortøvet at trække sig tilbage og efterlade sig et så ufordelagtigt indtryk, havde han ingen lyst, men han vidste slet ikke, hvorledes han skulle indlede samtalen med den lille vilde, der stirrede på ham med et fuldvoksent menneskes rolige nysgerrighed.

"Hvad er det for en bog, De har der? Må man se?" fandt han endelig på at spørge.

Vera bar nemlig under armen sine elskede "Helgenbilleder".

Vasiltsev slog op på lykke og fromme og læste:

"Forbitret på den hellige martyr Isidorus, befalede kejser Diocletianus fangevogteren at føre ham til Capitolium."

"Ammestueeventyr!" udbrød Vasiltsev uvilkårligt.

De mørkeblå Vorontsovske øjne skød vrede lyn. Hastigt rev Vera bogen til sig, drejede sig om på hælen og fjernede sig langsomt, uden at se sig om.

I løbet af aftenen kom Vasiltsev mod sin vilje til mere end én gang at tænke på den komiske episode fra formiddagen, og hver gang følte han sig fristet til både at le og ærgre sig en smule.

Den følgende dag begav han sig, uden at gøre sig selv rede for grunden, på ny til stedet for gårsdagens ydmygelse. Til sin overraskelse fandt han Vera dér. Hun stod med tankefuld mine nede ved bækken og syntes at vente på Vasiltsev.

"God dag," sagde han, idet han venligt rakte hende hånden.

"Det er vel ikke alt sammen usandhed?" udbrød hun i stedet for svar, idet hun så op på ham med sine store øjne, hvis udtryk nu var opskræmt, næsten bedende.

Den foregående dag, da hun havde hørt den lidet smigrende dom om sin yndlingsbog, var hun straks blevet vred, men hendes vrede var snart blevet afløst af en anden, mere pinefuld følelse.

"Alle siger, at vor nabo er en klog og lærd mand. Han må vide besked om alt det her. Sæt, at alt dette om martyrerne kun er eventyr."

Denne tvivl var så pinefuld, at hun, det koste hvad det ville, måtte have den klaret.

"Taler De om bogen?" sagde Vasiltsev smilende. "Nå, døm så selv, frøken! Kejser Diocletian regerede i Byzans, og Capitolium lå i Rom. Hvordan kunne han da befale fangevogteren at føre den hellige martyr Isidorus derhen?"

"Å, det var det, De mente. Det vil sige, at det bare er det, som er usandhed?"

"Bare, siger De? Jeg synes, det er aldeles tilstrækkeligt!"

"Men det er altså alligevel sandt, at der har været martyrer?"

"Ja, ganske sikkert."

"Og at de brændte dem og stak dem ihjel og lod dem sønderrive af vilde dyr?"

"Det har sin rigtighed."

"Gud ske lov!" udbrød Vera med et lettelsens suk.

"Hvad mener De med Gud ske lov?"

"Jeg mener, Gud ske lov at der en gang har været sådanne gode mennesker til som helgenerne og martyrerne."

"Der gives endnu martyrer," indskød Vasiltsev alvorligt.

Vera så på ham med et langt, forundret blik. "Ja, i Kina," sagde hun endelig.

Vasiltsev smilede på ny.

"Hvorfor søge så langt borte? De findes også på nærmere hold."

Vera stirrede uafbrudt på ham, og i hendes ansigt afspejlede en stadig større og større forundring sig.

"Har De aldrig hørt tale om, at man også her i Rusland spærrer folk i fængsel, forviser dem til Sibirien, stundom endog hænger dem! Og så spørger De, om der findes martyrer?"

"Ja, men hos os forviser man jo kun slette mennesker – forbrydere – – –."

Disse ord var uvilkårligt undsluppet Vera, men næppe havde hun udtalt dem, før en skær rødme farvede hendes ansigt. "Han er jo også forvist," tænkte hun.

"Det hænder, at de også forviser andre," sagde Vasiltsev halvhøjt.

En stund gik de tavse ved siden af hinanden. Vera hang med hovedet og trak nervøst i halstørklædets sløjfeender. De besynderligste, indbyrdes modstridende tanker surrede som en hel bisværm i hendes hoved. Hun var meget bange for at sige noget dumt og måske uopretteligt fornærme naboen, men sagen var i den grad vigtig og spændende for hende, at hun fandt det umuligt at iagttage konveniensens krav.

"Hvorfor blev *De* forvist?" sagde hun pludselig i en fart og uden at se på Vasiltsev.

Denne smilede.

"Vil De meget gerne vide det?" spurgte han ligesom drillende.

Vera nikkede kun til svar, men hendes ansigt talte for hende.

"Og om nutidens martyrer vil De måske også vide noget!"

Veras øjne fik endnu stærkere glans.

"Vil De have, jeg skal fortælle Dem det? Men jeg advarer Dem på forhånd, at jeg måske også kommer til at tale om meget andet."

Hele Veras ansigt strålede.

"Det kan hænde, at jeg kommer til at tale både om Diocletian og Capitolium. Vil De høre på det?"

"Ja, ja!"

5

Den følgende dag aflagde Vasiltsev greve Vorontsov et besøg. Bekendtskabet udviklede sig hurtigt, og da Vasiltsev nogen tid efter foreslog at give Vera gratis undervisning, blev tilbuddet modtaget med taknemmelighed, så meget mere som greven, trods sin sorgløshed, ind imellem følte et vist samvittighedsnag ved tanken om, at den yngste datter af huset Vorontsov voksede op uge så ugeneret af alt, hvad der hed kundskaber, som den simpleste bondetøs. Lige fra den dag var søstrene fast overtydet om, at det var lykkedes Vera at fange naboen, og de gratulerede hende drillende til hendes erobring. Snart blev det en vane hos dem uophørligt at drille søsteren med hendes "beundrer".

I begyndelsen følte Vera sig dybt såret over denne spøg, men lidt efter lidt fandt hun behag i den. Det var i hvert fald en stor ære at have én, som gik og sukkede for hende, og det fik hende til at føle sig stor og voksen og af betydning i sine egne øjne. Søstrene spurgte hende ustandselig om alt, hvad han havde sagt og gjort, og de forstod at udtyde ethvert af hans ord på en sådan måde, at det også stod klart for Vera, at der lå en dybere mening i dem, end hvad hun havde troet i det øjeblik, han udtalte dem. Da hun første gang så ham, syntes hun, at han var en temmelig grim, halvgammel kavaler, lang og mager, med gulbleg ansigtsfarve, et par nærsynede gråblå øjne, som så en smule matte ud ved den stadige brug af briller, og askeblondt hår, der var så tyndt, at man kunne have taget ham for halvvejs skaldet. Men efter at han nu var blevet udkåret til hendes erklærede beundrer, var hun så tilbøjelig til på enhver måde at

gøre en helt af ham, at hun ligefrem begyndte at finde ham smuk. Hver dag gjorde hun en ny glædelig opdagelse med hensyn til hans ydre. Han havde et så vindende smil, og de små, fine rynker, der dannedes omkring hans øjne, når han smilede, klædte ham udmærket. Og så var han så forfærdelig lærd og en så overlegen personlighed – og det var naturligvis hovedsagen. For hver dag indtog han en stadig større og større plads i hendes tanker. Hun gik i stadig forventning om det afgørende øjeblik, da han ville erklære sig, kom til undervisningstimerne med formelig hjertebanken og sad hele tiden i nervøs spænding, begærligt indsugende ethvert af hans ord.

En aften var de alene i værelset. Skumringen var allerede indtrådt, men tjenestepigen havde glemt at bringe lampen ind. Han havde lagt bogen fra sig og sad en stund tavs med hovedet støttet i hånden. Vera sad ubevægelig ved hans side. Hun følte sig pludselig generet, næsten bange for at røre sig. Hun fæstede øjnene på Vasiltsevs brune, magre hånd og fulgte mekanisk med blikket en tyk, blå åre, der overskyggedes af et par mørke småhår og, idet den lidt efter lidt blev smallere og smallere, strakte sig fra håndleddet og til langfingeren.

Genstandene blev stadig mørkere og mørkere, og deres konturer viskedes ud. Alt eftersom Vasiltsevs hånd blev utydeligere, anstrengte Vera ubevidst sine øjne for at skelne den. En underlig skælven var kommet over hende; for hvert øjeblik, der gik, blev det hende vanskeligere og vanskeligere at trække vejret, hjertet bankede som en hammer, og det susede for hendes øren lig larmen fra et fjernt vand. Pludselig vågnede Vasiltsev op af sine drømme og tog ømt en af hendes hænder i sine. "Kære, lille Vera," begyndte han, ligesom han fulgte sin

egen tankegang til ende. Nu var altså det store øjeblik kommet – det, som hun så længe havde ventet på. Men den lange forudgående stilhed, hvor hun ufravendt havde siddet og stirret på ham, havde spændt hendes nerver til den højde, at hun umuligt kunne tåle mere. Hun følte det, som om hun skulle kvæles, og fo'r tilbage fra ham, idet hun næsten skreg: "Jeg ved alt! Men for Guds skyld, sig ingen ting – ikke nu!"

Han stirrede på hende i stum forbavselse. "Vera, mit barn, hvad går der af dig?" spurgte han ængsteligt. Nu kom Vera atter til sig selv, og det blev pludselig klart for hende, at hun havde båret sig forfærdelig dumt ad. Men hun vidste ikke, hvad hun skulle sige, for at forklare sin heftighed, og stammede kun: "Jeg blev bange for – jeg tænkte – jeg troede –"

Han så ufravendt på hende, og hans forbavsede, opskræmte mine gik lidt efter lidt over til et udtryk af en nagende mistanke. Han gik langsomt hen til hende, greb begge hendes hænder og så hende lige ind i øjnene. "Vera, nu vil jeg, nu *forlanger* jeg at få at vide, hvad det var, De troede!" Hans lyseblå øjne borede sig ind i hendes, og under indflydelsen af dette strenge, forskende blik følte hun, at hun mistede ethvert spor af egen vilje; hun vidste, at det var sin egen dom, hun udtalte, men om det så havde gældt hendes liv, *måtte* hun svare ham og sige ham sandheden. Og så kom det ud i en fortvivlet hvisken: "Jeg troede, at De var forelsket i mig."

Han slap hendes hænder med en gestus af uvilje. "Å, Vera, at også du er en sådan overfladisk, forfængelig lille dukke, som tror, at en mand ikke kan tænke på andet end kærlighed og kurmageri i din nærværelse!" Og dermed vendte han hende ryggen og forlod værelset.

Vera stod alene tilbage, skamfuld og tilintetgjort. Efter det første øjebliks forvirring blev hun grebet af en så voldsom fortvivlelse, at hun ikke vidste, hvorledes det skulle blive hende muligt at leve herefter. Hun følte sig vanæret for bestandig; hun ville aldrig mere kunne se hæderlige folk i øjnene, aldrig møde søstrenes og tjenestefolkenes blikke, for de vidste jo alle, hvad hun havde gået og bildt sig ind, og hun ville nu få at høre, hvor skammeligt og ukvindeligt hun havde båret sig ad. Hvor skulle hun fly hen for at komme bort fra dem, for rigtig at kunne skjule sig? Det eneste tilflugtssted, hun kendte, var Njanjas lille mørke kammer, hvor hun så ofte som barn havde søgt læ og trøst for alle sine små sorger. Derhen ilede hun også nu i sin dybe hjertekvide, og dér blev hun hele aftenen, liggende på Njanjas store seng, mens hun græd, som om hendes hjerte skulle briste. Den venlige gamle kone kærtegnede og klappede hende som i gamle dage, da hun var hendes lille kælegris, men stillede hende ingen spørgsmål. Og lidt efter lidt blev Vera roligere; hun lod sig overtale til at drikke en kop te, som Njanja lavede til hende, og derpå faldt hun i søvn, pludselig og tungt som et lille barn, med tårerne endnu hængende i øjenhårene.

Næste morgen vågnede hun træt og mat; det smertede i alle lemmer, og hun var til mode, som om hun nylig havde overstået en svær sygdom. Selvopholdelsesinstinktet lærte hende dog, at den eneste måde at undgå søstrenes drillerier på, var at lade, som om intet usædvanligt var hændet. Og det gjorde hun også og kom fra sit første forsøg på selvbeherskelse med temmelig stort held. Men Vasiltsev ville hun ikke træffe, ikke på noget vilkår – alt andet, kun ikke det. Hun tvang sig til at skrive et par linjer til ham, hvori hun bad om at måtte blive fri for at læse

med ham længere, og sendte brevet til ham med et bud. Og således gik hun i flere dage, idet hun anstrengte sig for at synes rolig og ubekymret, men lige ved at briste i gråd, når som helst det skulle være. Lidt efter lidt, uden at hun mærkede det, begyndte det svære sår at læges, og sagen forekom hende ikke længere fuldt så fortvivlet som i det første øjeblik. Men så en smuk dag, omtrent en uge efter den skæbnesvangre begivenhed, hørte hun pludselig hans skridt på trappen. Hun fo'r op og løb ud i haven, for at undgå ham, men han havde set hende og fulgte efter. Snart havde han fået fat i hende. Han så så rolig, venlig og godmodig ud, som om der aldeles ikke havde været noget på færde mellem dem. Og hun, hun havde hadet ham i alle disse dage, men nu, da hun genså ham, følte hun sig pludselig så glad, skønt hun på samme tid var uhyre skamfuld.

"Nej, Vera, det må ikke længere vedblive at gå på denne måde," sagde han. "En ulykkelig misforståelse er opstået imellem os, men nu skal vi én gang for alle tale rigtigt ud om sagen og derpå være gode venner som hidtil. Jeg er tre og fyrre år, min lille Vera, omtrent tre gange så gammel som du, og det ville være værre end afsind, det ville ligefrem være en forbrydelse, om jeg var gået hen og havde forelsket mig i dig – men det har jeg ikke, Gud være lovet! Men elske dig som min unge veninde, min lille datter, det har jeg lov til, og det vil jeg, og jeg vil opbyde alle mine evner for at gøre dig til et virkeligt, sandt menneske. Ser du, mit kære barn, den eneste måde at blive et selvstændigt væsen på, som kan arbejde sammen med os mænd, er at lære at stå i venskabsforhold til mændene, uden at det derfor straks skal behøve at gå over til kurmageri og elskov. Kærlighed er en alvorlig sag, som man ikke bør lege

med. Og for at vise dig, hvor stor pris jeg sætter på dit venskab, vil jeg betro dig noget, som jeg ikke i mange år har omtalt for nogen.

En eneste gang i mit liv har jeg elsket en kvinde. Hun var det bedste, det ædleste menneske på Jorden, men hun blev mistænkt for nihilistiske anslag og slæbt i fængsel. Man kunne imidlertid ikke bevise den forbrydelse, hun anklagedes for, og nødtes til at sætte hende på fri fod igen. Men ved sit langvarige ophold i den fugtige, usunde fængselscelle havde hun pådraget sig en forfærdelig sygdom – en slags benedder i ansigtet – og hun fik kun sin frihed på ny, for at dø en langsom død under de grusomste smerter. Jeg sad hele tiden ved hendes sygeleje, jeg så hende skæmmes og pines så forfærdeligt, at endog jeg, som elskede hende højest, måtte ønske hende døden som den eneste befrielse fra hendes elendighed. – Ser du, Vera, har man oplevet noget lignende, så glemmer man det ikke så let, og i et land, hvor den slags kan ske, har man næppe nok ret til at tænke på sig selv og sin egen lykke."

Sindsbevægelsen overvældede hans stemme. Vera græd heftigt, men stille. Efter en stund viste han hende et portræt af sin ungdoms elskede – et mørkladent, smukt og intelligent ansigt. Vera syntes, at hun aldrig i sit liv havde set noget smukkere. Ærbødigt trykkede hun sine læber mod portrættet, som om det havde været en lykkelig martyrs billede, og med tårer i øjnene gentog hun ved sig selv sit gamle barnlige løfte om at efterstræbe martyrkronen. Men nu ville hun ikke længer søge den i Kina, nu vidste hun, at denne krone var den fælles lod for mange, mange i hendes eget fædreland.

Nu fulgte en tid, som Vera stadig senere betragtede som den lykkeligste i sit liv.

Hun og Vasiltsev var uophørligt sammen. De sås hver dag, læste, studerede, samtalte og sværmede om kap for alle mulige frihedsidealer og utopier. Han var tydeligt en af disse drømmende fantaster, som kun i Rusland kan forveksles med politiske agitatorer. Han læste for hende Herzens arbejder og Ogarevs digte. Blandt de sidste var der særlig et, som gjorde et dybt indtryk på Vera:

"Den store mægtige konge sidder på sin trone; hans liv henrinder i sus og dus, i uophørlige fester og drikkelag, under idel glæde og glans. Ingen kan måle sig i magt med ham; der behøves kun et vredt blik fra hans øje for at styrte og tilintetgøre den dristige, der vover at rejse sig imod ham. Den store, mægtige konge frygter ingen på Jorden. Men *under* jorden arbejder de små dværge – usynlige, lydløse arbejder de nat og dag, uafladelig, uden rist eller ro. Glem det ikke, store konge, de arbejder og arbejder, og ingen magt i verden kan hindre deres forehavende. Bliver en af dem uduelig til arbejdet eller ryddet af vejen, så indtages hans plads straks af ti andre. De undergraver jorden under dine fødder, o store konge, og den dag, du mindst aner det, vil din gyldne trone styrte ned i afgrunden!"

På denne måde var tre år forløbet, og Vera var nu atten år. Hun vidste ikke selv længere, om hun var forelsket i Vasiltsev eller ikke – hun tænkte aldrig på det – hun vidste kun, at han fyldte alle hendes tanker, og at hun på sin side var blevet uundværlig for ham.

6

Det var i slutningen af april. Isen på dammene var brudt op, og sneen var smeltet bort, men det vedblev endnu længe at være koldt; alt udviklede sig langsomt, trægt, ligesom modstræbende, et skridt fremad, to tilbage. Hver lille urt, hvert græsstrå måtte ligesom særlig anmodes og overtales, før de kunne formås til at ryste vintersneen af sig og stikke op af jorden med den yderste spids af et ømtåleligt lille blad. Noget virkeligt tegn til forår mærkedes ingensteds.

Men pludselig en nat begyndte en mild, varm regn at falde, og fra det øjeblik gik alt som ved et trylleslag. Det var, som om en hemmelig spirekraft havde ligget skjult i den fine, duftende vårregn. Alt bevægede sig, alt fyldtes af livsbegær. Alle og enhver fik travlt med at komme frem, trykkedes og puffedes med de andre, ligesom bange for at komme for sent, og alle var fast besluttede på at stå på deres ret og erholde deres andel af tilværelsen.

Da Borkis beboere den følgende morgen vågnede, kunne de ikke lade være at udstøde et råb af overraskelse. På en eneste nat var alt blevet forvandlet – man kunne ikke længere genkende hverken haven eller marken eller skoven. I går havde alt været sort og nøgent, og nu var alt som overtrukket med en tynd, lysegrøn hinde. Luften var heller ikke den samme som i går. Den duftede ganske anderledes og var så let at indånde.

Hele naturen blev grebet af en formelig forårsfeber. Birkene havde allerede iført sig et fint, gennemsigtigt løvværk, tyndt og let som kniplinger. Fra poplernes store, svulmende knopper

faldt klæbrige skæl, der fyldte luften med en stærk berusende duft. Det gule, vellugtende frømel fra ellenes og haslernes rakler svævede omkring over alt, sammen med løsrevne hvide blomsterblade fra hæg og kirsebærtræer. Granerne skød lange, lysegrønne skud, ligesom lys, der stak ejendommeligt af mod de fjorgamle nåle. Kun egen stod endnu nøgen og tvær, som om den ikke havde skænket våren en eneste tanke.

Hver dag kom nye gæster flyvende sønder fra. Det var allerede en uge siden, den første mørke trekant af traner aftegnede sig mod himlen. Træpikkeren hamrede inde i en hul gammel bøg. Svalerne kredsede under verandaloftet, de søgte deres gamle reder og førte en forbitret kamp imod spurvene, der i løbet af vinteren havde bemægtiget sig deres lovlige ejendom.

Fra jorden opsteg varme dunster, som gjorde menneskene øre i hovedet. Man ligesom følte, hvordan det arbejdede dernede i jordens skød, et mærkeligt mystisk arbejde. Ved hvert skridt, man tog, stødte man på et frøemne til nyt, ungdomsfrisk liv, tilhørende plante- eller dyreverdenen. I dammen fandt hidsige elskovskampe og frierier sted. Hver lille vandpyt vrimlede af milliarder, de mest forskellige og forunderlige livsformer, og alt dette myldrede imellem hinanden, alt dette kappedes om at udvikle sig, alt dette var gennemtrængt af bevidstheden om sit eget *Jeg*s vigtighed og betydning.

I det gamle skoleværelse på Borki sidder, bøjet over skrivebordet, en ung attenårig pige, høj og velvoksen, med fin, ligesom mejslet profil og tankefulde, mørkeblå øjne,

overskyggede af sorte frynser. Foran hende på bordet ligger en åben bog, et bind af Dobroljudovs skrifter, men øjensynlig har hun vanskeligt ved at koncentrere sine tanker på det, hun læser. Hun hæver uophørligt hovedet i vejret, læner sig tilbage mod stoleryggen, fingrene leger mekanisk med elfenbenskniven, og hendes øjne har et spændt, ventende udtryk, som om hun lyttede efter, om nogen skulle komme. Det ensformige, men i indre henseende lykkelige og rige liv, Vera havde ført i disse år, var kun på den sidste tid blevet forstyrret af uro for hendes ven. Vasiltsevs aktier var nemlig begyndt at synke hos de øvrige godsejere, der bebrejdede ham forskellige, meget alvorlige forseelser. For det første havde han uden erstatning overladt sine bønder al den jord, som de tidligere havde dyrket, og derved ikke alene tilføjet sig selv et føleligt tab, men også givet et meget skadeligt eksempel for hele kredsen; for det andet mistænkte de ham for, at han stak sin næse i ting, som ikke vedkom ham, gav uanmodede råd til andres bønder og forpurrede mere end ét listigt puds, som den eller den godsejer havde udspekuleret ved delingen af jorden med sine tidligere livegne.

Skønt man ikke kunne overbevise Vasiltsev om noget lovstridigt, var alle enige om, at han ikke opførte sig, som det anstod en person i hans stilling; han syntes ganske at have glemt, at den, som er blevet forvist til sin ejendom af politiske grunde, for fremtiden var forpligtet til dobbelt så stor forsigtighed. En og anden af hans venner forsøgte allerede nu at give ham et vink om, at guvernøren begyndte at se skævt til ham, men han syntes ikke at ville høre på det øre.

Men hvis godsejerne var fortørnede på Vasiltsev, så var til gengæld alle egnens bønder blevet aldeles indtaget i ham og kunne ikke glæde sig nok over hans komme. I begyndelsen havde de vel betragtet ham som en almindelig herremand og mistroisk holdt sig på afstand fra ham. Men lidt efter lidt kunne de ikke andet end få øjnene op for, at han mente det vel med dem; de begyndte stadig mere og mere at nærme sig ham, og til sidst blev det dem en vane at henvende sig til ham i alle deres anliggender. I de år, der fulgte på livegenskabets ophævelse, kom det til stadige tvistemål mellem bønder og godsejere angående jordfordelingen. Herremændene var lovmæssigt forpligtede til at afstå en del af deres ejendom til deres tidligere undergivne, men under ordningen af dette forekom utallige misbrug, og mange af de rige herrer forstod ved list eller bestikkelser at mage det så, at de i virkeligheden afstod langt mindre jord, end de var forpligtet til. Dette var i særdeleshed tilfældet på en ejendom der i egnen, og de bønder, der var bedraget for deres ret, kom nu og da til Vasiltsev for at klage deres nød. Han styrkede dem i deres misfornøjelse og viste dem på kortet, hvor retfærdige deres krav var. Misfornøjelsen voksede, indtil bønderne endelig besluttede med magt at sætte sig i besiddelse af, hvad de ikke kunne erholde ad lovlig vej af deres forhenværende husbond.

Det kom til et opløb. Politiet blev sendt ud, guvernøren i egen højeste person indfandt sig også, for at undersøge sagen på selve stedet, og indsendte en rapport til myndighederne, hvori han fremstillede det hele som en yderst farlig og betænkelig begyndelse til en almindelig revolution, der kun ved hans energi denne gang var blevet undertrykt. Naturligvis nævntes

Vasiltsev som den egentlige anstifter; en politisk kompromitteret person er altid mistænkt.

Vasiltsev havde nu været bortrejst et par uger i nogle af bøndernes anliggender, og under hans fraværelse havde Vera et par gange af naboer, som var kommet på besøg, hørt meget skarpe udtalelser om hans adfærd. Netop i dag ved bordet havde hun haft møje med at holde sig fra at græde af harme og angst i anledning af de beskyldninger, der var fremsat mod ham. Men i aften skulle han Gud ske lov komme tilbage; hun ventede hans besøg hvert øjeblik.

"Om en halv times tid i det mindste er han her sikkert?" Vera gribes af en så utøjlet glæde, at hun ikke kan sidde stille. Hun kaster bogen fra sig og går hen til vinduet. Den nedgående sols skrå stråler omgiver hende med en ildfarvet glorie og tvinger hende til uophørligt at blinke med øjnene.

"Hvor der er smukt ude. Jeg tror aldrig, det har været et så henrivende forår. Og hvor alting vokser! Det er et formeligt mirakel. I morges kiggede jeg ud, og da var der kun den nøgne, kolde jord at se – nu kan man plukke hænderne fulde af anemoner og vintergækker. Det er, som om de fuldt udvoksede skød op af jorden. I eventyrene fortælles der om en yngling, der var så skarpsynet, at han kunne *se* græsset vokse. Ja, om foråret er det ikke så mærkeligt – når jeg kun så rigtig ihærdigt på det, tror jeg, at jeg også ville kunne – Hvad er det! Gøgen, der kukkede nede i skoven! Første gang i år. Gud, hvor det er herligt!"

I dette øjeblik var den af Vera eftertragtede martyrkrone langt, langt borte.

Da Vasiltsev endelig trådte ind, ilede Vera ham i møde med en varme, som rev ham ud af hans sædvanlige selvbeherskelse.

Han griber begge hendes hænder, holder hende i en arms længde ude fra sig og betragter hende med øm fryd.

"Hvad har De gjort ved Dem, Vera? Jeg kendte Dem ikke igen i det første øjeblik! For to uger siden forlod jeg Dem som en lille pige, og jeg genfinder –." Han fuldendte ikke sætningen, men hans blik talte for ham.

Veras kinder farvedes af en høj rødme, og hun slog uvilkårligt øjnene ned. Det var så herligt atter at være sammen med ham, men de to uger havde virkelig frembragt en forandring. Aldrig forhen havde hendes hænder været så kolde eller hendes kinder brændt således i hans nærværelse. For at skjule sin sindsbevægelse begyndte hun mekanisk at lægge bøgerne frem på bordet.

"Nej, Vera, i dag vil vi ikke læse. Lad os hellere sætte os her!" Han tog plads på en stol ved det åbne vindue og tændte en cigaret. Vera satte sig ved hans side; hendes hjerte bankede så heftigt og hurtigt – det var som en skælvende lille fugl. Udenfor var det nu næsten aldeles mørkt. Højt over deres hoveder strakte sig den mørkeblå himmel, som lidt efter lidt blegnede nede mod vest og længst nede i horisonten kantedes af en lys rosafarvet stribe. Frøerne i kæret kvækkede i kor. Fra krogene i værelset hørtes de første mygs ensformige, vedholdende summen. En stor bille fløj tungt forbi vinduet og fyldte luften med sin dumpe, brummende bas.

Henne ved buskene, som skilte køkkenet fra haven, lyste noget hvidt. En kvindelig skikkelse med et klæde over hovedet stod et øjeblik rådvild stille og så sig forsigtigt om, at ingen

fulgte efter hende, hvorpå hun hastigt ilede over imod den lille lund. Et minut senere hørtes derfra en mandlig røst i et ømt tonefald og en dæmpet, lykkelig latter. I afstand lød de klagende toner af en skalmeje, som en eller anden landlig hyrdevirtuos trakterede.

"Fortæl mig, hvad det er for en historie, denne her med bønderne. Man har sagt sådanne afskyelige ting ved bordet i dag," begynder pludselig Vera, men det er let at høre, at hun tvinger sig til at tale; stemmen lyder så unaturlig.

Vasiltsev farer sammen, ligesom vækket af hendes ord. "Ja så," siger han; "nå, for resten, det er ganske naturligt, at man dømmer mig strengt nu. Men jeg tvivler ikke om, at det lidt efter lidt skal lykkes mig at vende den offentlige mening til gunst for disse stakkels bønder. Jeg skal fortælle Dem alt dette udførligt, Vera – men en anden gang. Nu kan jeg ikke."

Atter indtræder nogle øjeblikkes tavshed. Skinnet fra den afskærmede lampe i den anden ende af værelset falder i en smal stribe på Vera, og oplyser kun en lille del af hendes ansigt, mens den lader det øvrige i skygge. Ved hver bevægelse, hun gør, synes hendes udseende at forandre sig.

Atter nogle minutters tavshed, kun myggene surrer, og hyrden blæser stadig på sin skalmeje.

Den friske aftenkølighed trænger ind i værelset og fylder det med en duft af saftigt grønt og blomstrende hæg.

"Vera, mindes De en af vore samtaler, for tre år siden? Jeg var da så sikker på mig selv, at aldrig noget sådant skulle kunne hænde – men nu – sig mig, Vera, forekommer jeg Dem meget, *uoprettelig* gammel?"

De sidste ord udtaltes i en næppe hørlig, skælvende hvisken. Vera vil svare noget, men tungen nægter at gøre tjeneste.

På en eller anden uforklarlig måde kommer Vasiltsevs hånd til at hvile på Veras. Ved denne berøring standser åndedraget i deres bryst, læberne finder ingen ord længere, og ingen af dem vover at røre sig.

"Stepan Michailovitch! Vera! Er I dér?" høres Lisas klingende stemme ude i korridoren.

Vasiltsev farer heftigt op.

"I morgen, Vera!" hvisker han, stiger gennem det lave vindue ud i haven og forsvinder i mørket.

Den duftfyldte, sanseberusende forårsnat er kommet, med sin mystiske trolddom, sin lidenskabsfyldte bedøvelse. Lysene i landsbyen er slukkede. Alle lyde dør lidt efter lidt bort. Hyrdens skalmeje er for længe siden hørt op, frøerne er stille, selv myggene er gået til ro. Kun nu og da høres en underlig raslen i buskene, det giver et plask i dammen, eller et vindpust fører med sig fra den fjerne landsby et klagende hyl fra en lænkehund, der vansmægter i sin ensomhed denne herlige, lidenskabsfyldte nat.

Vera sover ikke. Det er hende for kvalmt i det store svale soveværelse, som hun nu har for sig selv, skilt fra søstrene. Hun står op af sengen, åbner vinduet og hælder sin brændende hede kind mod den kolde glasrude. Men det gør hende ikke svalere; hendes ansigt gløder som før, og stadig føler hun sig lige beklemt om hjertet, stadig gennembæves hele hendes væsen af samme uklare følelse af lykke.

Hvor alt er stille! Den lille lund ser så stor og tæt ud; birkene står så fyldige og mørke, som om de havde klumpet sig sammen for at hviske om en eller anden sælsom hemmelighed. I den natlige stilhed lyder pludselig en sagte ringlen – det er post-trojkaen, der kører forbi på den store landevej. Luften er så ren og gennemsigtig, at bjældernes klang allerede høres i lang afstand, fem verst borte, i begyndelsen svagt, næsten utydelig; et øjeblik hører det ganske op – trojkaen kører formodentlig bag en høj – men snart lyder det atter, klart og tydeligt, stadig nærmere, stadig muntrere; man synes ligefrem, man kan se trojkaen ile af sted i fuld fart; nu skelner man også smældet af pisken, kørebanens stemme og hestehovenes trampen. Så fjerner lyden sig atter. Besynderligt! Det er, som om den med ét ganske pludseligt var hørt op. Trojkaen har måske gjort holdt et eller andet sted i nærheden.

Ja, det er i sandhed sælsomt, hvor postbjældernes ringlen ved nattetid kan sætte ens sind i bevægelse. Man ved godt, at der ikke ventes nogen interessant rejsende. Sandsynlig er det kun fredsdommeren, der er ankommet til landsbyen, eller stanovojen, der skal foretage en undersøgelse. Men i hvert fald, så snart man hører den lette, sølvagtige bjældeklang på den store landevej, begynder hjertet at banke raskere. Og tanken iler uimodståelig langt bort til fjerne, til usete, fremmede lande.

"Å Gud, hvor livet er herligt!" Med en ufrivillig, mekanisk bevægelse folder Vera hænderne som til bøn. Vasiltsev kalder sig selv materialist, og også Vera er kendt med alle nyere teorier og mener for fuldt alvor, at hun slet ikke længere tror på Gud. Men ikke des mindre er hendes sjæl i dette øjeblik overfyldt af en lidenskabelig, grænseløs taknemmelighed mod den, der har

skænket hende al denne lykke, og af gammel, barnlig, uudslettelig vane vender hun sig i en brændende bøn til Gud, hvis eksistens hun ikke erkender.

"O Gud! Jeg ved, at der i verden findes megen sorg, megen uretfærdighed og megen nød! Jeg vil tjene mine medmennesker, jeg er rede til at give mit liv for dem! Men først længere ud i tiden, senere hen, o Gud! Nu længes jeg, længes så usigelig efter lykke!"

Et øjeblik finder Vera hvile i en urolig søvn. "I morgen" går det som et klart lys gennem hendes bevidsthed, og atter føler hun den samme henrivende mattende uro, den samme brændende lyksalighedsfeber.

Morgenrøden tændes allerede på himlen. Hanen har allerede galet anden gang. Spurvene kvidrer travlt neden for vinduet, men skønt hun ikke kan sove, ligger hun stadig i sengen med brændende hede kinder og iskolde hænder. Først efter at solen er stået op, synker hun endelig i en dyb, blytung søvn.

Hun sov så meget des længere. Det var sent, allerede næsten middag, da hun på ny blev grebet af en uklar bevidsthed om noget vidunderlig lykkeligt, der var hændet aftenen forud.

Vera nyder rigtigt at ligge og strække sig i sengen.

"Men hvad tænker jeg på? Og mine små skolebørn!" flyver det igennem hende. Hun farer op og vil klæde sig på, men med et blik på uret ser hun, at det er så sent, at undervisningen alligevel må opgives, og at det ikke lønner sig møjen at forhaste sig. Hun lægger sig derfor ned igen og lukker øjnene, stille smilende ved tanken om sin nær forestående lykke.

Tjenestepigen kommer ind i værelset med forsigtige skridt, for at se, om frøkenen endnu sover.

"Kære Anisja, hvorfor har du ikke vækket mig tidligere?" råber Vera hende muntert i møde.

"Jeg har allerede været herinde fem gange, frøken; men De sov så godt, at det var synd at forstyrre Dem."

"Hvorfor ser hun så underlig ud i dag?" tænkte Vera.

"Ved frøkenen ikke, at der er sket noget forfærdeligt her!" udbryder pludselig Anisja i denne særlige, bevægede og dog ligesom tilfredse tone, hvori tjenestefolk altid meddeler vigtige nyheder, af hvad art det end må være.

"Hvad er det?" skriger Vera og springer ud af sengen. Hun ved endnu ikke, hvad sagen gælder, men hendes hjerte aner uråd.

"Politiet er i nat slået ned hos hr. Vasiltsev," meddeler Anisja.

7

Som en løbeild spredte den forfærdelige nyhed sig igennem hele huset: om natten havde en telega gjort holdt uden for Vasiltsevs port med en gendarmoberst og to skytsengle af lavere rang. Obersten viste Vasiltsev et stort stemplet papir, forsynet med det kejserlige segl, og af det indhold, at adelsmanden Stepan Michailovitch Vasiltsev var en for den offentlige sikkerhed yderst farlig person, og at guvernøren derfor, på grund af den ham fra oven forlenede magt, foreslog bemeldte Vasiltsev at ombytte sit nuværende opholdssted med den smukke, om end noget afsides beliggende stad Vietka [Note 3)]. Tre døgn havde han til at ordne sine jordiske anliggender, men efter denne frists udløb havde skytsenglene ordre til at ledsage ham til et bedre land.

Man kan forestille sig, hvilket indtryk denne efterretning gjorde i den Vorontsovske familie. Den, der var mest opskræmt af alle, var greven selv. Han tilhørte den i Rusland just ikke sjældne klasse mennesker, som bag lukkede døre kan frondere, spille liberale og kritisere regeringen, men som, så snart de ser en lyseblå gendarmuniform dukke op i horisonten, straks stikker piben ind og atter bliver zarens ydmygste tjenere og mest pligttro undersåtter.

I det foreliggende tilfælde bestyrkedes yderligere hans medfødte kujoneri af velfortjente samvittighedsbebrejdelser – hvorledes havde han kunnet tillade en sådan omgang mellem sin datter og en fritænker? Lige til dette øjeblik havde Veras fader ikke lagt den ringeste hindring i vejen for den stadig

voksende fortrolighed mellem hans yngste datter og Vasiltsev. I begyndelsen af deres bekendtskab havde Vera jo kun været et barn og havde uhindret draget fordel af denne sin alders frihed. Da hun senere var vokset op og lidt efter lidt havde udviklet sig til en ung pige, vedblev hendes omgang med naboen at være lige naturlig og simpel, samt lige så lidt påagtet som tidligere, og ingen i familien tænkte på at tage anstød af det. Det er dog troligt, at hvis Vasiltsev havde været den første den bedste, en person uden stilling og formue, ville Veras fader snart være kommet under vejr med, at det just ikke var passende for en ung attenårig pige at tilbringe største delen af sin tid på tomandshånd med en herre, der endnu var langt fra at have nået oldingealderen og ikke syntes at bryde sig så særdeles meget om de øvrige medlemmer af familien. Men om end falden i unåde og forvist, var Vasiltsev i hvert fald adelsmand, godsejer og en temmelig formuende mand, og Veras fader kunne ikke lade være at tænke på, at han, når alt kom til alt, ville være et meget godt parti for en ung pige i Veras stilling. På landet kender man i bund og grund sine naboers private liv, og således var det også et konstateret faktum, at Vasiltsev var fuldstændig fri; alle vidste, at han var en original, der levede som en munk og ikke havde nogle kompromitterende forbindelser med andre kvinder. Alt dette tilsammenlagt gjorde, at Veras forældre hidtil havde ladet datteren have sin fulde frihed til at omgås med sin ven Vasiltsev, som hun selv ville, idet de sagde til sig selv, at det værste, som kunne hænde, var et giftermål – og der var værre ting til i verden end et sådant. Men nu! Vasiltsev, der endnu i går havde været en agtet, velstående godsejer, et godt parti, var i dag, en-to-tre, blevet

forvandlet til en hjemløs tigger, en person, som det oven i købet var farligt at kende. Om noget giftermål mellem ham og Vera kunne der naturligvis ikke længere være tale, og den unge pige var for bestandig kompromitteret og vanæret.

Som altid, når der hændte ham noget fortrædeligt, skyndte greven sig med at overdøve følelsen af sine egne fejl ved at udgyde sin vrede over andre.

"Ja, dér ser du, min ven! Det havde været bedre, om du havde skabet dig lidt mindre med dine nerver og i stedet for set lidt bedre efter dine døtre!"

Grevinden indså også selv klart, hvilken skam der var faldet over deres familie ved denne begivenhed, og smagte allerede på forhånd sødmen af de tilsyneladende uskyldige spørgsmål og beklagelser, alle guvernementets damer ville overøse hende med den første gang, hun var tvunget til at køre ind til købstaden.

Hele huset, selv tjenestefolkene, var blevet grebet af denne særlige, grundløse panik, som den blå uniform altid fremkalder i Rusland. Alle ventede, at ulykken når som helst også ville ramme dem.

"Politiet er her, politiet er her!" skreg pludselig tjenestepigen Fenja og styrtede ind, for hun havde hørt vognbjælder på den store landevej. Ved denne forfærdelige efterretning blev alle som ude af sig selv af angst. Grevinden ilede ind i sovekammeret og kastede sig på sengen som det sikreste tilflugtssted. Greven gik med stormskridt ind i Veras værelse og tog hele favnen fuld af bøger og papirer, hvad han kunne få fat på, og kastede det alt sammen med højstegne hænder ind i

kaminen, hvor der uheldigvis netop var tændt op. Alle tjenestefolkene flygtede også til højre og venstre.

Det viste sig alligevel snart, at det var blind alarm. Det var kun en toldembedsmand, der var kørt forbi, men det varede længe, inden de kunne komme sig igen efter den udståede angst.

Hvad Vera angår, så var det slag, som havde ramt hende, så uventet og voldsomt, at hun til en begyndelse blev som lammet og ikke en gang kunne fatte hele omfanget af sin ulykke. At de ville føre Vasiltsev bort fra hende for bestandig – denne tanke var så forfærdelig og ufattelig, at hun ikke rigtigt kunne få den i sit hoved. Hvad der skulle blive af hende efter hans afrejse, det turde hun ikke tænke på! Dette "efter at han var rejst" stod for hende som en sort, bundløs afgrund, hun ikke kunne se i ned uden at blive svimmel. For øjeblikket gik hendes væsentligste uro, hendes mest pinefulde frygt kun ud på, at han ville rejse uden at tage afsked med hende. Hun måtte se ham endnu en gang, om også det kun var for en time, et minut – så fik det bagefter gå, som det ville! Af og til forekom det hende også, som om alt igen ville blive godt, om hun kun fik ham at se.

Alle hendes tanker og følelser, hele hendes attrå samlede sig i en eneste lidenskabelig længsel – efter at træffe ham. Men det var ikke så let at få et møde i stand. Vasiltsev holdtes naturligvis disse tre dage som fange i sit eget hus under streng bevogtning. Og Vera var ligeledes under uafladelig opsigt; alle frygtede for, at hun skulle gøre et eller andet fortvivlet skridt, og hun fik derfor en slags husarrest. Om dagen slap moderen og søstrene hende ikke af syne, og om natten havde Anisja ordre til at passe på hende.

To dage var allerede forløbet, og hvordan Vera end anstrengte sin hjerne, var det ikke lykkedes hende at finde nogen udvej til i hemmelighed at liste sig hjemmefra. Hun kunne ikke engang få nogen efterretning fra Vasiltsev, for tjenestefolkene havde streng befaling til ikke at slippe så meget som en kat ind til nabogården.

Vasiltsev havde nu kun en nat tilbage at tilbringe i sit hjem; tidligt den følgende morgen skulle han begive sig på vej til sit fjerne bestemmelsessted.

Det kunne aldrig falde Vera ind at gå til faderen og med sine bønner og tårer søge at bevæge ham til at forandre sin beslutning og tillade hende at tage afsked med sin gamle ven. Hendes forhold til forældrene havde altid været koldt og formelt, aldrig præget af nogen fortrolighed eller åbenhjertighed; hun vidste af erfaring, at selv om også faderen i almindelighed sorgløst lod børnene have en temmelig stor frihed og ikke blandede sig i enkelthederne af deres indre liv, så viste han sig til gengæld hård og ubevægelig, så ofte deres ønsker kom i åbenlys strid med hans egne. Da kunne hverken tårer eller bønner udrette noget. Han behandlede alle deres indvendinger og protester som rene barnagtigheder og tog ikke det ringeste hensyn til dem.

Men selv om også forældrene virkelig ville have givet hende tilladelse til et sidste møde med Vasiltsev, vidste hun alt for vel, at det kun ville være sket under en sådan masse betingelser og forbehold, at al glæde ville være gået tabt.

Heldigvis fandtes der i huset en gammel tjenestepige, der altid havde vist Vera stor hengivenhed, og til hende tog Vera nu sin tilflugt i sin svare nød. Hun kastede sig på knæ for den

stakkels gamle pige og erklærede, at hun ville tage livet af sig, hvis hun ikke fik sin ven Vasiltsev at se, om også kun for nogle øjeblikke, inden han rejste. Den gamle pige stod imidlertid også under indflydelse af den paniske rædsel, som havde bemægtiget sig hele huset, og som lod enhver forbindelse med Vasiltsev blive en forfærdelig og overhængende fare, og hun forblev længe ubevægelig over for sin unge frøkens bønner og tårer, men til sidst fik hendes gode hjerte overhånd. Hun kunne jo dog ikke lade det stakkels kære barn således blive liggende for hendes, et fattigt, simpelt tyendes fødder! Altså lod hun sig bevæge og lovede, så snart det blev nat og alle sov i huset, at låne hende sine klæder og åbne køkkendøren for hende.

Det var mørk nat, da Vera i pigens klæder sneg sig ud af huset. De sidste dage var det igen blevet køligere, og skønt solen bagte ordentligt om dagen, var det en smule frost om nætterne. De små vandpytter langs med vejen var dækket af en tynd isskorpe, som knasede under Veras skridt. En gysen, halvt nervøs, halvt fremkaldt af kulden, rystede hendes skuldre under det slidte sjal. Det var første gang i hendes liv, at hun befandt sig alene ved nattetid ude på den store landevej. Nu i mørket syntes alle genstande i de velkendte omgivelser hende så forandrede og besynderlige, at hun havde vanskeligt ved at finde sig til rette. Alligevel følte hun hverken angst eller nogen anden heftigere sindsbevægelse, ikke engang sorg ved tanken om Vasiltsevs forestående afrejse. En let svimmelhed, som slet ikke var ubehagelig, indsvøbte alle hendes tanker som i en tåge, hendes lemmer føltes så mærkeligt lette og smidige, og den eneste tydelige fornemmelse var en sælsom følelse af fuldstændig frigjorthed fra sig selv.

Vera gik som i søvne, og hun vågnede først af dvalen, da hun stod uden for Vasiltsevs port. Alt var mørkt og stille, kun i et eneste vindue sås en svag lysstribe under det nedrullede gardin. Hun bankede let og forsigtigt på. Ingen svarede, hun måtte banke både én og to gange til. To hunde var lokket til af støjen og gøede vanvittigt ad hende. Endelig hørtes skridt; en søvnig gendarm med de bare fødder stikkende i et par sko og uniformsfrakken skødesløst kastet over skuldrene, kom med en lygte i hånden og lukkede op for hende.

"Hvad nu, mit smukke barn? Hvad søger man her på denne tid af dagen?" spurgte han helt forbavset.

"Jeg ville gerne tale med herren," svarede hun med skælvende røst, uden dog at føle nogen større grad af forvirring.

Gendarmen, der åbenbart tog hende for en lille kammerjomfru, begyndte ganske roligt at betragte hende, idet han holdt lygten således, at lyset faldt lige på hendes ansigt. Hans mine klarede stadig mere og mere op.

"Ja så, min smukke ven, man synes nok at være vant til at finde vejen herhen i mørke," sagde han spottende. "Men i dag falder det dog en smule vanskeligere at træffe herren, ser du," tilføjede han i en tone, der pludselig var blevet streng.

Af alle disse ord opfattede Vera kun én ting – at han ikke ville slippe hende ind til Vasiltsev, og hun gennemisnedes af en ny angst ved tanken om, at hun nu, da hun allerede troede sig ved målet, ville blive nødt til at vende tilbage med uforrettet sag.

"For Guds skyld, jeg beder Dem, lad mig slippe ind til ham!" udbrød hun med et så bedende og fortvivlet tonefald, at gendarmen, der af naturen var svag over for det smukke køn, lod sig bevæge.

"Nå, nå, tag ikke så heftigt på vej, min putte," svarede han nok så faderligt. "Jeg skal se, hvad jeg kan gøre, for at hjælpe dig – jeg skal tale med obersten."

Han lod hende komme ind i entréen og gik for at rådføre sig med officeren, der allerede havde lagt sig til at sove, men nu var vågnet ved støjen.

Den samme forunderlige bedøvelse som før havde på ny bemægtiget sig Vera. Uden at blive forlegen eller føle sig fornærmet, hørte hun gendarmen rapportere til officeren, at Vasiltsevs elskerinde var kommet for at tage afsked med ham. Hun hørte officeren leende give en grovkornet vittighed til bedste om hende og spørge, om tøsen i det mindste var smuk. Alt hørte hun, men de rå ord gjorde ikke det ringeste indtryk på hende.

"Å hvad, slip hende ind! Man skal vel heller ikke vise sig alt for umenneskelig. Lad ham more sig en smule sin sidste nat," sagde til sidst officeren.

Gendarmen åbnede døren til de indre værelser for hende, og med et spring styrtede hun straks derind. "Pokker, som du har travlt," råbte gendarmen drillende efter hende. "Men hør, min smukke ven, glem ikke den vennetjeneste, jeg gør dig. Jeg stoler på at blive erindret en anden gang, når din kæreste har taget reisaus," tilføjede han med en skraldende latter.

Men Vera hørte intet; hun ilede hastigt igennem det par værelser, der adskilte hende fra en lukket dør, gennem hvis sprække en smal lysstribe piblede ud.

Vasiltsev opholdt sig i et værelse, der på én gang tjente ham til sovekammer og arbejdskabinet. Da Vera åbnede døren, sad

han trods den sene nattetime endnu fuldt påklædt ved sit skrivebord, beskæftiget med at ordne sine bøger og papirer.

Det temmelig store værelse bar i dette øjeblik det præg af tomhed og tristhed, der i almindelighed følger med en flytning. På den smalle jernseng lå stabler af linned og manuskripter. Papirsstumper og løse blade flød over alt på gulvet. Et par store trækasser var pakket aldeles fulde med bøger og folianter. Derimod stod reolerne, som optog alle væggene i værelset, tomme og ryddede, ligesom nøgne skeletter. En halvt fyldt kuffert, fra hvilken noget linned og nogle par støvler stak frem, stod midt på gulvet.

Da Vera åbnede døren, blev hun for første gang, siden hun i denne nat havde forladt sit hjem, grebet af en så voldsom sindsbevægelse, at det forekom hende, som om hjertet stod stille. Hun blev stående på tærsklen, ude af stand til at gøre et eneste skridt fremad eller få en lyd over sine læber.

Vasiltsev, der sad bøjet over sit skrivebord med ryggen vendt imod hende, var så fordybet i sit arbejde, at han ikke hørte den lette knirken af døren, da den åbnedes. Men da han tilfældigvis kom til at se op og pludselig fik øje på den høje, blege skikkelse derhenne på tærsklen, udtrykte hans ansigt ingen forbavselse, kun en overstrømmende glæde, som om han havde ventet hende og været sikker på, at hun ville komme. Han ilede hen til hende og greb hendes hænder, og et par øjeblikke stod de således over for hinanden, ude af stand til at få et ord frem i deres dybe sindsbevægelse. Til sidst trængte et halvkvalt skrig sig frem af Veras sammensnørede strube, og med en sønderrivende hulken kastede hun sig til hans bryst.

I det samme hørtes listende skridt i værelset udenfor. Det var utvivlsomt gendarmerne, der af forsigtighed og måske også en smule nysgerrighed kom for at lytte ved døren og forvisse sig om, hvad deres fange tog sig til.

En krampetrækning af harmfuld afsky fordrejede Vasiltsevs blege ansigt.

"Kæreste Vera, vær rolig, jeg besværger Dem," sagde han med lav, dæmpet stemme. "Vi er ikke alene, de rå fyre derude står på lur for at bevogte og udspejde os. Lad os ikke gøre dem den glæde at være vidne til, hvordan vi lider." Han havde pludselig genvundet sin selvbeherskelse.

Han greb Veras hånd og førte hende hen til sofaen. Han var ligbleg, og hans læber skælvede nu og da konvulsivisk, mens årerne ved tindingerne svulmede op som tykke blå streger. Men han bestræbte sig for at synes rolig og begyndte at tale med Vera om ligegyldige ting. Han viste hende en stor pakke bøger, som han ville give hende til erindring, og gav hende forskrifter angående hendes studier.

Vera sad ubevægelig på sofaen med hænderne tæt foldede, ligesom stivnet i den samme stilling, og lyttede til, hvad Vasiltsev sagde. Men ordene nåede hendes øren kun som uklare, afbrudte lyde uden mening og sammenhæng. Ind imellem forsøgte hun at svare ham med en bøjning af hovedet eller et smil, der var endnu sørgmodigere og bitrere end hendes hulken, men hun vovede ikke at ytre en stavelse, for hun følte, at så snart hun åbnede munden, ville hun briste i gråd.

Timerne gik. Vera havde ligesom en fysisk fornemmelse af den flyende tid, af hvert minut, der gik tabt for hende. Det var, som om en væske sivede langsomt og uafladeligt ud af et

itubrudt kar – de kostbare dråber, hun havde tilbage, blev stadig færre og færre.

Nu og da hørtes lyden af listende, forsigtige skridt i værelset ved siden af og mindede de to venner om, at et skarpt og mistænksomt øje vogtede over deres bevægelser.

Disse to væsener, som for hinanden nærede en ømhed, der var så meget varmere og lidenskabeligere, som den var fostret af tre års uafbrudt omgang, uden nogensinde at udtale sig i ord, disse to, der om nogle timer skulle skilles ad for lang tid, måske for bestandig – de sad nu ved hinandens side og snakkede om hverdagsagtige ting, uden at vove at ytre et ord, som kom fra hjertet.

Skinnet fra stearinlysene blev gult og blegt, det brede vindue, der med sit tætte, nedrullede gardin havde set ud som en stor, sort plet, farvedes pludselig blåviolet, og udefra hørtes hanens galen, spurvenes kvidren og køernes brølen – alle de velkendte bebudelser af en morgen på landet.

En kold, dump fortvivlelse bemægtigede sig Vera. For første gang stod den forestående skilsmisse for hende i hele dens isnende, håbløse virkelighed. Hidtil havde mellem dem og afskeden endnu ligget den forventede lykke ved dette sidste møde, det ubestemte håb om en lyksalighed, som endnu skulle vederfares hende – men nu stod ikke længere noget tilbage. Alt var forbi!

Vasiltsev rejste sig fra sofaen, rullede gardinet op og åbnede vinduet. De første stråler af en herlig, skøn forårsmorgen fyldte værelset. Sollys, blomsterduft, fuglesang – alt strømmede ind på én gang, sejrrigt, ubarmhjertigt.

Hastigt rullede Vasiltsev gardinet ned igen. Han kastede sig på sofaen, skjulte ansigtet i sine hænder og brast i konvulsivisk gråd. Hele den høje, kraftige skikkelse rystedes af hulken. I et spring var Vera hos ham. Hun kastede sig ned på gulvet ved hans fødder, klyngede sig tæt ind til ham med hele sit legeme og overøste ham med kys.

"Mit liv, min glæde! Rejs ikke alene! Elskede, tag mig med dig!"

Vasiltsev tog hende i sine arme. Nu tænkte han ikke længere på at berolige hende; han besvarede hendes glødende kærtegn, han trykkede hende stadig fastere og fastere ind til sig, og deres læber mødtes for første gang i et langt, lidenskabeligt kys.

Men pludselig kom Vasiltsev atter til besindelse. Han stødte Vera heftigt, næsten brutalt fra sig. Hun blev liggende foran den tomme sofa i bitter, krampagtig gråd.

Da Vasiltsev atter kom hen til hende, var hans ansigt blegt og indfaldent, som efter en langvarig, hård sygdom.

"Vera, min elskede, tilgiv mig! Jeg har forvoldt dig megen sorg, stakkels barn! Hvordan ville jeg kunne tage dig med mig? Skulle jeg kunne knytte dit unge, friske liv til mit, som allerede lider mod enden? Og selv om jeg også ville, skulle jeg vel kunne det? Dine forældre ville med magt holde dig tilbage."

Hans stemme lød dump og brusten. Vera græd ikke længere, hun vidste nu, at alt virkelig var uigenkaldeligt forbi.

Dagen var nu fuldstændig brudt frem. Kort efter hørtes en banken på døren. Gendarmen kom ind og sagde, at om en time skulle man bryde op.

Vasiltsev søgte at overtale Vera til at vende tilbage til sit hjem, men hun afslog det, hun ville blive hos ham til det sidste. En

underlig sløvhed, en følelse af alle tings uvirkelighed var på ny kommet over hende. Også Vasiltsev talte og bevægede sig som i en drøm.

Alle medlemmerne af hans husholdning, den gamle kokkepige, starosten, flere bønder af hans venner indfandt sig nu, den ene efter den anden, for at tage afsked med ham. Ved deres indtræden i værelset korsede de sig efter russisk skik og brug foran helgenbillederne, hvorpå de gik hen til Vasiltsev og kyssede ham tre gange på en alvorlig, højtidelig måde, som om de fuldbyrdede en religiøs ceremoni. Nogle bønderkoner stod uden for porten med deres småbørn på armen og lagde deres sorg for dagen med en højlydt hulken, der næsten lignede hyl.

Vera stirrede med tørre øjne på alle disse mennesker, som kom og gik, talte, sukkede og græd; de forekom hende som marionetter, der opførte et besynderligt, indviklet skuespil for hende.

Gendarmofficeren sad til bords i værelset ved siden af og spiste sin morgenmad med god appetit, idet han vædede den med hyppige glas brændevin. "De burde også styrke Dem en smule til rejsen, lille fa'r Stepan Michailovitch," sagde han i en velvillig, opmuntrende tone.

Gennem døren, som stod på klem, kastede han i smug nysgerrige blikke på Vera, men han sagde ingen ting til hende, da han sikkert gættede, at det ikke var nogen simpel kammerpige, men en "barischnja".

Tarantassen, forspændt med et trespand, holdt neden for trappen. Officeren satte sig op i den ved siden af Vasiltsev; den ene af gendarmerne tog plads på kuskesædet ved siden af kusken, mens den anden blev tilbage i huset. "I Guds navn, kør!"

Hestene trak til, og tarantassen ilede af sted, rystende og skumplende på den opblødte vej. Snart forsvandt den bag birkelunden ved en omdrejning af vejen. Lyden af bjælderne hørtes endnu – svagere og svagere med hvert øjeblik. Til sidst døde den ganske bort. Der hørtes intet mere, uden de sædvanlige, melodiske lyde på en forårsmorgen på landet.

Med sænket hoved, uden at se sig omkring, gik Vera langsomt hjemad. Den blomstrende hæg bestrøede hende med sine hvide blade, store duftende dugdråber regnede ned på hende fra grenene. En harekilling kom hoppende frem på den åbne eng, satte sig på bagbenene og trommede med forpoterne for at kalde på moderen, men ved synet af en menneskelig skabning lagde den de lange øren ned ad ryggen og satte af sted som en pil ind i skoven. Himlen strålede, som om solen var smeltet deroppe i den blå æter og var strømmet ud over hele himmelhvælvingen. Højt, højt oppe sås et lille, sort, svævende punkt, der fyldte luften med sin mægtige, jublende kærlighedstrille.

8

Langsomt og stille rinder tiden. Den ene dag slæber sig efter den anden, ensformigt, tungt, alle fyldt af det samme blygrå, tærende savn.

I begyndelsen, under den allerførste tid efter Vasiltsevs afrejse, var Veras hele organisme således rystet af det voldsomme slag, at hun ikke engang kunne føle nogen heftig smerte; enhver ytring af liv og sindsbevægelse var som udslukket hos hende. Den fremherskende følelse var en dyb, alt overvældende træthed. Hele dage tilbragte hun som i dvale, ude af stand til den mindste tankeanstrengelse. Det hændte, at hun pludselig slumrede ind midt under en samtale.

Kun en sjælden gang vaktes hun af denne åndelige forstening ved en så at sige fysisk påmindelse om de sidste timer, hun havde tilbragt i Vasiltsevs selskab. Hans milde, ømme stemme genlød pludselig i hendes øren, hun syntes, hun atter følte hans varme kys på sine læber – en lidenskabelig skælven fo'r igennem hele hendes legeme. Og i et sådant øjeblik stod det for hende med en uomstødelig vished: "Det *kan* ikke ende på denne måde – vi skal gense hinanden!"

Tiden gik, og efterhånden som hendes fysiske kræfter vendte tilbage, skærpedes hendes evne til at lide. Med genoptagelsen af det gamle daglige arbejde blev også trangen til at gense Vasiltsev – en trang, der næredes af en treårig, daglig vane – bestandig stærkere og mere pinefuld. Enhver bagatel mindede ubarmhjertigt om ham; på alt, hvad der omgav hende, havde han, så at sige, trykt sit præg, og hvad hun end gjorde, hvad hun

end tog sig for, stødte hun absolut på noget, der levende genkaldte mindet om svundne, lykkelige timer, af en eller anden ubetydelig begivenhed, som hun næppe nok havde tænkt over, da den indtraf, men som erindringen om nu fremkaldte et voldsomt grådanfald.

Værst af alt var at vågne om morgenen. Hun drømte nu så mærkeligt levende og klart, hun så ham så tydelig, så levende for sig, at hele hendes væsen gennemrystedes ved følelsen af hans nærhed. Og desuden gik alt så sandsynligt til, drømmen ledsagedes af en sådan mængde små virkelighedstro enkeltheder, at hun sommetider glad sagde til sig selv i søvne: "Nej, dette er ikke nogen drøm længere – det er sandhed." Og så pludselig i samme øjeblik, som hun tænkte således, var det, som om et tæppe blev trukket til side, billederne blegnede, gled bort, forsvandt; en heftig gysen gennemrystede hele hendes legeme og – alt var forbi. Atter lå hun dér vågen i sengen, atter blev hun grebet af den pinlige bevidsthed om sin ensomhed, og atter vred hun sig hulkende i håbløs, hjælpeløs fortvivlelse.

Og med hver dag blev hendes længsel mere og mere uudholdelig. Allerede tidligere havde hun levet skilt fra sine nærmeste, og nu var søstrenes selskab, deres smålige interesser og overfladiske samtaler hende rent ud modbydelige. Alt syntes hende farveløst, kunstlet og affekteret. Når hun måtte være sammen med de andre, tænkte hun blot på at slippe derfra; hun havde bestandig en følelse af, at hun måtte være alene for at tænke rigtig alvorligt. Og så snart hun blev overladt til sig selv, begyndte hun virkelig også at tænke, det vil sige drømme, uafladeligt, lidenskabeligt. De mest vanvittige, umulige billeder oprulledes i hendes fantasi; hun havde allerede i tankerne

gennemlevet en hel historie om, hvordan hun flygtede hjemmefra og søgte Vasiltsev op – hun skulle naturligvis finde ham, hvor han end var, var det end på havets bund. Drømmene skænkede hende lettelse i øjeblikket, men så kom pludselig den isnende, nøgterne tanke: "Jeg har jo ikke en øre, og til Vietka er der tre tusinde verst! Og hvorhen kan man vel komme i Rusland uden pas?" Drømmen opløste sig straks og efterlod kun en bitter, kvalmende eftersmag.

Et håb, der havde spor af grund for sig, fandtes ikke. Altså stod kun den blinde tro på miraklet tilbage. I begyndelsen, da smerten i alt for høj grad overvældede hende, var det, som om hendes fysiske væsen havde sat sig til modværge imod det: "At lide således er umuligt! Der må komme en ende på alt dette!" Men der kom ingen ende. Lidelsen blev hendes normale, daglige tilstand. Ved hvert nyt anfald af fortvivlelsen forværredes øjeblikkets smerte endnu mere af erindringen om gårsdagens og visheden om, at det ville blive ligeså i morgen.

Men helt uventet blev den mørke, håbløse fortvivlelse, Vera var begyndt at synke dybere og dybere ned i, oplyst af en pludselig lysstråle – hun fik brev fra Vasiltsev. Skrive hende til på almindelig måde gennem posten, kunne han ikke – brevet ville blive opsnappet enten af myndighederne eller af hendes forældre. Men det var lykkedes ham at sætte sig i forbindelse med hende gennem en bekendt købmand i deres kredsstad, som drev forretninger på Vietka.

Brevet var kort, forbeholdent og savnede enhver øm udgydelse – det var åbenbart skrevet med tanke på, at det kunne falde i fremmede hænder. Men den længste, mest lidenskabelige epistel ville ikke have kunnet fremkalde større

glæde end disse få, korte linjer. Vera troede, hun skulle blive tosset af lyksalighed! Som altid, når man har lidt længe, og en pludselig lysning indtræder, følte Vera en så overstrømmende glæde, at hun syntes, at alt nu var godt igen, og endog hendes tidligere fortvivlelse forekom hende overdreven. Hovedsagen var at få efterretning fra ham. Det mest pinefulde havde været følelsen af, at han med ét var sporløst forsvundet, som om han var sunket ned i jorden, og at enhver forbindelse mellem dem var afbrudt. Nu da der viste sig en mulighed for en brevveksling, blev hans afrejse en almindelig rejse, og skilsmissen fra ham en forbigående sorg, men ikke længere den samme overvældende, håbløse ulykke som forhen. Skønt Vera, så snart den første halve time var gået, ikke alene kunne brevet udenad, men ligefrem havde som et litograferet aftryk af det i sin hjerne, læste hun det alligevel uophørligt om og om igen hver eneste dag. Naturligvis svarede hun straks med en lang, lidenskabelig epistel. I løbet af den påfølgende uge levede hun udelukkende på glæden over at have modtaget dette første brev, og derpå gik hun helt og holdent op i forventningen om det næste.

I lighed med alle, der lever et rent indre liv, med tankerne uafladeligt rettede på en eneste genstand og samtidig tvunget til at indskrænke sig til en passiv, afventende rolle, var Vera blevet meget overtroisk. Alt forvandlede sig for hende til tegn og varsler. I de allerubetydeligste begivenheder så hun snart et godt, snart et dårligt omen, og af alt, som omgav hende, uddrog hun oplysning om fremtiden.

"Hvis Anisja, når hun kommer herind, i stedet for at gå til vinduet og rulle gardinet op, først kommer hen til min seng og

siger goddag, så betyder det, at alt er godt, og at jeg snart får brev" – kunne hun for eksempel sige ved sig selv, når hun vågnede om morgenen, og hun afventede tjenestepigens indtræden med feberagtig angst, uden at vove at gøre nogen bevægelse, der kunne indvirke på hende. Senere var hun den hele dag glad eller bedrøvet, eftersom Anisjas ubevidste svar havde været gunstigt eller ikke.

Skønt Vasiltsev kun sjældent og med vanskelighed fandt lejlighed til at brevveksle med Vera, lykkedes det ham dog i løbet af sommeren og det påfølgende efterår at tilstille hende tre breve. Efterhånden som han fik vished om, at brevene lykkelig og vel nåede til deres bestemmelsessted, begyndte han at skrive friere og hjerteligere. I særdeleshed det sidste brev var meget ømt og opmuntrende. Han beklagede sig vel en smule over en hårdnakket hoste, som han ikke kunne blive af med, samt over en stor mathed, men i øvrigt viste han sig mere forhåbningsfuld og åbenhjertig med hensyn til sine følelser end nogen sinde tidligere. Han lod sig endog forlede til at udkaste fremtidsplaner – han nærede nemlig håb om at få sin straf ophævet. "For øvrigt," skrev han, "er du om to og et halvt år myndig, min kæreste Vera, du kan selv råde over din skæbne, og hvem ved? Måske vil du da komme til din stakkels forviste, som kun lever i mindet om dig. Å, om du vidste, mit elskede barn, til hvilke tåbelige drømme din gamle ven stundom hengiver sig."

Vera var ude af sig selv af glæde, da hun modtog dette brev. Nu tvivlede hun ikke længere om fremtiden. To et halvt år gik snart, og så ventede lykken hende, for intet i verden skulle så hindre hende i at knytte sin skæbne til den mand, som var blevet halvdelen af hendes eget jeg.

Men desværre, dette kærkomne brev efterfulgtes ikke af andre. Købmanden, som havde besørget brevvekslingen, måtte til alt uheld rejse bort i længere tid. Han lovede vel, at brevene under hans fraværelse skulle blive hende sendt af bogholderen, men uger efter uger gik, og der kom ingen efterretning fra Vasiltsev. Beruset af sine lykkedrømme, gjorde Vera i begyndelsen sig ikke alt for mange bekymringer over hans tavshed, men søgte at forklare den som beroende på ganske naturlige årsager. Men efterhånden som tiden gik, voksede hendes angst og blev til sidst til en fiks idé. Alle hendes tanker, alle hendes drømme var rettet mod et eneste punkt – at få brev fra ham. Hun tænkte på dette hver time på dagen, hun drømte om det om nætterne.

Spændingen ved denne alt opslugende, frugtesløse venten blev somme tider så uudholdelig, at hendes hele væsen rejste sig i en slags fysisk trods mod at lide på denne måde. Ind imellem blev hun endog grebet af forbitrelse mod Vasiltsev og anklagede ham for sin smerte og fortvivlelse. "Hvis jeg aldrig havde kendt ham," sagde hun til sig selv i øjeblikke af fej modløshed, "ville jeg have levet roligt og uden bekymringer ligesom mine søstre." En gang opstod der hos hende en sådan storm af modstridende, pinlige følelser, at hun i et slags anfald af raseri rev hans sidste brev itu i små stumper og stykker. Men hun havde næppe begået denne helligbrøde, førend en voldsom anger indtog vredens plads. Hun følte afsky for sig selv og var i flere timer optaget af at samle de iturevne stumper, sætte dem sammen og klistre dem op på et rent ark papir.

Det var atter forår, men stadig endnu ingen efterretning. Så ofte vejret tillod det, gik Vera ud på bakkeskrænten, hvorfra

man havde udsigt over Vasiltsevs forladte gård og tilbragte dér hele timer på en gammel, halvt sammensunket bænk i dump, angstfuld apati.

En dag sad hun dér som sædvanlig, da hun pludselig fik øje på en tarantass, der bøjede af fra den store landevej i retning af Vasiltsevs hus.

"Hvad skal det betyde? Hvorhen vil den?" tænkte hun, og hendes hjerte begyndte at banke voldsomt. "Måske kører den forbi og videre til den næste landsby. Nej, den ruller jo over den gamle, halvrådne bro, og nu bøjer den ind i birkealléen. Derfra går ikke nogen anden vej. Å Gud, hvem kan det være?"

Sindsbevægelsen var så voldsom, at benene rystede under hende, og at hun næppe kunne rejse sig fra sin plads. Hendes hjerte pressedes sammen af en smertelig anelse, og på samme tid gav det et sæt af glæde i hende. "Jeg vil endelig få noget at vide! Alt er bedre end denne uvished."

Idet hun hurtigt kastede et sjal om sig, ilede hun over til nabogården, men jo nærmere hun kom, des langsommere blev hendes skridt, des mere beklemt følte hun sig om hjertet.

På gårdspladsen, der er overgroet med ukrudt og græs, står den tomme tarantass; kørebonden, der allerede har fået sin hue af og tørret sveden af ansigtet, er nu i færd med at sysle om hestene. Den store dobbeltport, der så længe har været lukket, står åben på vid gab. Vera går ind i forstuen, i det næste værelse – der er ingen at se – der lugter fugtigt og ubeboet; gennem de halvt tillukkede vinduesskodder falder et mat dagslys. Møblerne, bordet, stolene, sofaen – alt står endnu, som det gjorde den dag, han rejste. Mindet om denne forfærdelige morgen griber hende pludselig med fornyet styrke.

Fra hans arbejdsværelse høres lyden af stemmer. Vera går derind. Den gamle gårdskarl er i færd med at ruske i vinduesskoddet, hvis kroge er rustet og ikke vil give efter. Den tidligere kokkepige står der også med et stort nøgleknippe i hånden og tørrer sine øjne med forklædet. I halvskumringen kan Vera akkurat skelne endnu tre skikkelser ved skrivebordet. I en af dem genkender hun endelig ispravniken; de to andre – en herre og en dame i rejsedragt – er hende fuldstændig ubekendte.

Da vinduesskoddet endelig er kommet op, kender også ispravniken hende igen og går hende i møde.

"Må jeg tillade mig at forestille hr. og fru Golubin, et par slægtninge af vor stakkels Stepan Michailovitch. De har for nylig fået officiel underretning om, at deres fætter er død i Vietka af lungebetændelse. I går kom de her til byen og henvendte sig til mig, for at kunne tage deres ejendom i besiddelse. I følge loven tilfalder arvegodset dem –"

For en gangs skyld viste naturen sig barmhjertig imod Vera. Hun mistede bevidstheden, da hun hørte den sørgelige nyhed, og faldt umiddelbart derefter i en heftig hjernebetændelse. I flere uger lå hun til sengs og talte uafbrudt vildt. Så lagde feberen sig, og hun begyndte på ny at komme sig. Vera vendte lidt efter lidt tilbage til livet, rettede sig langsomt for hver dag, der gik. Som det ofte er tilfældet med unge, kraftige naturer efter en hård sygdom, følte hun et uudsigeligt legemligt velbehag, en fysisk nydelse ved at føle ligevægten genoprettes i alle organismens dele. Med det for rekonvalescenter ejendommelige selvopholdelsesinstinkt holdt hun alle sørgelige tanker borte og samlede alle sine sjælsevner om de små,

hverdagsagtige omskiftelser i sit liv som patient, omskiftelser, der i hendes øjne antog uhørte proportioner og tjente til påskud for barnlige udbrud af glæde eller utålmodighed. Da hun endelig helt og holdent var kommet sig igen, syntes hendes tidligere liv hende allerede at ligge langt tilbage i tiden og ligesom dækket af et sort slør.

Hendes forældre meddelte hende en dag, at Vasiltsev før sin død havde gjort et testamente, hvori han havde skænket hende hele den del af sin formue, som han frit kunne råde over – en lille kapital på omtrent tyve tusind rubler. Som en taknemmelighedstribut til denne gavmildhed, anså de sig også forpligtede til at overgive hende en billet, som Vasiltsev havde skrevet på dødslejet.

"Du har været mere end en datter og mere end en elskerinde for mig, Vera," hed det deri; "du har været min andel af udødeligheden. Jeg dør, uden at have udrettet noget på Jorden. Hele mit liv har jeg kun været en unyttig, dådløs drømmer, jeg har været som græsset på marken, hvorom salmisten taler – én gang afmejet, findes der ikke mere noget spor af, at det har været til. Men jeg føler, jeg ved, at du, min elskede Vera, er kaldet til noget stort og skønt. Hvad jeg har drømt, det skal du fuldbyrde. Og jeg skal genfødes i dig, og den evighedstanke, som jeg har følt svæve over mig hele mit liv, men som det aldrig lykkedes mig at gribe og udtrykke, den skal erholde form og skikkelse ved dig!"

Vera følte sig gennemtrængt af en hemmelighedsfuld stemning, da hun læste disse ord, skrevet af en elsket hånd, som nu var stivnet i døden. Det var, som om en røst fra den anden side af graven havde nået hende. Hun følte ikke længere

den samme voldsomme selviske smerte som før, men det var hende, som om en usynlig skygge havde lagt sig over hele hendes liv, for bestandig forjaget alt overfladisk og hverdagsagtigt af det, og mærket hendes pande med et mystisk tegn af den art, som de bærer, der er kaldet til at løse en opgave i livet.

Snart kom imidlertid bekymringer og pligter af en hel anden slags og drog Vera bort fra hendes personlige sorger, idet de tvang hende til at hellige sig til andre.

Det var endelig lykkedes hendes ældste søster at blive gift med en officer, hvis regiment en tid havde været forsat til deres kredsstad, men kort efter blev sendt til en hel anden egn af Rusland. Den næste i rækken, der for længst var led og ked af det liv, hun førte hjemme hos forældrene, fulgte med søsteren i det hemmelige håb også at finde sig en fæstemand blandt svogerens kammerater.

Det Vorontsovske hus blev stadig mørkere og sørgeligere. Veras moder havde hengivet sig til en overdreven og uudholdelig pietisme. Hun omgav sig med nonner, pilgrimme og "hellige mænd", som der findes en uhyre masse af i Rusland, og andagtsøvelser og lange, meningsløse samtaler med gamle halvtossede, religiøse sværmersker optog så fuldstændig hele hendes liv, at hun ikke længere havde den mindste interesse for nogen af sine nærmeste.

Veras fader var blevet ramt af et slagtilfælde og kunne ikke mere forlade sin lænestol. Han var blevet et barn på ny og kunne i timevis sidde og jamre sig, græde og finde på alle mulige nykker som et uartigt, forkælet lille barn. Vera var den eneste, som kunne adsprede ham, som tålmodigt underkastede

sig hans urimelige vredesudbrud og barnlige jeremiader og ikke trættedes ved at lytte til hans endeløse historier, hvor han uophørligt tabte tråden og løb sur i sine egne ord.

I tre år var hun den gamle, lamme mands sygeplejerske og stadige selskab. Hun var selv lidt efter lidt sunket hen i en tilstand af sløv ligegyldighed, ude af stand til at se nogen ende på denne tunge, trøstesløse tilværelse, for lægerne havde erklæret, at faderen endnu kunne henslæbe mange år på denne vis som halvvejs idiot. Men døden gjorde det lærde fakultets spådomme til skamme og befriede hende pludselig, da hun mindst ventede det. En smuk dag syntes faderen at sove roligere end ellers, men da Vera, forundret over hans usædvanlig lange søvn, ville vække ham, fandt hun ham allerede stiv og kold.

Begravelseshøjtideligheden samlede endnu en gang de spredte medlemmer af familien Vorontsov. Men efter at faderen vel var blevet stedet til hvile, splittedes den fuldstændig én gang for alle. Moderen erklærede at ville ende sine dage i et kloster, og familiegodset solgtes for spotpris, for ingen af arvingerne forstod sig på at styre det. De to ældre søstre genoptog deres overfladiske, fornøjelsesrige liv som garnisonsdamer, og Vera, der, takket være sin afdøde vens testamente, var kommet i besiddelse af en lille formue, besluttede sig til at rejse til St. Petersborg og helt og holdent at hellige sig til den hellige sag, Vasiltsev havde lidt og var død for.

9

Den første tid af Veras ophold i St. Petersborg var en række af lutter skuffelser. Det viste sig, at det på langt nær ikke var så let, som hun havde troet, at gøre nytte i livet. "At gøre nytte" betød nemlig for hende enten selv at arbejde for despotismens og tyranniets afskaffelse i Rusland, eller også hjælpe dem, der stræbte mod dette mål. Det var aldrig faldet hende ind, at man kunne gøre nytte på nogen anden måde. Men hvorhen skulle hun vende sig for at finde et passende arbejde? Hendes samtaler med Vasiltsev havde altid været af den mest ideelt abstrakte natur. De havde læst revolutionære skrifter sammen, og han havde oprullet for hende et gribende billede af den elendighed, hvorunder hele menneskeslægten lever, og som bunder i, at tilværelsen er bygget på gensidig undertrykkelse og konkurrence, og ikke på frihed og samarbejde. Han havde fortalt hende om de store nutids-martyrer og frihedshelte, der havde opofret både deres liv og deres personlige lykke i kampen for det store mål. Hun havde sværmet for disse helte og begrædt deres skæbne, men hun var aldrig blevet underrettet om, hvad hun i et vist givet øjeblik af sit liv skulle gøre for at ligne dem.

Under sine lange, ensomme drømmerier i de år, som fulgte på Vasiltsevs afrejse og derpå indtrufne død, havde hun altid tænkt, at det vigtigste ville være, om hun kunne bryde de lænker, som nærmest bandt hende, og slippe fra den lille indestængte krog, hvor hun levede, ud i den store, vide verden. Hun indbildte sig næsten, at nihilisterne dannede et slags

velorganiseret hemmeligt selskab med et klart og tydeligt program og en bestemt arbejdsplan. Kunne hun bare lykkelig og vel komme til St. Petersborg, som var den nihilistiske agitations arne og hjemsted, skulle hun snart blive optaget i den store, underjordiske stridshærs rækker og få sig anvist et bestemt, om end aldrig så fordringsløst arbejde.

Således havde hun bestandig tænkt. Og nu var hun i St. Petersborg og kunne handle frit efter sit eget forgodtbefindende – men lige klog var hun for det. Hvor skulle hun få fat i nogle rigtige nihilister? Det havde hun ingen anelse om. En stor skuffelse var det for hende, at heller ikke jeg kendte nogle sådanne, og at jeg ikke engang troede på tilværelsen af et stort, velorganiseret, revolutionært parti i Rusland. Det faldt helt uden for hendes beregninger; hun havde ventet sig mere af mig.

Imidlertid – til at begynde med og i mangel af noget bedre, rådede jeg hende til at besøge de naturvidenskabelige forelæsninger på den kvindelige højskole, som netop den gang var blevet oprettet i St. Petersborg. Det gjorde hun også, men hendes interesser lå ikke ad den videnskabelige vej. Med sine kammerater kunne hun heller ikke komme rigtig overens. Det var for største delen glade unge piger, der studerede med det bestemte mål for øje, så snart som muligt at tage eksamen, for derpå at kunne få ansættelse som lærerinder og sørge for sig selv. Deres væsentlige interesse gjaldt for øjeblikket studierne, og deres samtaler drejede sig næsten udelukkende om professorerne, forelæsningerne, praktiske eksperimenter og lignende. De følte åbenbart ikke det ringeste symptom på "verdenssmerte". I ledige stunder holdt de af at komme

sammen og more sig efter bedste evne, og når lejlighed gaves, det vil sige, når de traf sammen med nogle mandlige studenter, var de ikke engang hævet over at finde fornøjelse i en smule dans og kurmageri.

Dette var aldeles ikke noget for den sværmerisk eksalterede Vera, som gik og sørgede over verdens elendighed og uretfærdighed. Hun var venlig imod sine kammerater, hjalp de fattigste blandt dem med penge, passede dem, hvis de tilfældigvis blev syge, men hun betragtede dem som ufornuftige børn og holdt sig på afstand fra dem. Studierne i sig selv tilfredsstillede hende heller ikke. "Det kan være tidsnok at sysle med videnskabelige eksperimenter, når alle mennesker er lykkelige og det vigtigste arbejde er ryddet af vejen," plejede hun at svare på alle mine forsøg på at vække hendes interesse i denne retning. "Men så længe intet andet end elendighed og lidelse omgiver os på alle kanter, forstår jeg virkelig ikke, hvordan man kan finde glæde i at beundre et flueøje i mikroskop, med hvilket opbyggelige emne vor gode professor underholdt os i dag."

Da det var blevet mig klart, hvor liden sans Vera havde for naturvidenskaberne, rådede jeg hende til i stedet at studere nationaløkonomi – men med lige så lidet held. De mest berømte lærebøger i denne videnskab lod hende kold og trættede hende til døde. For hende stod det lige fra begyndelsen af som et selvindlysende aksiom, der intet bevis fordrede, at først da kan menneskene blive lykkelige, når de deler alt imellem sig og afskaffer al privatejendom, al uretfærdig tvang og undertrykkelse. Hvad nyttede det derfor til at bryde sit hoved i en uendelighed med arbejdsløn, rente, kredit og andre

lignende kedelige og ubegribelige ting, som kun forvirrede et menneske og drog dets tanker bort fra det eneste sande mål. For et rettænkende væsen i vore dage gælder spørgsmålet ikke: hvad er målet? men kun: hvilken er den nærmeste vej, som fører dertil? Det vil sige, hvad bør man gøre for at fremkalde en politisk-social revolution i Rusland? Men på dette spørgsmål giver ingen lærebøger i nationaløkonomi svar – altså lønner det sig ikke umagen at læse dem.

Således ræsonnerede Vera. Alligevel, så underligt det end kan synes, var vi to blevet meget gode venner, det vil sige, vi traf hinanden temmelig ofte og følte en slags personlig sympati for hinanden. Der lå en så ejendommelig tiltrækningsmagt i hele Veras væsen, enhver af hendes bevægelser var så yndefuld og harmonisk, og frem for alt var der noget så sandt, ukunstlet og ubevidst i hendes optræden, at det altid var mig en glæde at træffe hende. Men ræsonnere med hende kunne jeg ikke, og det gjorde mig oprigtig ondt for hende, at hendes tænkeevne var så ringe og så ensidig udviklet, og at hun var så uimodtagelig for alle de store og ædle åndelige nydelser, som vort moderne kulturliv frembyder.

På sin side foretrak hun øjensynlig mig for alle sine øvrige bekendte, men det var hende umuligt at forstå, hvordan jeg kunne gå og bortødsle hele mit liv på matematik. En matematiker var i hendes øjne lidet bedre end en snurrig original, befængt med den fikse idé at ville løse problemer i en uendelighed, det ene mere indviklet og overflødigere end det andet. Man kan vel tilgive ham hans kæphest, fordi den er uskyldig, men man kan samtidig ikke lade være at nære en vis foragt for ham. Således gik vi begge og betragtede hinanden,

gensidig med en slags overlegen medlidenhed, skønt vi desuagtet holdt overmåde meget af hinanden.

Men efterhånden som tiden gik, uden at Vera kom et skridt nærmere mod det store mål, hun stadig havde for øje, blev hun mere og mere nervøs og utålmodig. Også hendes sundhed begyndte at lide under denne utilfredsstillede længsel efter virksomhed. Den friske varme farve på hendes kinder blegnede, og udtrykket i de store, mørkeblå øjne blev for hver dag mere og mere drømmende og vemodigt.

Jeg kommer i hu en smuk vinterdag, da vi sammen gik ned ad Nevskij Prospekt. Himlen var aldeles skyfri, og solen skinnede så overstrømmende muntert og oplivende. Man havde næsten indtrykket af at være kommet ind i det funklende sølvrige, der tales så ofte om i vore eventyr. Funklende sølv strålede ud fra de store butikkers spejlglasruder, funklende sølv knitrede under vore fødder, og funklende sølv fløj rundt omkring os og satte sig fast i vore pelskraver. Den klare, skarpe vinterluft havde noget så forfriskende og livslystent ved sig. Trods Nevskij Prospekts uhyre bredde kunne vi kun langsomt gå fremad, en sådan masse mennesker omgav os til alle sider – mænd, kvinder og børn i store pelse og skindkraver og med rødmossede kinder. Alle så de den dag så friske, glade og velvillige ud.

"Nej dog, at gå sådan her mellem alle disse mennesker," udbrød Vera pludselig, "og tænke sig, at jeg måske, uden at vide, uden engang at ane det, går forbi den ene efter den anden af dem, jeg søger! Måske jeg netop nu i dette øjeblik står side om side med én, som kunne oplyse mig om det, jeg vil vide. Og så går vi i stedet så ligegyldige og fremmede forbi hinanden. Ved

du hvad, jeg føler formelig lyst til at standse hvert eneste menneske, som ser intelligent og sympatetisk ud, se det lige i øjnene og spørge: Er *du* en af *dem*?" – "Ja, gør endelig det," svarede jeg roligt. "Tag for eksempel den smukke officer derhenne med de blinkende, forgyldte epauletter eller den unge elegante laps dér, som så selvfornøjet betragter dig gennem sin monokel. Vil du ikke begynde med dem – de ser jo lovende ud." Vera trak på skuldrene og drog et dybt suk.

Men hen imod slutningen af vinteren indtraf noget, der med ét gjorde ende på alle hendes bekymringer og hjalp hende til at finde, netop hvad hun søgte. I januar begyndte man at hviske mand og mand imellem, at store arrestationer havde fundet sted i forskellige dele af landet, og at regeringen var kommet en vel organiseret, socialistisk sammensværgelse på sporet. Snart bekræftedes disse rygter, og en officiel meddelelse i "*Pravitelstvennij Viestnik*" (Regeringsbudbæreren) underrettede alle zarens tro undersåtter om, at retfærdigheden havde lagt hånd på en hel mængde politiske forbrydere, og at regeringen agtede at åbne en rettergang mod 75 anklagede.

Her må jeg med et par ord berøre den politiske stilling i Rusland på denne tid. Efter det polske oprørs undertrykkelse, Karakasovs mislykkede attentat på Alexander II og Tchernychevskijs forvisning til Sibirien var der indtrådt en periode af forholdsvis usædvanlig ro. Vel manglede der ikke mistænkte personer, nu så lidt som tidligere, og private fængslinger og administrative forvisninger gik stadig væk deres sædvanlige jævne gang, men det kom ikke til noget voldsommere udbrud. Tiden for de tæt på hinanden følgende, om jeg så må udtrykke mig, epidemiske attentater mod

Alexander II's liv var endnu ikke kommet. Den revolutionære propaganda i udlandet havde også i væsentlig grad skiftet karakter.

Fra tidligere i første række at have været rettet mod politiske reformer, mod en omstyrtning af enevælden og despotismen, var den stadig mere og mere gået over til rent socialistiske formål.

Blandt den intelligente, revolutionært sindede ungdom i Rusland herskede en stærk overbevisning om, at kun lidet godt kunne opnås ved en politisk omvæltning, så længe den store masse af folket var så uudviklet og uvidende, og at derfor den eneste rette vej var, først og fremmest at sprede oplysning blandt denne store masse. Men for at kunne gøre dette, måtte man nærme sig folket, man måtte "stige ned" til det, selv blive folk. Det er netop denne retning og menneskene fra denne tidsperiode, som Turgenjev på en så mesterlig måde skildrer i sin roman "Ny Jord", og det var også til denne kategori af forholdsvis uskyldige og naive propagandister, at de oven for omtalte 75 anklagede hørte.

Der var her ikke tale om noget bombe- eller dynamitattentat; de fleste af dem var unge mænd og kvinder af de bedre klasser, hvis egentlige brøde bestod i, at de havde forklædt sig som arbejdere og søgt ansættelse i en fabrik i den hemmelige hensigt at vække misfornøjelse hos de øvrige arbejdere; mange havde nøjedes med at besøge værtshuse og andre offentlige steder og dér holdt oprørske taler eller uddelt revolutionære skrifter. Men uvante som de var med folkets sprog og tænkemåde, havde de for det meste udført deres hverv så udueligt, at de allerede ved de første forsøg blev angivet af

fabriksejeren eller kroværten eller somme tider af bønderne selv, og faldt i politiets hænder.

Men skønt således de praktiske resultater af deres revolutionære virksomhed kun havde været højst ubetydelige, besluttede regeringen dog med et eneste slag at gøre ende på hele historien. Man arresterede så mange propagandister, man kunne få fat på – for at blive mistænkt og fængslet fordredes kun, at man havde vist sig på et offentligt sted forklædt som arbejder, når man faktisk tilhørte en højere samfundsklasse – og sendte dem alle sammen til St. Petersborg. Skønt de fleste af dem ikke engang kendte hinandens navne, skar man dem over én kam og slog dem alle sammen i en fælles anklage. Regeringen besluttede at vise sig streng, men retfærdig; de anklagede skulle vel dømmes af en særlig, af regeringen nedsat kommission og ikke af en jury, således som det er skik og brug i ikke politiske sager, men enhver af dem skulle have ret til at skaffe sig en advokat, og rettergangen skulle ske offentligt.

Nu er i virkeligheden en politisk proces det bedst mulige middel til udbredelse af den revolutionære propaganda i et land som Rusland, hvor afstandene er så store, de personlige kommunikationer mellem indbyggerne i de forskellige provinser så besværlige og enhver offentlig diskussion i pressen om politiske og sociale emner så strengt forbudt. Under almindelige forhold er det alt andet end let for nihilisterne at sætte sig i forbindelse med sine meningsfæller. De må optræde yderst forsigtigt både i tale og handling, for ikke at vække politiets mistanke, de kan hverken udvikle deres anskuelser i bladene eller på offentlige møder, og udbredelsen af hemmelige skrifter er forbundet med så stor risiko og vanskelighed, at det

næsten aldrig lader sig gøre i nogen større skala. Mangt et ungt menneske ville derfor i lighed med Vera kunne gå og sværme for revolutionære ideer, uden at få lejlighed til at hellige sig til revolutionær virksomhed, hvis ikke nu og da politiske processer forekom og anviste de uindviede, hvorhen de skulle vende sig for at finde virkelige nihilister. De anklagede vækker næsten altid deltagelse i meget vide kredse; selv sidder de ganske vist under lås og lukke, så at man ikke kan træde i direkte forbindelse med dem, men de har altid venner og slægtninge, om hvem man med temmelig stor sikkerhed kan antage, at de deler deres anskuelser. Disse kan man opsøge, disse kan man vise sin sympati, og under sådanne omstændigheder bliver man let fortrolige med hinanden, og styrker og ophidser hinanden gensidigt til fornyet virksomhed. Således går det til i de fleste tilfælde, og efter enhver politisk proces kan man sige, som der står i sangen, "at for hver og en, der gøres uduelig til arbejdet, kommer straks ti for at indtage hans plads".

Således gik det også med Vera. Fra det første øjeblik processen kom på tale, kunne hun ikke tænke på andet. Hun studerede flittigt ethvert nummer af "Regeringsbudbæreren", der indeholdt noget om det, hun lærte sig udenad navnene på alle de anklagede og deres advokater, og det varede ikke længe, før hun skaffede sig lejlighed til at træde i personlig forbindelse med deres respektive familier. Nu åbnede der sig et så vidtstrakt område for hendes virksomhed, som hun på nogen måde kunne ønske sig. Mange af de anklagede havde pårørende, hvis hele eksistens beroede på dem, og i 75 familier herskede sorg og fortvivlelse. Nu havde Vera fuldt op af mennesker at trøste og pleje, nu kunne hun prøve den stolte

følelse af virkelig at gøre nytte i livet, og nu kom hun også i berøring med personer, som hun helt ud sympatiserede med.

Jeg behøver vel næppe at sige, at hun ikke længere brød sig om at gå på forelæsninger, optaget som hun var af sine nye venner, og at hendes besøg hos mig blev mere og mere korte og sjældne. Sædvanligvis kiggede hun kun ind et øjeblik, for at bede mig om en tjeneste til gunst for en eller anden af sine klienter. Snart gjaldt det om at samle en smule penge til en familie, som befandt sig i den yderste nød på grund af familieforsørgerens arrestation, snart var det en af de anklagedes børn, som skulle skaffes ind på en velgørenhedsanstalt, snart igen skulle en berømt advokat overtales til at påtage sig en af fangernes forsvar – med ét ord, Vera havde fuldt op at gøre både for sig selv og andre.

Mod slutningen af april var alle de forberedende undersøgelser tilendebragt, og den offentlige rettergang tog sin begyndelse. Fra klokken seks om morgenen stod en tæt sammenpakket folkemasse uden for rådhuset, hvor rettergangen skulle finde sted. Kun de, der var forsynet med særlige adgangskort, blev sluppet ind i selve retssalen, men den store skare af mindre heldigt stillede, som ikke havde kunnet skaffe sig sådanne, ville i hvert fald holde sig så nær ved skuepladsen som muligt, for at få friske efterretninger.

Kvarter i ni åbnedes portene, og vi lykkelige, som havde billetter, fik lov til at gå ind i den store sal mellem to rækker gendarmer, som nøje og mistænksomt granskede vore ansigter og overbeviste sig om vor ret til at blive sluppet ind. Inden få minutter var den store mørke retssal fyldt af mennesker. Allerede ved det første blik kunne man mærke, at publikum

delte sig i to forskellige, skarpt adskilte kategorier. Den første udgjordes af ligegyldige tilskuere, som var kommet af nysgerrighed og betragtede det hele som et interessant og spændende skuespil. Disse tilhørte i almindelighed de højere klasser, for der krævedes, som sagt, særlig protektion for at erholde et adgangskort, og de myndigheder, som havde det hverv at uddele dem, havde fået strenge ordrer til ikke at lade andre end fuldt pålidelige personer slippe ind. Damerne af denne kategori havde næsten alle ladet den første ungdom bag sig, de var klædt i mørke farver, således som den gode tone fordrede, at de skulle være ved en sådan lejlighed, men på samme tid udmærkede deres toiletter sig ved en umiskendelig elegance. De fleste af dem havde taget deres kikkerter med, for ikke at gå tabt af et eneste træk af det usædvanlige skuespil, der skulle opføres for deres øjne, og for hvis skyld de havde brudt med deres vaner, var stået så tidligt op og havde blandet sig med almindelige simple folk. Blandt herrerne var uniformen i overvægt, og der herskede en glans og en rigdom af ordensbånd og stjerner som på den klareste vinterhimmel. I det første øjeblik syntes en vis tyngde, en vis følelse af højtidelighed at hvile over forsamlingen. Men lidt efter lidt fik man øje på sine bekendte, hilsner udvekslede, herrerne kom hen til de damer, de kendte, og tilbød at skaffe dem bedre pladser; der opstod samtaler, i begyndelsen hviskende og dæmpede, men derpå stadig mere og mere højrøstede og livlige. Havde det ikke været for de simple træbænke, de hvidtede nøgne vægge og de store smårudede vinduer uden gardiner, kunne man næsten have troet, man var i en selskabssal.

Den anden kategori udgjordes af de anklagedes slægtninge og nærmeste venner, som man ikke havde kunnet nægte adgang. Magre, sørgmodige ansigter, tarvelige dragter, en mørk, pinlig tavshed, feberagtigt spændte blikke, ufravendt rettet mod den dør, gennem hvilken de anklagede skulle komme – alt udviser her, hvor forfærdelig virkeligt og skæbnesvangert det skuespil er, som alle sidder og venter på.

Klokken ti slås dørene i baggrunden op, og retten træder ind. Dommerne er tolv i tallet, alle medlemmer af senatet og ældre mænd. De fleste af dem har flere ordner på brystet end hår på hovedet; dog kan man mellem dem udpege alle overgangsstadier fra den statelige, selvbevidste statsmand, som næppe kan siges at have overskredet manddomsalderen, til den rokkende olding med hængende underlæbe og udslukket blik. Efter at de langsomt og værdigt har indtaget deres pladser i de røde, læderbetrukne lænestole, åbnes en anden dør, og de 75 anklagede føres ind, enhver af dem eskorteret af to gendarmer.

Hvilke mærkelige forbrydere! Ganske vist ser de fleste forfærdelig lidende og afmagrede ud, men hvor de er unge, formelige børn alle sammen! Den ældste har endnu et godt stykke til trediverne, og den yngste er lige akkurat fyldt atten år. De er blevet tvunget til at anskaffe sig nye klæder til rettergangen, hvilket giver dem et festligt præg. Mange af de unge piger er rigtig smukke; spændingen ved dette afgørende øjeblik skænker deres øjne en usædvanlig, feberagtig glans og farver deres indfaldne kinder med en skær rødme. Alle disse unge mænd og kvinder har i lange måneder siddet ensomme og forladte i deres snævre celler, og når de nu træder ud i den store sal og får øje på hinanden, overvældes de af en barnlig,

uimodståelig glæde. De glemmer situationens forfærdelige alvor, de glemmer dommen, som om nogle timer skal udtales over dem og for mange, lange år udelukke dem fra al livets glæde, de glemmer alt, alt – de stirrer kun på hinanden med ømme, henrykte blikke, og trods gendarmernes modstand lykkes det dem at gribe hinandens hænder og veksle et par ord. Ved synet af de så længe savnede, kære ansigtstræk taber også deres venner blandt tilhørerne al selvbeherskelse og styrter med høje glædesråb frem imod skranken, som skiller de anklagedes bænke fra den øvrige sal. Det var et øjeblik, som jeg ikke tror, at nogen af de tilstedeværende vil kunne glemme i hele sit liv. Selv de ligegyldige fine damer og herrer synes grebet af dette uventede udbrud af ungdommelig, uoverlagt entusiasme, og deres sympatier går pludselig, om end kun for et øjeblik, over på de anklagedes side. Senere, når de vel er kommet hjem igen og er blevet sig selv, vil de måske skamme sig over, at de har ladet sig rive med på denne måde, men i dette øjeblik kan de ikke modstå den almindelige begejstring, mange af de fornemme damer vifter med deres lommetørklæder til de afskyelige nihilister.

Dog, dette varer kun nogle få minutter. Det lykkes snart gendarmerne at genoprette ordenen og anbringe enhver af de anklagede på hans eller hendes bestemte plads. Rettergangen tager sin begyndelse.

Den offentlige anklager træder frem for at oplæse anklageakten. Men trods dennes forfærdelige vægt og betydning for dem, lytter fangerne ikke til hans veltalende ord, de ser og ser kun på hinanden og forsøger på med deres blikke at sige hinanden alt det, som de er hindret fra at udtrykke i ord.

Og trods alt, hvad de har lidt, trods de rædsler, som venter dem i den nærmeste fremtid, kan ingen anklager i verden hindre dem fra i dette øjeblik at føle sig lykkelige og sejrsstolte.

Den offentlige anklager er en endnu ung mand, der af al magt vil gøre en hastig og glimrende karriere – hans veltalenhed er også rent ud overvældende. I næsten to timer vedbliver han at oprulle det mest uhyggelige og afskrækkende billede af den revolutionære bevægelse i Rusland. Han inddeler samtlige anklagede i grupper og underafdelinger lige så fermt og selvsikkert, som en botaniker inddeler de tørrede planter i sit herbarium i familier og arter. Mod hver enkelt gruppe retter han en særlig anklage og fremstiller dens brøde i klare og skarpe farver; men det er egentlig fem af de anklagede, som han har udset til offer for sin veltalenheds allerhvasseste pile. To af dem er unge piger, den ene endnu næsten et barn, med et smalt, blegt ansigt og sværmeriske gråblå øjne; hun er datter af en høj embedsmand og forgudes formelig af sine kammerater, som har givet hende tilnavnet "Helgenen". Den anden unge pige ser noget ældre ud og tilhører åbenbart en langt simplere type. Hun er temmelig groft bygget, og det brede, flade ansigt, der savner ethvert spor af skønhed, bærer udtryk af urokkelig stædighed og den blindeste fanatisme. De tre mænd er: en ung arbejder med et usædvanlig intelligent udseende, som det er lykkedes nihilisterne at omvende til deres anskuelser; en skolelærer, der åbenbart befinder sig på det sidste stadium af brystsyge, og en medicinsk student, Paulenkov, af jødisk herkomst.

I særdeleshed denne sidste bliver ilde medtaget af anklageren. Da turen kommer til ham, kan han ikke længere

styre sin forbitrelse. Han afmaler ham som en slags Mefistofeles. Alle de andre anklagede er ganske vist højst farlige misdædere, som samfundet af ren selvopholdelsesdrift ikke bør tåle i sine rækker, men her findes dog den formildende omstændighed, at de selv tror på de vanvittige og fordærvelige lærdomme, som de prædiker. Men ikke engang dette kan anføres til gunst for Paulenkov; for ham er den revolutionære propaganda kun et middel til selv at slå sig op og trække alle andre ned i snavset. Af naturen har han fået en mindre almindelig intelligens, men denne gode gave har han kun brugt til sin egen og andres skade. Idet han så følger de franske advokaters eksempel, begynder anklageren derpå at give en skildring af Paulenkovs liv lige fra hans tidligste barndom. Han fremstiller ham som en ærgerrig dreng, der voksede op i en fattig, lidet agtværdig jødisk familie. Hans forældre havde ikke selv nogle moralske principper, som de kunne indpode hos deres børn, for at modarbejde deres dårlige instinkter. En rig jødisk købmand, der havde lagt mærke til den lille Samuels opvakthed og begavelse og som følge deraf interesserede sig for ham, bekostede hans studier. Disse passede han med udmærket flid og erhvervede sig stadig flere og flere kundskaber, mens på den anden side hans moralske menneske vedblev at være lige råt og uudviklet som før. Efter aflagt modenhedseksamen kom han ind på det medicinske institut, et sjældent held for en fattig jødedreng, hvis søskende løb barbenede og pjaltede omkring på gaderne. Men i stedet for i dyb ydmyghed at takke Gud og sin velgører for denne lykke, bragte Paulenkov med sig til instituttet kun den voldsomste forbitrelse over al den nød og alle de ydmygelser, han havde lidt

som barn, samt det mest uforsonlige had mod alle, som havde det bedre end han selv. Sine store forstandsgaver og sin skarpsindighed anvendte han til at skaffe sig indflydelse over sine kammerater, af hvilke de fleste var velhavende folks børn, og drage dem ind i forbryderiske, fordærvelige intriger. – På denne vis vedblev anklageren i det uendelige, og han endte sin tale med at påkalde retfærdighedens hele strenghed mod Paulenkov, thi for sådanne som han bør der ikke findes nogen medlidenhed.

Under anklagerens ildfulde tale havde jeg haft god tid til opmærksomt at studere Paulenkovs ansigtstræk. I en vis henseende var han unægtelig den mest betydelige af sine kammerater. Han så ældre ud end de andre, måske ikke så meget hvad alder som hvad modenhed angår, og der fandtes hos ham ikke spor af den barnlige uerfarenhed, som karakteriserede flertallet af de andre. Hans mørkladne ansigt af en temmelig stærkt udpræget jødisk type, så ualmindelig intelligent ud og kunne endog kaldes for smukt, men der lå et bittert, sarkastisk og på samme tid sanseligt træk om munden, hvis tykke, mørkerøde læber stod i en ubehagelig modsætning til det fint og ædelt formede overansigt. Desuden havde han en nervøs uvane med en gang imellem at rynke panden og samtidig knække med fingrene, hvilket var yderst irriterende. Han var den eneste af de anklagede, som ikke havde lagt nogen særlig bevægelse for dagen ved indtrædelsen i retssalen; måske var han også den eneste, som ikke dér mødtes af et kært ansigt og et par ømme, forgrædte øjne. Under anklagerens tale fulgte han opmærksomt med hvert af hans ord og gjorde nu og da optegnelser i en lille notesbog, men bevarede hele tiden en

mærkværdig selvbeherskelse, selv når anklageren allerheftigst fo'r ud imod ham. Havde det ikke været for de ovennævnte nervøse trækninger, som tid efter anden fløj over hans ansigt, ville man have kunnet tro, at han var en ganske vist opmærksom, men på ingen måde personligt interesseret tilhører.

Da anklageren havde endt, gjordes halvanden times ophold. De anklagede førtes ud af salen, dommere og advokater skyndte sig med at spise frokost, og publikum søgte ligeledes til de nærliggende restauranter. Derpå fortsattes rettergangen. Nu var det advokaternes tur at komme frem med deres forsvarstaler. At være advokat for en politisk forbryder er en temmelig kilden sag i Rusland; ganske vist frembyder en politisk proces en ypperlig lejlighed til at vinde popularitet, men holder man sin tale med alt for megen ild og overbevisning, bliver man let mistænkt i regeringens øjne, og det har stundom hændet, at en og anden advokat, som har vist sig alt for ivrig, efter processens slutning ad administrativ vej er blevet forvist fra St. Petersborg. Men til advokaternes store ære må jeg sige, at der trods faren altid findes mænd iblandt dem, der gerne stiller sig til de anklagedes tjeneste, og i almindelighed nægter de også at modtage nogen erstatning for deres umage. Således var det også tilfældet her. De fleste af dem førte deres sag *con amore*. De forsøgte ikke at rense deres klienter fra beskyldningen for at have deltaget i den revolutionære bevægelse, men de fremstillede deres bevæggrunde i det smukkeste og ædleste lys og udviklede deres teorier på den mest veltalende måde, hvorunder de ytrede ting, der ville have været umulige at udtale offentligt ved enhver

anden lejlighed. Præsidenten gjorde mangfoldige forsøg på at stoppe dem, men i det næste øjeblik fortsatte de på ny i samme stil.

Stemningen blandt tilhørerne blev for hvert minut stadig mere og mere gunstig for de anklagede. De allerfleste af det fine selskab, som havde indfundet sig her af nysgerrighed, havde aldrig før tænkt alvorligt over disse spørgsmål. Deres tænkeevne var lige så langsomt og ensidigt udviklet som Veras, om end i modsat retning. På samme måde som Vera antog det for selvindlysende, at socialismen var den eneste løsning af samfundsproblemet, havde disse fornemme damer og herrer hidtil anset det for givet, at alle nihilistiske ideer var det rene vanvid, og da de nu hørte disse ideer og teorier fremstillet på en så veltalende måde; da de så, at de afskyelige nihilister i virkeligheden ikke var nogle monstre, men unge, ulykkelige, selvopofrende mennesker, da var det som en åbenbaring for dem, og de slog lige om i modsat retning. Den overlegne, sarkastiske tone, der i begyndelsen udmærkede denne del af publikum, var fuldstændig forsvundet og afløst af en stadig voksende spænding, der næsten truede med at gå over til fuldstændig entusiasme. Kun dommerne sad stille og urokkelige på deres pladser, uden at lade sig påvirke af advokaternes veltalenhed. De havde fået deres instruktioner på forhånd, og deres ansigter bevarede hele tiden et ligegyldig overlegent udtryk, som om de ville sige: "Vil der da aldrig blive nogen ende på denne kedsommelige, unyttige snak?"

Det blev aften, og præsidenten erklærede forhandlingerne endt for denne dag. Næste morgen genoptog man rettergangen og fortsatte således i løbet af de fire følgende dage. Den

almindelige interesse for de anklagede slappedes ikke, men voksede tværtimod for hver dag. Til de sidste og mest virkningsfulde taler hørte den, som Paulenkov holdt. Han havde ganske vist ligesom de andre fået en advokat, men ville alligevel benytte sig af sin lovlige ret til selv at forsvare sig. I rent teknisk henseende var hans udtalelser vel adskillige af de andres betydelig underlegne, men netop deres simpelhed og oprindelighed gjorde dem så meget mere gribende. Han sluttede omtrent på følgende måde:

"Den offentlige anklager har sagt Dem, at jeg er en fattig, elendig jøde, og han har sagt sandhed. Men netop fordi jeg ved, hvordan det føles at være fattig og elendig og at tilhøre et foragtet folk, har jeg så varm en medfølelse med alle, som lider og undertrykkes; netop derfor vil jeg stræbe at afskaffe al fattigdom, al elendighed og undertrykkelse på Jorden. Og da jeg så, at jeg ikke ville kunne udrette noget ved at gå åbent til værks, greb jeg til alle de midler, jeg kunne finde på, uden at spørge efter, hvor vidt de var lovlige eller ikke. Men den offentlige anklager siger også, at fordi jeg altid har været foragtet, skal jeg straffes hårdere end de andre. Velan, lad ham gøre sit værste! Jeg skal ikke tigge om nåde, for jeg tilhører et folk, som har vist, at det kan tåle og lide meget!"

Da alle advokaterne havde endt deres taler, fjernede retten sig for at rådslå om den straf, der skulle tildeles hver enkelt af de anklagede. Den største del af tilhørerne blev tilbage i salen, i spændt forventning med hensyn til den dom, der skulle forkyndes om nogle øjeblikke.

Efter omtrent en times rådslagning vendte domstolen tilbage, og præsidenten begyndte langsomt og højtideligt at

oplæse dommen. De anklagedes tal var så stort, at det varede næsten tre kvarter, før han kom til ende. De fleste af dem forvistes, alt efter deres større eller mindre brødefuldhed, enten til Sibirien eller til mere og mindre afsides dele af det europæiske Rusland. Men de fem mest kompromitterede, jeg nys har omtalt, dømtes til strafarbejde fra fem til tyve år; Paulenkov fik naturligvis den strengeste straf for sin del: tyve års tvangsarbejde.

Fra regeringens standpunkt måtte denne dom, som lød på strafarbejde for kun fem af 75 anklagede, betragtes som meget mild; forinden processen havde man egentlig belavet sig på noget meget værre. Men over de forsamlede tilhørere faldt denne dom som et knusende slag. I de fem dage, processen havde varet, havde man levet med i de anklagedes liv, man havde lært enhver af dem at kende personligt, havde fået et indblik i deres indre, og nu kunne man ikke på én gang blive ligegyldig for deres fremtidige skæbne, man kunne ikke modtage deres dom som noget uundgåeligt og naturligt, således som man gør, når man i bladene læser om det eller det fremmede menneskes sørgelige død.

Da præsidenten havde sluttet, herskede en pinlig, gravtung stilhed i hele salen; kun hist og her hørtes en kvalt hulken. Jeg kom tilfældigvis til at se hen på Vera; hun stod lænet til en pille, bleg som døden, og hendes vidtåbne øjne stirrede ud for sig med et blik, der var så fraværende og begejstret, at jeg kun har set noget lignende på afbildninger af martyrer og visionærer.

Langsomt og tavse begyndte tilskuerne at rømme salen. Ude var det det herligste forårsvejr, man kan tænke sig. Det dryppede fra alle tage, og langs fortovene strømmede viltre

småbække af smeltet sne, der havde trodset alle dvornikernes anstrengelser for at skaffe den af vejen. Den herlige, lune forårsluft syntes dobbelt skøn og forfriskende efter alle de usunde dunster, man havde indåndet i rådhussalen. Hele processen forekom nu som et uhyggeligt mareridt – man havde vanskeligt ved at tro på virkeligheden af det, man nys havde gennemlevet. Som et ondt drømmesyn stod uafbrudt for éns øje billedet af de tolv gamle, kraftløse oldinge, som for deres eget vedkommende allerede havde udtømt alt, hvad livet har at byde, og som med rolig selvtilfredshed havde udtalt den skæbnesvangre dom – denne dom, som stængede 75 unge mennesker ude fra enhver livsglæde, 75 unge blomstrende skabninger, for hvem livet endnu kunne have formet sig så skønt, om de havde fået lov til at leve det, som de ville.

10

Flere uger gik, uden at Vera viste sig eller så meget som lod høre fra sig. Jeg på min side agtede uophørlig at opsøge hende, men hvordan det nu var, fik jeg aldrig tid.

En dag mod slutningen af maj, da jeg havde fremmede til middag, og vi netop havde rejst os fra bordet, åbnedes pludselig døren, og Vera trådte ind i stuen. Men du store Gud, hvad er der sket med hende? Hvilken forandring! udbrød jeg ved mig selv, da jeg fik øje på hende. Det var som en ny pragtudgave i guldsnit og på velinpapir af den gamle Vera. Hele vinteren havde hun gået i en tarvelig, sort kjole, der sad dårligt og var uden spor af stil, en rigtig nonnekutte, som jeg for spøg kaldte den, og nu optrådte hun pludselig i en elegant, moderne syet lyseblå sommerdragt med et kaukasisk sølvbælte om livet. Dette toilette klædte hende fortræffeligt, og hun så mindst seks år yngre ud i det. Men var det nu også dragten, man måtte tilskrive den mærkelige forandring i hendes udseende? Hun så så strålende og sejrsæl ud. Kinderne blussede af en varm rødme, og de mørkeblå øjne sprudede formelig ild. Jeg vidste i forvejen, at Vera var smuk, men at hun var en sådan skønhed, det havde jeg endnu ikke anet.

De fleste af mine gæster så hende nu for første gang, og ved sin indtrædelse i stuen vakte hun derfor ligefrem sensation. Det varede ikke mange minutter, før hun var omringet på alle kanter; hendes usædvanlige skønhed fængslede endog de andre damer.

Ved alle tidligere lejligheder, hvor Vera uventet var kommet til mig og havde truffet sammen med fremmede personer, var hun sky krøbet sammen i en krog, og det havde været umuligt at få et ord ud af hende. Undselig af naturen, trak hun sig instinktivt tilbage fra alle nye bekendtskaber, om hvilke hun på forhånd kunne ane, at de ikke sympatiserede med hendes ideer. Men i dag var det anderledes. Vera syntes at befinde sig i en usædvanlig nådig og velvillig sindsstemning og viste sig venlig og forekommende mod alle. Det var, som om en stor glæde brusede i hende og i den grad opfyldte hele hendes væsen, at den også strømmede ud over hendes omgivelser.

Hun havde aldrig tidligere kunnet tåle komplimenter for sin skønhed, men selv sådanne optog hun nu roligt, med en smule nedladende venlighed, og viste dem spøgende fra sig, så muntert, rask og træffende, at jeg ikke kunne andet end med forundring stirre på hende. Hvor fik hun alt dette fra? Hun var jo både verdensvant, vittig og koket. Dér ser man, tænkte jeg, blodets røst fornægter sig aldrig. Hvor meget nihilist hun end er og vil være, stikker alligevel pludselig verdensdamen frem!

Men denne usædvanlige fremtoning varede ikke længe. Veras livlighed forsvandt på én gang igen, og hendes talestrøm ophørte at flyde, og der kom et træt, en smule foragteligt udtryk i hendes øjne. Det hænder stundom et voksent menneske, at det under indflydelse af en eller anden overstrømmende lykke, der er vederfaret det, og som det alene ved noget om, pludselig giver sig til at lege med børnene og for et øjeblik tumler, løber og råber værre end nogen af dem, men så på én gang bliver træt af det hele, bedst som de små har begyndt at få smag for legen,

og så ikke ved, hvordan det i en fart skal slippe fra dem. Netop således forekom det mig nu at være tilfældet med Vera.

"Går dine fremmede ikke snart? Jeg må tale alvorligt med dig," hviskede hun i mit øre.

Heldigvis begyndte gæsterne kort efter at tage afsked, og stuen tømtes lidt efter lidt.

"Hvad er der på færde med dig, Vera? Jeg kender dig ikke mere igen!" spurgte jeg, så snart vi var blevet ene.

I stedet for svar viste Vera mig sin venstre ringfinger, hvor jeg nu først til min store overraskelse opdagede en glat guldring.

"Er du forlovet, Vera?" udbrød jeg.

"Nej, allerede gift. I dag klokken tolv stod mit bryllup."

"Vera, hvad vil dette sige? Hvor er da din mand?" spurgte jeg aldeles forvirret.

Et mildt, lykkeligt smil oplyste Veras ansigtstræk. "Min mand er i fængsel. Jeg har giftet mig med Paulenkov."

"Du spøger. Kendte du ham da i forvejen? Hvor har I gjort bekendtskab?"

"Vi kender slet ikke hinanden. Jeg så ham i lang afstand under processen, men først i dag, lige før vielsen, har vi talt sammen, kun nogle ord."

"Men hvad er meningen med alt dette, Vera?" spurgte jeg på ny, for jeg forstod intet af det. "Forelskede du dig i ham ved det første øjekast ligesom Julie i Romeo, da du hørte, hvor smukt den offentlige anklager afmalede ham for domstolen?"

"Ti stille med den slags dumheder," afbrød Vera mig strengt. "Her er ikke tale om nogen slags kærlighed, hverken fra den ene eller den anden side. Jeg gifter mig ganske simpelt med ham, fordi jeg *må* det, fordi det er det eneste middel til at frelse ham!"

Jeg tav og så spørgende på Vera, stadig uden at begribe noget.

Hun satte sig i sofahjørnet og begyndte at fortælle på en rolig, forretningsmæssig måde, som om der var tale om ganske almindelige og hverdagsagtige ting.

"Ser du, efter processen havde jeg en lang samtale med advokaterne. De mente alle, at hvad de øvrige anklagede, med undtagelse af Paulenkov, angik, så stod sagen ikke så slemt til endda. Skolelæreren ville vel utvivlsomt dø inden to eller tre måneder, men han ville jo i hvert fald ikke have kunnet leve længe, eftersom han led af en langt udviklet brystsyge. Alle de andre ville blive sendt til Sibirien, og om dem kunne man nære godt håb, at de ville overleve deres straf og derpå vende tilbage til Rusland og endnu en gang gøre nytte her i livet. Men den stakkels Paulenkov, med ham stod det virkelig ilde til, så ilde, at det næsten havde været bedre for ham, om han straks var blevet dømt til at skydes eller hænges. Så var det i det mindste forbi på én gang. Men i stedet dømte de ham til tyve års strafarbejde!"

"Ak, Vera, der er jo mange, der bliver dømt til det!" indvendte jeg sky.

"Men, ser du, der gives forskellige slags strafarbejde. Var han en almindelig, ikke politisk forbryder, eller hvis han i det mindste ikke var blevet så slemt afmalet af den offentlige anklager, ville det være en helt anden sag. Så blev han sendt til Sibirien, og det ville ikke være så farligt. I Sibirien lever der også mennesker, og der findes en sådan mængde af politiske forbrydere, at de næsten udgør en slags magt dér, som myndighederne er tvunget til at tage et vist hensyn til. Når nogen nu for tiden bliver sendt til Sibirien, sørger han næppe

nok over det; han ved, at selv om det også skal falde ham tungt derude, kan det dog somme tider hænde ham at træffe sammen med sine meningsfæller. Han er endnu ikke aldeles forladt og udstødt – der gives endnu håb for ham. Og i fald nogen slet ikke kan trives i Sibirien, står til alt held den udvej ham altid åben, at rømme; der er mange, der er rømt derfra. Men myndighederne har, som du ved, værre straffeanstalter end Sibirien. For politiske forbrydere af den højeste grad, dvs. for de allerfarligste, findes fæstningen Schlisselburg, den såkaldte Aleksjevskij-ravelin. Den, som regeringen vil fuldstændig tilintetgøre, sender den ikke til Sibirien for at udsone sin straf, men til dette fængselshelvede, som vi jo har her lige udenfor St. Petersborg, lige under øjnene af højeste vedkommende. Om nogen mildhed eller eftergivenhed over for fangerne kan der her aldrig blive tale, ensomhedssystemet gennemføres i hele dets grusomhed. Den, der en gang er kommet derhen, er en levende begravet. Han må hverken omgås med de andre fanger eller modtage breve fra sine venner eller meddele nogen underretning om sig selv. Han er slettet ud af de levendes tal – det er hele sagen. At Schlisselburgs fæstning derfor også anses for enslydende med dødsstraf, ved du. Vore myndigheder er ellers just ikke undselige af sig, men de vrider sig ved alt for ofte at underskrive dødsdomme – det er, som om de skammede sig for udlandet – og derfor har de fundet på denne Aleksjevskij-ravelin. Det lyder bedre at dømme folk til den end til hængning, men resultatet bliver det samme. En masse politiske forbrydere er blevet indespærrede dér, men endnu har man ikke hørt, at nogen eneste er sluppet ud derfra. Når nogle måneder er gået, i det højeste efter et eller to år, får

slægtningene i almindelighed at vide, at den eller den politiske fange er død af lungebetændelse eller er blevet sindsforvirret eller har taget livet af sig. Mere end tre år siges ingen at have holdt ud i Schlisselburg. Og i denne forfærdelige hule skal nu Paulenkov spærres inde!"

Vera tav, bleg af sindsbevægelse. Hendes stemme skælvede, og i de lange øjenhår hang tårer.

"Men hvordan kunne du da frelse ham?" spurgte jeg ivrigt.

"Vent lidt, det skal jeg straks fortælle dig," vedblev Vera, efter at være blevet en smule roligere. "Da jeg fik at høre, hvilken skæbne der forestod Paulenkov, gjorde det mig så usigelig ondt for ham. Dag og nat, hvad jeg end gav mig af med, kom han ikke ud af mine tanker. Jeg gik til hans advokat og spurgte, om det ikke var muligt at udfinde en eller anden måde at redde ham på. "Nej, umuligt," svarede advokaten. "En anden sag var det, i fald han var gift – så gaves der endnu et håb. En hustru har nemlig hos os ret i følge loven til, såfremt hun vil, at ledsage sin mand til strafarbejdet. Hvis nu Paulenkov havde en hustru, så kunne hun indgive et bønskrift til kejseren, hvori hun anholdt om at måtte ledsage ham til Sibirien, og kejseren ville måske lade sig bevæge og ikke nægte hende hendes lovlige ret, men uheldigvis er Paulenkov ungkarl."

"Du forstår," vedblev Vera, idet hun atter talte i sin rolige, forretningsmæssige tone, "at da jeg hørte disse ord, blev det mig straks klart, hvad jeg havde at gøre. Jeg måtte bede zaren om tilladelse til at gifte mig med Paulenkov."

"Men, Vera," udbrød jeg, "tænkte du da slet ikke på, hvad et sådant skridt ville betyde for dig selv? Du kender jo slet ikke

Paulenkov; hvad er han for en person? Er han nu også et sådant offer fra din side værd?"

Vera så på mig med et strengt og forbavset blik. "Og det siger du for fuldt alvor?" spurgte hun. "Indser du da ikke selv, at hvis jeg ikke gjorde alt, *alt*, hører du, der stod i min magt, for at frelse ham, så blev også jeg medskyldig i hans undergang. Svar mig på ære og samvittighed – hvis du endnu var fri, ville du da ikke selv have giftet dig med ham?"

"Nej, Vera, det tror jeg virkelig ikke, at jeg ville," svarede jeg ganske oprigtigt.

Vera betragtede mig med et blik fuldt af foragt. "Så beklager jeg dig," sagde hun kun og fortsatte derpå: "Men i alle tilfælde, hvad mig angår, var sagen klar – jeg behøvede ikke at tænke over, om det var min pligt eller ikke at gifte mig med ham. Men hvordan det skulle kunne lade sig gøre, det var vanskeligheden.

Da jeg meddelte advokaten min beslutning, påstod han i det første øjeblik, at det ikke engang var til at tænke på – jeg ville aldrig få tilladelse til det. Jeg vidste ikke selv, hvordan jeg skulle bære mig ad, men pludselig kom jeg til at tænke på, at der fandtes en person, som kunne hjælpe mig. Har du hørt tale om grev Ryljejev?"

"Den forhenværende minister – hvem har ikke hørt tale om ham? Der siges, at han endnu, skønt han har forladt statstjenesten, skal være en af zarens nærmeste fortrolige. Men hvad forbindelse kan du vel have med ham?"

"Jo, ser du, han er en fjern slægtning af os, men det alene ville ikke betyde stort – hovedsagen er, at han en gang har været alvorligt forelsket i min moder. Som lille pige fik jeg mange gange konfekt og gaver af ham. Naturligvis havde det hidtil

aldrig faldet mig ind at minde ham om min tilværelse – hvad havde jeg vel at gøre med mennesker som han? Men nu tænkte jeg mig straks, at han ville kunne hjælpe mig. Derfor skrev jeg til ham og bad ham om en samtale. Han svarede uden tøven og opgav en tid, da han ville tage imod mig."

"Nå?" spurgte jeg nysgerrigt. "Du skræmte vel halvvejs livet af den stakkels olding. Blev han meget glad, da han i dig genså sin ungdoms elskede?" Jeg erindrede mig alt, hvad jeg havde hørt om den gamle greve, om hvordan han nu var blevet meget from og hellig og tilbragte hele sit liv i faste og bøn. Det måtte have været en mærkelig samtale mellem ham og Vera – og jeg smilede uvilkårligt, da jeg forestillede mig den.

"Det er ikke noget at le ad, ikke det ringeste komisk," udbrød Vera i en fornærmet tone. "Men nu skal du høre, hvor snu jeg kan være, og hvilke lyse ideer jeg ind imellem kan få," tilføjede hun muntert. "Du tror vel, at jeg optrådte hos ham som nihilist? Jo, det havde været den rette måde. Nej, jeg ved nok, at alle sådanne gamle syndere, skønt de giver sig til at blive hellige på deres gamle dage, stadig er lige svage over for et smukt ansigt. Får de øje på en smuk ung pige, så tør de straks op, bliver rørte og kan ikke nægte hende noget. Derfor gjorde jeg mig så fin som muligt, inden jeg gik til ham, og anskaffede mig udelukkende i den anledning denne kjole her" – Vera pegede selvtilfreds ned ad sin dragt og tog sig derefter en fordringsløs mine på – "jeg ved nok, hvordan det skal være, kan du tro!

Greven havde ansat min audiens til klokken ni om morgenen, og jeg gik derhen til den bestemte tid. Nå, jeg må sige, at disse magnater forstår at leve! En angerfuld olding, som vil gøre bod for sine synder, klæder det næppe at bo i et sådant

palads. Når man kom ind i gården, var det, som man var i et kloster, så tyst og stille; ikke en larm fra gaden trængte derind. En schweizer med hellebard i hånden spærrede mig vejen og så så respektindgydende ud, som om han havde været i det mindste minister. Først ville han ikke slippe mig ind, men da jeg foreviste brevet fra greven, slog han et slag på en kobberplade i væggen, og i det næste øjeblik stod, som skudt op af jorden, en høj, galoneret lakaj foran os. Han førte mig ind gennem porten og op ad en blomstersmykket marmortrappe, som var så bred, at man ville have kunnet køre i vogn op ad den. Deroppe modtoges vi af en anden lakaj, lige så lang og galoneret som den første, og han ledsagede mig gennem forskellige værelser, indtil han atter overgav mig til en ny tjenende ånd i liberi. På den måde førtes jeg fra den ene sal til den anden. Over alt var der parketgulve af forskelligfarvede træsorter, skinnende blanke og så glatte, at man måtte passe godt på, for ikke at glide og falde.

Lofterne var dekorerede, over alt på væggene strålede spejle i forgyldte rammer, og de fløjlsbetrukne møbler var ligeledes forgyldte. Men tomt og øde var der i alle værelser; der sås ikke en levende sjæl, undtagen jeg og lakajen. Vore skridt genlød mod parketgulvet – det var uophørligt, som om nogen kom gående os i møde, men når jeg så op, mødte jeg kun mit eget billede i spejlene rundt omkring. Jeg begyndte ligefrem at føle mig en smule kejtet og forlegen; lakajen gik dér så vigtig og tavs og betragtede mig med overlegen foragt, som om han tænkte: "Så, nu glider hun vel og falder eller begår noget andet upassende, som ikke bruges her." Endelig blev jeg ført ind i grevens private kabinet, hvor jeg blev modtaget af hans

kammertjener. De andre lakajer, der tidligere havde ledsaget mig, havde alle været statelige folk og iført pyntelige liberier, men denne var en lille gammel mand af et uanseligt ydre i en simpel frakke, der oven i købet så en smule slidt ud. Kun ansigtet var klogt og snu som hos en gammel diplomat. Han betragtede mig forskende fra hoved til fod, ganske som om han ville læse i mit inderste, og sagde derpå langsomt: "Vær så god at vente her, nådige frøken. Hans Excellence greven er nylig stået op og behager at forrette sin andagt."

Jeg blev ladt ene tilbage i kabinettet. Det var et uhyre stort værelse, fra hvis ene ende man kunne have vanskeligt nok at skelne, hvad der skete i den anden. Her fandtes imidlertid ingen spejle og forgyldninger, kun simple egetræsmøbler, mørke dørforhæng og gardiner, selv vinduerne var helt tildækkede, så at der herskede fuldstændig skumring i værelset. Det ene hjørne var helt og holdent optaget af et stort helgenskab, foran hvilket der brændte et par lamper.

Jeg sad nu og ventede, og tiden forekom mig grænseløs lang. Greven viste sig ikke. Til sidst tog min utålmodighed overhånd, og jeg gav mig til at lytte. Gennem et af dørforhængene lød en utydelig, ensformig mumlen. Jeg var led og ked af at vente, listede mig derfor derhen og løftede sagte en flig af forhænget op. Jeg så ind i et andet værelse, fuldstændig betrukket med sort klæde som et katolsk bederum, fuldt af helgenbilleder, krucifikser og brændende små lamper. I det ene hjørne stod en lille skrøbelig olding, mere lig en mumie end et menneskeligt væsen, der fremmumlede bønner, uophørligt korsede sig og gjorde knæfald; to lange lakajer, en på hver side af ham, holdt understøttende på ham og dukkede op og ned som et par

marionetter, idet de snart hjalp ham med at falde på knæ, snart trak ham op igen. Den ene talte uafbrudt med høj røst, for ikke at løbe sur i tællingen, hvor mange knæfald det i dag havde behaget excellencen at gøre.

Hvad jeg så, forekom mig så komisk, at hele min undseelse forsvandt. I det samme talte lakajen til fyrre, og greven afbrød pludselig sin andagt. Jeg fik akkurat tid til at slippe forhænget og påtage mig en undselig mine, før han med ét stod foran mig.

Da han fik øje på mig, udbrød han: "Herre Gud, det er jo Marja (det var min moders navn), Marja lyslevende!" Så græd han lidt, velsignede mig og gjorde korstegnet, og jeg kyssede hans hånd og forsøgte også at presse en tåre frem af øjet. Lidt efter lidt begyndte han at opfriske gamle minder og blev stadig mere og mere rørt; jeg var ikke dum, men slog ind i hans tone og sagde ikke et ord om mit ærinde, men fortalte ham forskellige små historier om, hvordan min moder altid havde mindedes ham, hvordan hun havde drømt om ham og så videre. Hvorfra jeg egentlig tog alt dette, det ved jeg sandelig ikke længere selv!

Hans Excellence tøede stadig mere og mere op, ligesom en gammel kat, som man klør bag øret. Han begyndte at udkaste forskellige planer til min fordel og lovede mig guld og grønne skove; han ville præsentere mig ved hoffet, ja, der var et øjeblik, da han endog spekulerede på at adoptere mig – han havde nemlig selv ingen familie, efter at både hans hustru og alle hans børn var døde.

Nu indså jeg, at øjeblikket var kommet, jeg brast i gråd og sagde, at der var én, som jeg var forelsket i, og hvis jeg ikke fik

lov til at gifte mig med ham, så brød jeg mig ikke om noget andet i verden."

"Nå, og hvordan optog så greven denne tilståelse?" spurgte jeg leende.

"I begyndelsen gik alt godt; han viste sig meget deltagende, bad mig om ikke at græde og lovede at stå mig bi. Men da han så fik at høre, hvem det var, jeg ville gifte mig med, fik piben en anden lyd. Den gamle blev ligefrem forbitret og ville ikke høre et ord mere. Han slog pludselig om i en helt anden tone og blev kold og ceremoniel. Nu hed det ikke længere "mit barn" eller "min søde engel" – nu var det kun "De" og "frøken". – "Min frøken", sagde han, "når en ung pige af familie forelsker sig i en uværdig, så står der kun én ting tilbage for hendes slægtninge at gøre – bede Gud om at oplyse hendes fornuft." Kort sagt, jeg indså, at det hele gik så galt som muligt, og jeg begyndte allerede at fortvivle, men så –"

Vera afbrød sig selv pludselig og tav.

"Nu, hvad så, Vera? Fortæl dog!" bad jeg.

Hun rødmede.

"Ser du – nu mindes jeg virkelig ikke længere selv, hvordan det gik til, og hvad jeg egentlig sagde til ham, men – men han forstod det pludselig så, som om jeg nødvendigvis *måtte* gifte mig med Paulenkov, for at udsone en synd og redde min ære."

"Men, men, Vera, skammede du dig da ikke ved at bedrage den stakkels olding på den måde!" udbrød jeg bebrejdende.

Vera så forbavset på mig. "Bedrage den stakkels olding!" råbte hun harmfuldt. "Hvorfor skulle jeg skamme mig? Skammer han sig måske? I sin stilling, med sin indflydelse hos zaren ville han kunne udrette så meget godt. Men hvad gør

han? Han fremmumler bønner og slår panden mod jorden i håb om at få det lige så godt og mageligt i Himlen, som han har haft det her på Jorden – men andre mennesker bryder han sig lidet om. Hvorfor havde han været så venlig mod mig? Fordi mit udseende tiltalte ham, fordi jeg mindede ham om hans ungdoms dårskaber og satte hans gamle, stivnede blod i en smule bevægelse. Er det noget at takke ham for? Hvordan har han vel båret sig ad over for den øvrige ungdom, der sendes til Sibirien og styrtes i elendighed? Det er bedst ikke at tale om det! Hvor mange døds- og forvisningsdomme tror du ikke, han i sin tid har underskrevet? Ville jeg vel have bedraget ham, hvis det havde været muligt at tale til ham som til et menneske? Men det var ikke at tænke på. Havde jeg prøvet på at gå til ham og åbent sige: Frels Paulenkov! – så ville han have svaret: Bland Dem ikke i, hvad der ikke vedkommer Dem, min bedste frøken! – det havde været det hele. Hvordan skulle jeg da kunne gøre andet end at bedrage ham?"

Vera havde talt sig varm og blussede af sindsbevægelse.

"Nu vel, men videre, videre," skyndte jeg på hende. "Hvad sagde Hans Excellence?"

"Først blev han forfærdelig vred; han gik frem og tilbage i værelset, mumlede ved sig selv som alle gamle, når de kommer i sindsbevægelse, og så højt, at jeg kunne opfatte ordene: "Ulykkelige barn! At kunne forglemme sig i den grad! Når man er af så god familie! Hun fortjener ikke, at man gør noget for hende, men for hendes moders skyld må man vel prøve på at redde hende og på en eller anden måde udslette synden."

På den vis gik han mumlende frem og tilbage. Jeg hørte efter og var lige ved at briste i latter, men påtog mig en sønderknust

mine, foldede hænderne og sad uden at vove at slå øjnene op – med et ord: som en virkelig Magdalena.

Endelig blev han stående foran mig og sagde strengt, ligesom befalende:

"Sæt dig, Vera, og skriv straks til vor nådige herre, zaren, at du kaster dig for hans fødder og anråber ham om tilladelse til at måtte gifte dig med din elendige forfører. Jeg påtager mig at overlevere dit bønskrift og sørge for, at der ikke bliver snakket om sagen." Jeg ville takke ham, men han afværgede det koldt, idet han sagde: "Jeg gør det ikke for din skyld, men for din moders."

Jeg begyndte at skrive efter hans diktat, men pludselig viste der sig en ny vanskelighed. Han dikterede min ansøgning, men der nævntes ikke et ord om Sibirien. "Men Sibirien?" spurgte jeg bange. "Jeg skal vel følge min mand til Sibirien?" Den gamle trak på munden. "Å nej," sagde han, "det forlanger ingen af dig. Når synden er udslettet, kan du leve, hvor du vil, som ærlig og ærbar enke." Du kan tro, at jeg blev angst, da jeg hørte disse ord.

Hvad var der nu at gøre? Jeg vovede ikke at vise mig alt for påståelig med hensyn til Sibirien, af frygt for at han skulle fatte mistanke – alt havde været tabt, hvis han havde gættet sagens sammenhæng. Jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle bære mig ad. Men pludselig fik jeg en lykkelig indskydelse. Jeg sagde ham, at jeg angerfuld, som jeg følte mig, ville tage denne byrde på mig og følge min mand til Sibirien, for på den måde at aftvætte min synd. Ja, se det kunne den gamle forstå, det var noget for ham. Han blev rørt og sagde, at han ikke ville hindre mig i det – "det var guds sag," sagde han. Han velsignede mig endog ved

afskeden, samt tog et lille helgenbillede ned fra væggen og hængte det om min hals."

"Nå, og så – hvordan gik det siden?" spurgte jeg.

"Siden gik alt, så at sige, af sig selv. Jeg vendte hjem, uden at sige et ord til nogen om, hvor jeg havde været. Men der var endnu ikke gået en uge, før min værtinde, som jeg bor hos, en skønne dag kom farende ind til mig, ganske rød og forpustet, rakte mig et visitkort og stammede, så hurtigt hun var i stand til at få et ord frem for sindsbevægelse: "Der kommer en general til Dem, en overmåde høj og fornem herre; han har sendt en tjener i liberi herop, der spørger, om den nådige frøken er hjemme. Han må absolut tale med Dem, selv sidder han nede i vognen og venter."

Jeg så på kortet. Der stod: "*Son excellence le prince Gelobidskij*", og nedenunder var skrevet med blyant: "*de la part du comte Ryljejev*". Jeg anede straks, hvad det var for et ærinde, han kom i. "Bed ham komme herop," sagde jeg. Min værtinde blev fuldstændig ude af sig selv. "Ak, hellige Gud fader," udbrød hun, "hvordan skal det løbe af. En så fin og fornem herre! Her er jo så uordentligt. Og for at gøre det rent galt, har jeg kogt kålsuppe til middag i dag, og nu lugter her af kål over hele huset, så Gud må sig forbarme!" – "Hvad så," sagde jeg. "Hvad gør det, om generalen får at vide, at vi skal have kål! Bed ham bare om at komme herop."

Kort efter hørte jeg hans skridt på den mørke, smalle trappe, som knagede under hans vægt; en gang imellem hagede sablen sig fast i rækværket. Alle husets børn, fortalte min værtinde siden, kom farende ud for at se det usædvanlige syn, men dristede sig dog ikke til at nærme sig ham; de blev stående i

afstand med fingrene i munden og gloede på ham som på et vildt dyr.

Og så trådte generalen ind i mit værelse. Det var en midaldrende, lapseagtig herre med lyse, gråsprængte moustacher, der stod lige ud og tydeligt var viksede. Han duftede stærkt af parfumer og havde sikkert aldrig tidligere betrådt et så tarveligt hjem, men som beleven kavaler lod han sig ikke mærke med, at han fandt noget usædvanligt i omgivelserne. Værtinden vimsede omkring og skød en lænestol med pjaltet rygstød frem til ham. Han syntes ikke engang at lægge mærke til det, men satte sig lige så utvungent ned som i den fineste selskabssal, satte hjelmen på knæet, strakte det ene ben frem og vendte sig om til mig med et artigt smil, idet han spurgte: "*C'est bien la comtesse Vera Vorontsov, que j'ai l'honneur de parler?*" – "Ja," svarede jeg, "det er mig." Han gav værtinden et vink, at hun skulle lade os alene, påtog sig derpå en fortrolig mine og sagde, "at han var sendt af selve Hans Majestæt, for at tage rede på, om det var sandt, at jeg ville gifte mig med den politiske forbryder Paulenkov og følge ham til Sibirien?" – "Det er sandt," svarede jeg.

Da begyndte han at prøve på at tale mig til fornuft. Hvor kunne en så ung og smuk pige, en sådan skønhed, sagde han, kaste sig bort på den vis? Havde jeg også tænkt på, hvad jeg gjorde? Jeg, en russisk adelsfrøken, gifte mig med en jøde, en statsforbryder! Mine børn ville hverken få navn eller stand, og de ville være de første til at bebrejde mig det, når de voksede op.

"Alt dette har jeg allerede tænkt på og overvejet," svarede jeg, "men jeg forandrer alligevel ikke min beslutning."

Da generalen så, at jeg ikke ville give mig, blev han pludselig ganske faderlig og indsmigrende; han plirrede med øjnene, bøjede sig over imod mig, greb min hånd og sagde hviskende: "Jeg er en gammel mand og har selv børn – jeg vil tale til Dem, som var De min egen datter. Den slags ting hænder så let unge piger. De er hverken den første, og bliver heller ikke den sidste. At ødelægge hele sit liv for en ubetænksomheds skyld, lønner sig ikke umagen. Zaren er nådig, og greven er velvilligt stemt imod Dem – selv vil jeg gerne tjene Dem på hvad måde, jeg kan. Selv om De også har gjort Dem skyldig i et fejltrin, så kan dette gøres godt igen på anden vis; vi skal nok skaffe Dem en anden brudgom!"

Jeg vedblev imidlertid at lade, som om jeg ikke forstod ham, og gentog om og om igen: "Jeg vil gifte mig med Paulenkov og følge ham til Sibirien."

Generalen indså, at der her intet var at gøre; han rejste sig, bukkede og gik. Jeg derimod ilede til Paulenkovs advokat, fortalte ham alt, hvad der var sket, og bad ham ufortøvet underrette sin klient om den plan, vi havde lagt for hans frelse.

Et par dage efter modtog jeg et officielt dokument, forsynet med zarens egenhændige underskrift og indeholdende hans allernådigste tilladelse til at indgå ægteskab med den politiske forbryder af jødisk herkomst Paulenkov, efter at denne havde afsvoret sin hebraiske trosbekendelse og var gået over til den rettroende kirke; vor vielse skulle finde sted i fængselskirken, i overværelse af en gendarmoberst og to andre vidner."

Vera tav og hensank i tanker. Et par minutter sad vi således stille.

"Vera," udbrød jeg endelig bedrøvet, "sagen er nu en gang afgjort, og det er for sent at prøve på at forandre den. Du har hovedkulds styrtet dig i afgrunden. Men sig mig dog for Guds skyld, hvorfor kom du ikke en eneste gang til mig før brylluppet, hvorfor sagde du mig ikke et ord om, hvad der var i gære? Vi gik jo dog for at være venner, du og jeg!"

Vera omfavnede mig smilende. "Hvor kan du dog forlange noget sådant!" sagde hun muntert. "Har du nogen sinde hørt, at folk styrter sig i afgrunden på andre måder end hovedkulds? Hvordan tror du, det ellers går til? Når en agter at hænge sig, går han dog ikke, inden han putter hovedet i løkken, rundt til alle sine venner og beder dem om deres velsignelse."

"Du indrømmer altså, at du har styrtet dig i afgrunden?" spurgte jeg sagte.

"Ser du," svarede Vera efter et øjebliks betænkning, "jeg vil ikke forstille mig for dig og give rollen som heltinde; jeg vil tilstå dig det åbent: i det øjeblik, da jeg modtog dokumentet og fik at vide, at alle hindringer var ryddet af vejen, og at jeg altså havde nået mit mål, burde jeg naturligvis være blevet glad, ikke sandt? Men i stedet blev jeg pludselig så beklemt om hjertet. Og på samme måde gik det hele den uge, der endnu stod tilbage til brylluppet. Jeg tog mig alt muligt arbejde for, hittede på alle mulige ting, bare for at være i bestandig virksomhed – og slippe for at tænke. Om dagen, så længe jeg var mellem andre mennesker, gik det endda an; så var jeg ved nogenlunde godt mod; men så snart natten kom, og jeg blev alene, var det forfærdeligt. Jeg følte mig så bange, så fej og modløs – og så i morges gik jeg til fængslet. Jeg blev lukket ind, og den tunge, jernbeslåede port faldt drønende i efter mig. Ude på gaderne

havde det været varmt og solskin, men herinde indhylledes jeg pludselig i mørke, og en rå fugtig luft slog mig i møde. Det var, som om jeg for bestandig havde ladet lykke og frihed og ungdom bag mig. Det susede for mine øren, og det forekom mig, at jeg blev puttet ned i en kulsort, bundløs sæk.

Jeg foreviste mit papir, og man førte mig gennem en mængde lange, endeløse gange. To gendarmer ledsagede mig – én gik foran, én bagefter mig. Ud fra alle døre kiggede uniformerede skikkelser, der med frække, nysgerrige blikke målte mig fra hoved til fod – hele fængselspersonalet syntes at have fået nys om det forestående bryllup, og alle og enhver ville se bruden. De generede sig heller ikke for højt at gøre forskellige bemærkninger om mit ydre. Jeg hørte en officer sige til en anden: "*Ces sacrés nihilistes ne sont pas dégoûtés, ma foi! C'est vraiment dommage d'accoupler un beau brin de fillette comme ça à un brigand de forçat. Passe encore, si l'on avait le droit de seigneur!*" Kammeraten svarede med et par ord, som jeg ikke forstod, men det må have været noget uanstændigt, for begge brast pludselig ud i en skraldende latter, klirrede med sporerne og gik forbi mig, idet de uforskammet stirrede mig lige ind i ansigtet og strøg så tæt op ad mig, at de næsten rørte mig med deres moustacher.

Med hvert skridt voksede min angst. Jeg tilstår åbent, at var én kommet i dette øjeblik og havde foreslået mig at opgive brylluppet, ville jeg med glæde være løbet min vej fra det alt sammen.

Til sidst førtes jeg ind i et lille tomt værelse med nøgne, hvidtede vægge og uden andre møbler end et par træstole, og blev beordret til at vente dér, mens gendarmerne forlod mig.

Hvor længe jeg sad dér alene, ved jeg ikke. Tiden forekom mig uendelig lang. Stærkere og stærkere dukkede en tvivl op i mig, om jeg virkelig havde handlet ret, om jeg ikke i stedet havde begået en forfærdelig, uoprettelig dumhed. Mest tyngedes jeg af tanken om mit forestående møde med Paulenkov. Jeg var bange for, at jeg ikke kunne kende ham igen, når han blev ført ind. Ville han forstå mig eller anse mig for en dåre? Jeg bestræbte mig for i erindringen at genkalde mig hans billede, således som det havde stået for mig alle de foregående dage, men hvor meget jeg end anstrengte mig, var det forgæves. I stedet var det, som om én hviskede mig i øret alle de skændige beskyldninger, som den offentlige anklager havde udøst over ham under processen.

Endelig hørtes skridt, døren åbnedes, og gendarmerne førte Paulenkov ind. Hvordan han så ud, hvad udtryk der var i hans ansigt, det ved jeg ikke længere – jeg mindes kun, at han havde den grå fangekittel på, og at hovedet var glatraget. Lænker bar han ikke.

Et par øjeblikke lod man os alene på tomandshånd, det vil sige, gendarmerne trak sig nogle skridt til siden og lod, som om de så et andet sted hen.

Hvad der tildrog sig imellem os, mindes jeg som i en drøm. Jeg tror, Paulenkov greb mine hænder og hviskede:

"Tak, Vera, tak!" Han kunne ikke sige mere, og jeg fandt heller ikke noget ord. Men vil du tro det, fra det øjeblik han trådte ind i værelset, forsvandt med ét al min frygt. Det blev så roligt, så klart i mig. Al min tvivl var som bortblæst. Jeg vidste nu med absolut sikkerhed, at jeg havde handlet rigtigt, og at jeg ikke havde kunnet handle anderledes.

Vi blev ført ind i kirken, stillet ved siden af hinanden, præsten greb vore hænder og ledte os omkring alteret. Alt dette står også for mig som i en tåge. Et øjeblik, da røgelsen bølgede omkring os og koret istemte: "*Isaje likuje!*", kom der ligesom en dvale over mig – det forekom mig, at det ikke længer var Paulenkov, der stod ved min side, men Vasiltsev, og jeg hørte hans kære stemme lyde i mit øre. Jeg ved, å, jeg ved, at han ville billige mit skridt, at han ville have glædet sig over mig! Og pludselig blev det mig alt sammen så klart, hele mit fremtidige liv lå som oprullet for mig. Jeg skulle rejse til Sibirien, stå de landsforviste bi, trøste dem, tjene dem, besørge deres breve til hjemmet."

Stemmen svigtede hende, og hun brast i gråd.

"Og tænk, tænk blot, at jeg hele vinteren forgæves har gået og søgt efter arbejde," vedblev hun efter nogle øjeblikke. I hendes øjne glinsede endnu tårer, men stemmen klang så mild og munter. "Og så lå det jo lige for hånden. Hvilket bedre arbejde ville jeg vel have kunnet ønske mig? For at sige dig sandheden, passer jeg slet ikke til nogen virksomhed af den art, som at gøre revolutionær propaganda, konspirere eller lave dynamitattentater. Hertil kræves så meget, som mangler mig – veltalenhed, evne til at indvirke på folk og underkaste sig dem. Desuden ville det bestandig gøre mig så ondt for alle de andre, som jeg havde bragt i fare. Men at rejse til Sibirien – det er netop noget for *mig*, det er det arbejde, som passer sig for mig. Og så simpelt og uventet alt er kommet, som af sig selv! Å Gud, hvor jeg er lykkelig!"

Hun kastede sig i mine arme, og vi omfavnede grædende hinanden længe.

Seks uger efter denne samtale stod jeg på perronen på Nikolajevskij-banegården for at tage afsked med Vera. Straks efter brylluppet var Paulenkov blevet sendt til Sibirien med en afdeling andre fanger; størstedelen af vejen skulle de vandre til fods. Nu, efter at en tid var gået, ville også Vera begive sig af sted for at træffe sammen med ham på hans bestemmelsessted. Hun rejste ikke alene, men i selskab med to andre damer, af hvilke den ene havde sin datter og den anden sin mand blandt de forviste. De kørte naturligvis på tredje klasse, men dette var endnu en særdeles bekvem og behagelig måde at rejse på, sammenlignet med hvad der ventede dem senere. Jernbanen gik nemlig på den tid kun til grænsen af det europæiske Rusland, og derfra måtte de rejse videre med vogn eller slæde, hvis vinteren indtraf, inden de var nået frem til deres bestemmelsessted. I heldigste tilfælde, det vil sige, hvis ingen særlige hindringer mødte dem på vejen, ville deres rejse vare i to-tre måneder. Og hvad ventede der dem ved målet? Men det syntes ingen af dem at tænke på; alle tre forekom rolige, og der lå ligesom en højtidelig, lys glæde over dem. Den usædvanlige ophidselse, Vera havde levet i den første tid efter sit afgørende skridt, havde nu lagt sig, og hun var atter sig selv, det samme stille, sværmeriske, noget indesluttede væsen, som jeg havde lært at kende i begyndelsen af vort bekendtskab. Hun var kun blevet en smule magrere og syntes ældre og alvorligere, men de mørkeblå øjne skuede så modigt og forhåbningsfuldt fremad, og det var dybt rørende at se, hvilken øm omsorg hun helligede sine to rejsekammerater, i særdeleshed den ældste af dem. Alle

tre var øjensynligt forenet ved et inderligt venskab, det venskab, som kun fælles ulykke mægter at knytte.

Mange mennesker havde den dag samlet sig ude på perronen; nogle var kun kommet af nysgerrighed eller deltagelse, andre derimod havde slægtninge eller venner i Sibirien, som de ville sende hilsener og efterretninger til med dem, der rejste. En talrig politistyrke var naturligvis også til stede.

Jeg fik kun lejlighed til at veksle nogle få ord med Vera, inden hun rejste, for alle trængtes omkring hende. Men da kupédøren var lukket, og toget lige skulle sætte sig i gang, strakte hun hånden ud imod mig gennem vinduet. I dette øjeblik stod det så levende for mig, hvilken skæbne der ventede denne unge, fortryllende skabning, at mit hjerte snøredes sammen, og tårerne strømmede ud af mine øjne.

"Er det for min skyld, du græder?" spurgte Vera med et lyst smil. "Ak, om du vidste, hvor jeg tværtimod har ondt af alle jer, som må blive tilbage her!"

Det var hendes sidste ord.

Om "Vera Vorontsov"

Forfatter: Sonja Kovalevsky (1850-1891).
Org.udgave: Sonja Kovalevsky: *Vera Vorontzoff: Berättelser ur ryska lifvet.* Bonnier, Stockholm 1892.
Denne udgave baseret på: Sonja Kovalevsky: *Vera Vorontsoff*, oversat af Otto Borchsenius. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag, København 1910.
Oversætter: Otto Borchsenius (1844-1925).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Nikolaj Alexandrovitch Jaroschenko (1846-1898): *Kursistka* ("Studinen"), 1883.

ISBN 978-87-7628-229-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-503-7 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Du sorgens og sukkenes: Digt af Nekrasov. *Overs.anm.*

Note 2:

Eders grevelige nåde, vi eders, I vor! De livegnes sædvanlige hilsen til deres herskab. *Overs.anm.*

Note 3:

Vietka: ligger i det europæiske Rusland, men på selve grænsen af Sibirien. "Ad administrativ vej", dvs. uden dom og undersøgelse, kan en russisk adelsmand ikke forvises til Sibirien, men hans opholdssted må anvises ham inden for det europæiske Ruslands område. Når man i sådanne tilfælde for alvor vil skille sig af med nogen, sender man vedkommende til Vietka. *Overs. anm.*